

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**RUSYA FEDERASYONU'NUN DAĞLIK ALAN
YÖNETİM MODELİ: KUZEY KAFKASYA ÖZERK
CUMHURİYETLERİ**

Zeynep ALİYAROĞLU

**Danışman
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN**

İZMİR – 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Rusya Federasyonu’nun Dağlık Alan Yönetim Modeli: Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11 /05/2022

Zeynep ALİYAROĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Rusya Federasyonu'nun Dağlık Alan Yönetim Modeli:

Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetleri

Zeynep ALİYAROĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Programı

Dağlık alanlar dünya yüzeyinin % 24 'ini kaplamakta olup, dünya nüfusunun yaklaşık % 26'sine ev sahipliği yaparken, dünya nüfusunun % 50'den fazlası dolaylı olarak dağ kaynaklarına bağlıdır. Ancak, günümüzde dağ ekosistemlerinin ve hizmetlerinin işleyişi büyük tehdit altındadır. Dünyada dağlık alanların sürdürülebilirliğini sağlamak için, etkili dağlık alan yönetim sistemlerini geliştirmek dünyamız, ekosistemleri ve insanlık için de hayati öneme sahiptir.

Bu çalışma Rusya Federasyonu'nun dağlık alan yönetim modelinin incelenmesini, Türkiye için örnek olabilirliğini sorgulamayı amaçlamaktadır. Rusya'nın dağlık alan yönetim sistemi modeli, nasıl işletildiği ve işlevselliği sorusunu cevaplamak üzere, tez girişini takiben üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde: dünya dağlık alanları ile ilgili genel tanımlar ve bilgiler ile Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin Özerk Cumhuriyetleri hakkında genel coğrafi bilgiler verilmektedir. İkinci Bölümde federal ve yerel dağ yasaları iki kısımda olmak üzere Rusya Federasyonu'nun dağlık alan yönetiminin hukuki yapısı incelenmiştir. Üçüncü Bölümde; Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetlerinin sosyo-ekonomik göstergelerine dayanarak bölgesel eşitsizlik ve dağlık alan bölgeleri sağlamlaştırma ilişkisi incelenmiştir. Tez çalışması, genel değerlendirme, sonuç ve Rusya modelinin Türkiye'de uygulanabilirliği analizlerini içermektedir. Bir bütün olarak tez Rusya Federasyonu'nun dağlık alan özelinde yönetim modelini inceleyerek, örnek ülke olarak, çalışmalarının tecrübesinden yararlanmak amacını taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Dağlık alanlar, dağ kaynakları, risk, sürdürülebilirlik, Rusya Federasyonu, Kuzey Kafkasya, dağ mevzuatı, bölgesel eşitsizlik, dağlık alan yönetim modeli.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Mountainous Area Administration Model of the Russian Federation: Autonomous Republics of the North Caucasus

Zeynep Aliyaroğlu

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Administration

Public Administration of Program

Mountainous areas cover 24% of the earth's surface on a global scale and host approximately 26% of the world's population, while more than 50% of the world's population is indirectly dependent on mountain resources. Today, the functioning of mountain ecosystems and services is under great threat. Therefore, it is of vital importance for our world, ecosystems and humanity to develop effective mountain area management systems in order to ensure the sustainability of mountain areas in the world.

This study aims to research and present the mountainous area management model of the Russian Federation. To answer the question of whether Russia has a mountainous area management system, if so, what is its structure and how it works, the thesis consists of three sections following the introduction part. In the first part, general definitions and information about the mountainous areas of the world are given, as well as general geographical information about the Autonomous Republics of the North Caucasus Federated Region, in the second part, the legal structure of the Russian Federation's mountainous area administration is examined in two parts. In the third section, regional inequality and mountain area relationship is examined based on the socio-economic indicators of North Caucasus Autonomous Republics. Working overall assessment, the results of which concludes with a discussion of the applicability Russian model in Turkey. This whole study is to examine the Russian Federation's system and present its useful experiences as an example for every mountain country.

Keywords: Mountainous Areas, Mountain Resources, Threat, Sustainability, Russian Federation, North Caucasus, Mountain Laws, Regional Inequality, Mountain Area Administration Model.

**RUSYA FEDERASYONU’NUN DAĞLIK ALAN YÖNETİM MODELİ:
KUZEY KAFKASYA ÖZERK CUMHURİYETLERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

DAĞLIK ALANLAR VE KUZEY KAFKAS ÖZERK CUMHURİYETLERİ

1.1. DAĞLIK ALAN KAVRAMI VE TANIMLAMALARI	3
1.1.1. Dağ ve Dağlık Alan.	3
1.1.2. Dağların Önemi	4
1.1.3. Dünyada Dağlar	8
1.1.4. Dağlık Alanların Ortak Sorunları	10
1.2. KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİNİN GENEL COĞRAFİK BİLGİLERİ	13
1.2.1. Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	13
1.2.2. Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	15
1.2.3. Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	16
1.2.4. İnguşetya Özerk Cumhuriyeti	17
1.2.5. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	18
1.2.6. Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	18
1.2.7. Adige Özerk Cumhuriyeti	19

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ YAPI İNCELEMESİ

2.1. RUS İMPARATORLUĞUNDA YASAL DÜZENLEMELER	21
2.1.1. Rus İmparatorluğu Dağ Şartı	22
2.2. FEDERAL DÜZEYDE HUKUKİ YAPI	25
2.2.1. Rusya Federasyonu'nun Devlet Programı (Strateji 2025)	25
2.2.2. Birleşmiş Devletler Teşkilatının Dağlık Alan Model Yasası	30
2.2.3. Rusya Bilimler Akademisinin Coğrafya Enstitüsünün "Dağlık alanlar kriterleri"	38
2.3. YEREL DÜZEYDE HUKUKİ YAPI (SEÇİLMİŞ BAZI KUZEY KAFKASYA ÖZERK CUMHURİYETLERİNİN YEREL DAĞ YASALARI)	42
2.3.1. Dağıstan Ve İnguşetya Özerk Cumhuriyetlerinin Dağ Yasaları	42
2.3.2. Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyetinin Dağ Yasası	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BÖLGESEL EŞİTSİZLİK VE DAĞLIK ALAN İLİŞKİSİ	
3.1. BÖLGESEL EŞİTSİZLİK VE DAĞLIK ALAN İLİŞKİSİ	47
3.1.1. Bölgesel Eşitsizlik Tanımı	47
3.1.2. Rusya Federasyonu'nda Bölgesel Eşitsizlik	50
3.2. KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİNİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERİ	55
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	69
KAYNAKÇA	76
EKLER	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDT	Birleşmiş Devletler Teşkilatı
BM	Birleşmiş Milletler
CIP	Uluslararası Patates Merkezi
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
GZFT	Güçlü Zayıf (yönler) Fırsatlar Tehditler (analizi)
GSYH	Gayrı Safi Yurtiçi Hâsıla
IGU	Uluslararası Coğrafya Birliği
IMS	Uluslararası Dağ Topluluğu
ICIMOD	Entegre Dağ Geliştirme Merkezi
IUFRO	Uluslararası Orman Araştırma Kuruluşları Birliği
ICALPE	Uluslararası Alp Ortamları Merkezi
IUCN	Dünya Doğa ve Doğal Kaynaklarını Koruma Birliği
KKFB	Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi
MAB	İnsan ve Biyosfer Programı
RF	Rusya Federasyonu
RFBACE	Rusya Federasyonu Bilimler Akademisi Coğrafya Enstitüsü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevere Kalkınma Konferansı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UIAA	Uluslararası Dağcılık ve Tırmanma Federasyonu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Dünya'nın En Yüksek Dağları	s. 9
Tablo 2: Kuzey Kafkasya'nın Dağlık Alan Dağılımı	s. 13
Tablo 3: Program Uygulamasının Aşamaları ve Federal Bütçeden Finansman	s. 27
Tablo 1: Bölgenin Dağlık olarak sınıflandırılmasında kullanılan ölçütler	
Tablo 5: 2020-2021 yılı için Sübvansiyon Miktarı/Milyar Ruble	s. 52
Tablo 6: Ülkelere Göre Bölgesel Eşitsizlik Oranları	s. 53
Tablo 7: Rusya Federasyonu Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Durumunun 2019 Sonu İtibariyle Değerlendirilmesi	s. 53
Tablo 8: KKFB Duyduğunuzda İlk Aklınıza Gelen Şey Nedir?	s. 57
Tablo 9: Doğum-Ölüm Oranları (Ocak-Eylül 2020 yılı)	s. 60
Tablo 10: Göç Oranı (Ocak-Eylül 2020)	s. 61
Tablo 11: Kayıtlı İşsiz Sayısı (Eylül 2020)	s. 62
Tablo 12: Talep Edilen İşçi Oranı (Eylül 2020)	s. 63
Tablo 13: Gelir ve Harcamalar (Ocak-Eylül 2020) kişi başı/ay ruble	s. 63
Tablo 14: Mal ve Hizmet Fiyat Endeksi (Ocak-Eylül 2020- geçen yılın aynı dönemiyle kıyasla)	s. 64
Tablo 15: Ortalama Aylık Maaş (Ocak-Eylül 2020)	s. 65
Tablo 16: Emekli Maaşı Göstergeleri	s. 65
Tablo 17: Sanayi Üretim Endeksi (Önceki Yılın Aynı Dönemiyle Kıyasla)	s. 66
Tablo 18: İhracat	s. 67
Tablo 19: İthalat	s. 68

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin Coğrafi Konumu s. 11
- Şekil 2:** KKFB'nin Rusya Federasyonu'ndaki Konumu s. 70

EKLER LİSTESİ

EK 1: Dağlık Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Hakkında Model Yasa	ek s. 1
EK 2: Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin GZFT Analizi	ek s. 18

GİRİŞ

Yeryüzü kıtalarının % 24'üne karşılık gelen dağlık alanlarda dünya nüfusunun % 26'sı yaşamaktadır. Ancak başta su olmak üzere doğal kaynaklar açısından küresel nüfusun %40'ından fazlası dağlık alanlardan kaynaklanan havzalarda yaşamaktadır.¹ Bu kadar ciddi oranda yaşam alanı halindeki dünyanın dağlık bölgeleri, yoksulluk göstergeleri açısından iyi yönetilmediği değerlendirilmesine alınmaktadır. Bazı dağlık bölgeler ise tamamen ihmal edilmiş olup, hiçbir şekilde yönetilmemektedir. Sonuç olarak dağ yerleşikleri, dağlık alanlarda zor yaşam koşulları altında olup, sürekli bir mücadele halindedir. Dağlar ve değerleri sömürücü kullanımdan dolayı tahrip edilmektedir. Dünyamızın ve dağların sürdürülebilirliğini sağlamak için etkin ve katılımcı bir dağlık alan yönetimi modeline ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çalışmada, incelenecek olan konu Rusya Federasyonu'nun dağlık alan yönetim sistemidir: Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetleri örneğinde. Rusya Federasyonu'ndaki yönetim modelinin incelenmesi, diğer dağlık alan yönetimi olmayan, Türkiye gibi ülkelere örnek olabileceği düşünülmektedir.

Rusya Federasyonu'nun toplam 89 idari biriminin 43'ünde dağlar ve dağlık alanlar bulunmaktadır. Böylece Rusya Federasyonu yüzölçümünün 53.6% dağ ve dağlık alanlarla kaplı olduğu bilinmektedir. Bu kadar yüksek oranda dağlara sahip olan Rusya gibi, geniş toprakları olan bir ülkede dağlık alan yönetimine neden ihtiyaç duyulduğu ve bu yönetim sisteminin nasıl işletildiği ilginç önem taşımaktadır. Rusya'nın dağlık alan yönetimi yönüyle, incelenmeye değer bir model olarak seçilmesinin sebebi, Rusya'nın mevzuat düzenlemelerini ve eski rus arşivlerindeki ender literatür kaynaklarını orijinal dilde inceleyebilme imkanının olmasıdır, ayrıca iyi tanıdığım ülke olması hususu, konuya olan hakimiyetimi daha da artırmaktadır. Tezimin amacı, sadece Rusya'daki dağlık alan yönetiminin analizini yapmak değil, aynı zamanda diğer ülkeler için de model olabirliğinin de değerlendirmesini yapmaktır. Çalışma ölçeği, Rusya'nın en dağlık alanlarından olan Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi olarak seçilmiş ve bu örnek üzerinde çalışılmıştır.

Rusya'da dağlık alan yönetim modeli nasıl oluşturulmuştur ve bu model ne şekilde çalışmaktadır soruları tezin mantıksal çerçevesini oluşturmaktadır. Literatür taramamız sırasında daha önce Rusya'da benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Rusya'nın dağlık alan yönetimi ile ilgili hukuki düzenlemeleri ve bir dağlık alan

¹ Beniston, M. **Environmental Change in Mountains and Uplands**. Oxford University Press, London. 2000.

yönetim sisteminin var olmasıyla birlikte, dağlık alan yönetim sistemine ilişkin kapsamlı bir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Bu tezin alanında bir ilk olması ve bundan sonra yapılacak çalışmalara rehberlik edebilmesi ve bilgi aktarımlarıyla öncü olması son derecede önemlidir. Tüm okuyuculara ve bu konuda araştırma yapanlara da büyük bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DAĞLIK ALANLAR VE KUZEY KAFKAS ÖZERK CUMHURİYETLERİ

1.1. DAĞLIK ALAN KAVRAMI VE TANIMLAMALARI

1.1.1. Dağ ve Dağlık Alan

Son yıllarda dağlarla ilgili gelişen literatür arasında, dağların ya da dağlık alanların kısa bir tanımını yapmak için belirgin bir isteksizlik görülmektedir.² Sebebi ise ülkelerin farklı tehdit algıları her ülkenin coğrafyasından dolayı dağlık alanlarının çeşitlilik göstermesidir. Bir dağı tanımlamak için çok sayıda tanım önerilmiştir, ancak dağlar çeşitlilik gösterdikleri için ortak bir tanım üzerinde uzlaşmak zor olmuştur. Dağı tanımlamak için yükseklik, hacim, eğim, uzunluk gibi farklı ölçütler kullanılmıştır. Fakat tüm dünyada dağları tanımlamak için genel kabul edilmiş ölçütün yükseklik olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak deniz seviyesinden en az 300 ile 1000 metre ve üzerinde yüksekte olan yükselti dağ olarak kabul edilmektedir³. Bazı akademisyenler de dağları tanımlamak için bir dizi yeni ölçüt belirlemeye çalışmaktadır. Dünyadaki ortak görüşe göre dağlar, etrafındaki alandan daha yüksek olan yer kabuğundaki yükseltilerdir. Fakat dağları ve dağlık alanları tanımlamak için sadece yükselti yeterli kriter değildir. Çünkü çoğu ova deniz seviyesinden 1000 metre ve üzeri olabilir fakat dağlık alan olarak tanımlanamaz. Sadece yükseltiyi ölçüt olarak alamayız, mesela Moğolistan step olmasına rağmen deniz seviyesinden ortalama 1580 metre yüksektir, fakat Moğolistan'ı asla dağlık ülke olarak tanımlayamayız. 600 metre Bulgaristan veya Slovakya için dağ olarak kabul edilirken bu değer Avusturya da 900 metre, İspanya'da ise 1000 metredir. ⁴Ayrıca belirtmek gerekir ki, dağların en önemli ayırıcı özelliği yüksek irtifa bölgelerine sahip olmalarıdır. Haritacılık bilimine göre dünyada karanın %27'si -1000 metre üzerinde, %11'i -2000 metre üzerinde, %5'i -3000 metre üzerinde, %2'si - 4000 metre üzerindedir.⁵ Jeomorfolojik bir bakış açısıyla, Barsch ve Caine

² Price and N. Butt, Forests in sustainable mountain development: **A state-of knowledge report for 2000. CAB International**, Wallingford: 4-9 In M.F. (2000) (28.01.2019)

Kapos Valerie , Jonathan Rhind , Mary Edwards, Martin F. Price, Corinna Ravilious; **Developing a map of the world's mountain forests**.(29.01.2019)

³ Korner Christian , Masahiko Ohsawa, **Ecosystems and Human Well-Being: Current State and Trends**, Chapter 24 Mountain Systems, Main Messages s.683 (12.02.2019)

⁴ Dal Neslihan, Gönençgil Barbaros , **Türkiye'de Dağ ve Dağlık Alan Sınırlandırması için Bir Yaklaşım**.(20.03.2019)

⁵ Севастьянов Д.В. , **Страноведение Горных Регионов Мира и Монтология**, Вестник Санкт-Петербургского Университета 2006 сер. 7 вып. 3 с 28. (D.V. Sevastyanov , **Dünya Dağ Bölgelerinin Coğrafyası ve Montoloji**, St.Petersburg Üniversitesi Bülteni .)(20.30.2019)

göre⁶, dağların dört önemli özelliği olduğunu öne sürülmektedir. Bunlar; yükseklik, diklik, kayalık, kar ve buz varlığıdır. Diğer dağ sınıflandırma sistemlerinden biri Fairbridge tarafından geliştirilmiştir. Bu sistem ölçeğe ve süreklilik derecesine dayanmaktadır. Ayrıca farklı olarak Kuzey Amerika'da kullanılan ve Kanada, British Columbia'daki dağların örneklerine dayanan sınıflandırmada dağların tektonik yapısı, iklim, hidroloji, jeomorfoloji, antropojenik değişkenlerin derecesi ve morfometrik açıdan sınıflandırılabilirliğini göstermektedir.⁷

Bununla birlikte her ülke için dağ tanımı farklılık göstermektedir.

Dağlık alanlar oldukça değişkendir, çoğu zaman yüksek tepeler, dik eğimler, nehirler kaynakları ve yüksek irtifa bölgeleriyle karakterize edilir.⁸

Dağ sınıflandırması⁹: (Topografik Özelliklere Göre)

Sınıf 1, yükseklik 4,500 metre

Sınıf 2, yükseklik 3,500–4,500 metre

Sınıf 3, yükseklik 2,500–3,500 metre

Sınıf 4, yükseklik 1,500–2,500 metre ve eğim 2 km.

Sınıf 5, yükseklik 1,000–1,500 metre ve eğim 5 ya da 7 km. yarıçaplı bir alanda yerel yükseltisi 300 metre

Sınıf 6, yükseklik 300–1,000 metre ve 7 km. yarıçaplı bir alanda yerel yükseltisi 300 metre

Sınıf 7, İlk altı kategoriye uymayan ancak dağ sıraları arasında 25 km'den küçük alana sahip platolar şeklinde sınıflandırılmıştır.

1.1.2. Dağların Önemi

Dağların önemine son zamanlarda dikkat ve ilginin arttığını söylemek mümkün. 1930'lardan itibaren, özellikle Fransa, Almanya ve eski SSCB'deki dağ bilimcileri, dağ ekosistemlerini ve ayrıca bunların içinde yaşayan insan topluluklarını giderek daha fazla tanımaya başladılar. Bu gelişmeler ışığında 1973 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından İnsan ve Biyosfer (MAB)

⁶ Barsch, D., Caine, N. (1984) "The nature of mountain geomorphology", Mountain Research and Development, 4, 287-298 (03.03.2019)

⁷ Owens, P., Slaymaker, O., **Mountain Geomorphology**, Routledge Press. (2014)

⁸ Bishop Michael P. and John F. Shroder Jr., **Geographic Information Science and Mountain Geomorphology**, 2004 s.33.

⁹ **Ecosystems and Human Well-being: Condition and Trends**, Chapter 24, s 680 box 24.1 (04.03.2019)

programı "İnsan faaliyetlerinin dağ ve tundra ekosistemleri üzerindeki etkisi" başlatıldı. MAB , And Dağları, Himalaya, birçok Alp ülkesi ve İspanyol Pireneleri'ndeki projeleri ile dağ bölgelerinde ilk uluslararası disiplinler arası araştırma programıdır.

¹⁰Bu program, Dağ Gündeminin geliştirilmesinde merkezi bir öneme sahipti.

Temel kavramları, dağ sakinleri de dâhil olmak üzere dağ ekosistemlerinin tüm yönlerinin ve küresel ölçekte dağların temel değerlerinin etkileşimlerinin tanınmasıydı. Bu kavramlar bir dizi başka girişim ve kurum aracılığıyla geliştirilmiş ve desteklenmiştir¹¹.

Bunlar: 1968 yılında kurulan Uluslararası Coğrafya Birliği'nin (IGU) Dağ Jeoekolojisi ve Kaynak Yönetimi Komisyonu (şimdi Dağ Jeoekolojisi ve Sürdürülebilir Kalkınma);

1971'de Peru, Lima'da bulunan Uluslararası Patates Merkezi (CIP);

1977'de Birleşmiş Milletler Üniversitesi Yayla-Ova Etkileşimli Sistemler projesi (şimdi Dağ Ekolojisi ve Sürdürülebilir Kalkınma);

1980 yılında kurulan Uluslararası Dağ Topluluğu (IMS);

1983 yılında kurulan Katmandu, Nepal'deki Uluslararası Entegre Dağ Geliştirme Merkezi (ICIMOD). Önemli örnekler arasında, Alman Teknik İş birliği Ajansı (GTZ) tarafından 1974'te Berlin'de düzenlenen dağ ortamlarının gelişimi üzerine bir toplantı ve Avrupa Konseyi'nin 1978 yılında İsviçre'nin Grindelwald kentinde düzenlenen dağ bölgelerindeki sorunlar ve bölgesel planlama sorunlarına ilişkin semineri. Aynı dönemde, bölgesel iş birliğine duyulan ihtiyaç doğrultusunda, dağlara sahip çeşitli Avrupa ülkeleri tarafından, 1972'de Orta Alpler için bölgesel çalışma komiteleri, 1978'de Doğu Alpler, 1982'de Batı Alpler, 1983'te Pireneler ve 1985'te Jura için bölgesel çalışma komiteleri oluşturulmuştur. Almanya Federal Cumhuriyeti Çevre Alp Dağları Konferansı düzenlenmiş, bu ise 1991'de Alp devletleri ve Avrupa Topluluğu tarafından Alp Konvansiyonunun imzalanmasına yol açmıştır..

Son yirmi yılda meydana gelen bu gelişmeler, dağların sadece dağ insanları için değil, aynı zamanda tüm insanlık için de önemli olduğunu ve bu nedenle dağ yönetimi için politika oluşturma ve uygulamada hassas olma gerekliliğini göstermektedir. Haziran 1992'de Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) düzenlenmiştir. Bununla birlikte, İsviçre Kalkınma ve İş birliği Ajansı'nın desteğiyle, MAB-6 programı, IGU Komisyonu, ICIMOD, IMS ve Birleşmiş Milletler

¹⁰ Price, 1995.

¹¹ Ives J. D. and B. Messerli, **The himalayan dilemma—reconciling development and conservation**, the United Nations University, Routledge, U.K. No. , s: 295

Üniversitesinin faaliyetlerine katılan küçük bir grup uzman ve akademisyen Nisan 1992'deki dördüncü Hazırlık Komisyonu toplantısında nihai belgeye dağlar hakkında bir bölüm ekletmeyi başarmıştır.

Kendisine “Dağ Gündemi” adını veren bu grup, bu bölümün dâhil edilmesini iki belgeyle destekledi: dünyanın dağlık bölgeleri hakkında 391 sayfalık bir kitap,¹² Dünya dağlarının durumu hakkında bilgi veren 44 sayfalık «Dağlar için bir çağrı»¹³ adlı çalışma. Bu çabalar, UNCED'de, dünya uluslarının çoğunun Devlet veya Hükümet Başkanları tarafından onaylanan ve eylem planı olan Gündem 21'in 13. Bölümü'nün, “Kırılgan ekosistemleri yönetme” maddesi sürdürülebilir dağ gelişiminin sağlanmasında başarılı olmuştur. Bu bölümün dâhil edilmesi, çevre ve kalkınma konusundaki küresel tartışmalarda dağları iklim değişikliği, tropikal ormansızlaşma, çölleşme ve benzeri konularla eşit bir konuma getirdi. Gündem 21'in 13. Bölümü, örneğin su, ormancılık, tarım veya turizm üzerine odaklanan sektörel bir yaklaşımdan sürdürülebilir dağ gelişimine daha bütüncül bir yaklaşıma geçişi işaret etti. 1993 yılı Eylül ayında BM Sürdürülebilir Kalkınma Komitesi, FAO'yu Bölüm 13 için Görev Yöneticisi olarak atadı. FAO'ya verilen sorumluluklar:

- Sektörle ilgili girişimleri teşvik etmek ve desteklemek;
- Kurumlar arası iş birliği ve irtibatın kolaylaştırılması;
- BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'na rapor sunmak.

Mart 1994'te FAO, ilk toplantısını Roma'da gerçekleştirdi. Toplantıya sadece birkaç BM kuruluşunun değil, diğer uluslararası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de katıldı. Sivil toplum kuruluşlarından , ICIMOD, IMS, IUFRO ve Dağ Enstitüsü gibi kurumlar katıldı. Toplantıya katılanlar birtakım önerilerde bulundular. En önemli sonuçlardan biri, hükümet ve hükümet üstü düzeylerde bir dizi toplantının düzenlenmesidir. Bu istişarelerde tartışılan konular Price¹⁴ tarafından rapor edilmiştir. Grup ayrıca 1995 ve 1996'da üç toplantı daha düzenledi. Zamanla, ilgili uluslararası örgütlerin ve STK'ların sayısı önemli ölçüde arttı: Afrika Dağlar Birliği, Uluslararası Alp Ortamları Merkezi (ICALPE), IUCN-Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği ve Uluslararası Dağcılık ve Tırmanma Federasyonu (UIAA) gibi kurumlar da katılmıştır.¹⁵

¹² Stone, P.B. **The state of the world's mountains: a global report**. London, ed. 1992 , Zed Books
¹³ **Mountain Agenda**, 1992. (09.11.2020)

¹⁴ Price, M.F. **Chapter 13 in action 1992-97 - a task manager's report**. Rome, 1998
FAO.(15.11.2020)

¹⁵ Price Martin F. leads the **Mountain Regions Programme at the Environmental Change Unit**, University of Oxford, UK. (10.11.2020) <http://www.fao.org/3/w9300e/w9300e03.html>

Dağlar neden bu kadar önemli? Çoğu insan dağların kritik öneme sahip olduğunu tahmin bile etmiyor. Bu çalışmada dağların insanlık ve dünya için olan önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dağ ekosistemleri dünyamızın % 24 sini kaplamakta ve dünya nüfusunun %26 için direkt olarak yaşam kaynağını oluşturmaktadır. Aynı şekilde dağlık alanlarda oturmayan insanlar da su, enerji, kereste, rekreasyonel imkânlar gibi dağ kaynaklarından faydalanmaktadır. Dağlar dünyanın su deposudur, dünya nüfusunun yarısı için su kaynaklarını sağlamaktadır. Dünya dağları en muhteşem manzaralara sahip, zengin biyoçeşitliliğe ve çeşitli insan topluluklarının evidir. Dağlar tüm kıtalarda farklı enlemlerde bulunmaktadır ve hiper-kurak sıcak çöl ve tropikal ormanlardan, kurak kutup buzullarına kadar tüm dünyanın başlıca biyom türleri dâhil olmak üzere çok çeşitli ekosistemleri destekliyor. Dağ ekosistemleri biyoçeşitliliklerin devamı için özellikle tropik bölgelerde büyük öneme sahiptir.

İzole dağ blokları genelde endemik türlerle zengindir. Dağ biyoçeşitliliği dünya ekonomik, çevresel, sosyo-kültürel sektörlerin desteklenmesinde kilit role sahiptir. Aynı şekilde İstilacı türler, hava kirliliği, iklim değişikliği, madencilik, hidroenerji, turizm, ormanlar, tarım gibi konuları dağlardan ayrı ele alamayız. Bu nedenle asıl zorluk, dağların tahribini önlemek, yoksulluk ve açlık artışlarını önlemek için dağ bölgelerini sürdürülebilir bir şekilde yönetmek bir ihtiyaçtır.¹⁶

Küresel sıcaklıklar arttıkça, dağ buzulları hızla eriyor. Son tahminler, Kanada'nın büyük kır, Pasifik ve kuzey nehirlerinin kaynağı olan Kanada'nın dağ buzullarının %80'inden fazlasının bu yüzyılda ortadan kalkacağını gösteriyor. Bu, dağların dünyadaki tüm tatlı su kaynaklarının %60-80'ini sağlaması nedeniyle ciddi bir endişe kaynağıdır.¹⁷ . Bu su evsel tüketim, sulama, hidroelektrik üretimi ve endüstriyel alanlarda kullanılıyor, temiz enerji üretimi için son derece önemlidir. Dağlar önemli mineraller kaynağı olduklarının yanı sıra, bazı gıda bitkileri için genetik kaynağı oluşturuyorlar. Dağlar dünya biyolojik çeşitliliğinin korunması ve kullanılması konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Tüm dünyadaki korunan alanların üçte biri dağlık bölgelerdedir ve dünyanın en büyük şehirlerinin birçoğu için su kaynaklarını sağlayan su havzalarını içerir. Dağlar, gittikçe kentleşmekte olan bir dünyada rekreasyon ve turizm için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca dağlar, iklim değişikliğine en duyarlı bölgeler arasındadır ve erken uyarı sistemleri gibi çalışmaktadır. Dağlar doğal

¹⁶ <https://www.cbd.int/mountain/importance.shtml> (1.02.2020)

¹⁷ WEBB Annie , **International Mountain Day: an urgent call to the importance of mountains to life** <http://canadianmountainnetwork.ca/international-mountain-day-an-urgent-call-to-the-importance-of-mountains-to-life/> (07.07.2020)

afetlerle mücadele etme açısından önemli. Dağlar gıdanın üretilmesi için önemlidir, çünkü tarımsal biyolojik çeşitliliğin önemli merkezleri, pirinç, patates, kinoa, domates ve arpa gibi masamıza gelen birçok gıda ürününün kaynağıdır. Yine de gıda kıtlığı ve yetersiz beslenmeye karşı yüksek hassasiyete sahip dünyanın en aç halklarından bazılarının ev sahipliği yapmakta ve iklim değişikliği dağ tarımını da etkilemektedir.

Dağlar gençlik için de önemlidir. Güzel manzaralara rağmen, özellikle kırsal gençler için dağlarda yaşam zor olabilir. Köylerini, başka bir yerde iş bulmak için terk etmeleri işgücü yetersizliğine yol açmaktadır. Dağlardan göç, terk edilmiş tarım arazisinde artış, bozulma ve sıklıkla orman yangınlarına yol açar. Topluluk düzeyinde kültürel değerler ve eski gelenekler kaybolmaktadır.

Birçok dağ alanı, değerli bilgi, gelenek ve dillere sahip ve bunları koruyan eski yerli topluluklara ev sahipliği yapmaktadır. Dağ halkları, dikkate değer arazi kullanım sistemleri geliştirmiş ve kuşaklar boyunca iklim değişikliğine nasıl adapte olacaklarına dair birikmiş bilgi ve stratejilere sahiptir. Dağlar, goriller, kar leoparı gibi nadir hayvanların yanı sıra orkide ve lobeliler gibi çarpıcı güzel bitkilere ev sahipliği yapar.¹⁸

1.1.3. Dünyada Dağlar

Bilindiği gibi en büyük ve en yüksek dağ sistemi Himalayalardır. Avrasya'nın Asya bölgesinde çeşitli eyaletlerin topraklarında bulunurlar ve 650 bin metrekarelik bir alanı işgal ederler. And Dağları'nın zirvesi Aconcagua Dağı'dır, 6960 m. yüksekliğindedir, birçok volkan vardır. Kuzey Amerika'nın batı kıyısında, en yüksek zirveye sahip olan McKinley dağı 6194 metre olan Cordillera dağ sistemi bulunmaktadır. Orta Asya topraklarında, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Çin'in doğusunda, 2450 km uzunluğunda Tien Shan dağ sistemi bulunmaktadır. Dağların en yüksek iki zirvesi var - Zafer Zirvesi (7439 m) ve Khan Tengri (6995 m). Tien Shan, Paleozoik ve Paleozoik öncesi kayalardan oluşan uzun dağ sıralarıyla temsil edilir. Karadeniz, Hazar ve Azak denizleri arasında, Rusya'yı Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'dan ayıran Kafkasya dağ sistemi bulunmaktadır. Kafkasya'nın en yüksek iki zirvesi - Elbruz yanardağı (5642 m) ve Kazbek (5033 m).dir. Kafkasya dağ sistemi Akdeniz jeosenklinal kuşağına aittir. Yapısında, Ciscaucasia'nın genç platformu, Büyük Kafkasya'nın meganticlinorium

¹⁸ CHOW Lorraine , **7 Reasons Why Mountains Matter** <https://www.ecowatch.com/international-mountain-day-2018-2623054039.html> (06.02.2020)

(dağ katlama yapısı), Rion-Kurinsky dağlık oluk bölgesi ve Küçük Kafkasya'nın meganticlinorium'u (dağ katlama yapısı) ayırt edilir.

En yüksek Avrupa dağ sistemi, yüksekliği 4807 m'ye ulaşan Mont Blanc tepe noktası olan Alplerdir (bazı kaynaklara göre ise 5642 metre olan Elbruz Dağı Avrupa'nın en yüksek noktası olarak kabul edilmektedir). Alp masifleri ve sırtları, genişliği yaklaşık 260 km. ve dış tarafın uzunluğu 1200 km. olan bir yayda bulunur. Afrika, Avustralya ve Antarktika'da yüksek dağ sistemleri vardır. Afrika'da Doğu Afrika Platosu bu sisteme aittir. Bu Afrika sistemi aynı zamanda anakaradaki en yüksek noktayı da içeriyor- Kilimanjaro yanardağı (5895 m. Avustralya'da, dağ sistemi diğer kıtalar kadar yüksek değildir. Dağ sistemi 4000 km boyunca kuzeyden güneye uzanır. Bir tepe - Kosciuszko Dağı'ndan (2228 m) oluşur. Dağların tepeleri düzdür. Sistem, Avustralya Alpleri, Mavi Dağlar, McPherson, Liverpool ve diğerlerini içerir, Büyük Bölünme Aralığı'na Doğu Avustralya Dağları denir. Antarktika dağ sistemine Elsuert Land denir. Bu masifin tepesi 5140 m. yüksekliğindeki Vinson Dağı'dır.¹⁹

Tablo 2: Dünya'nın En Yüksek Dağları

Dağ Adı	Konum	Yükseklik (Metre)
1. Everest ¹	Nepal/Tibet	8,850
2. K2 (Godwin Austen)	Pakistan/Cin	8,611
3.Kangchenjunga	Nepal/India	8,586
4. Lhotse	Nepal/Tibet	8,516
5. Makalu	Nepal/Tibet	8,463
6. Cho Oyu	Nepal/Tibet	8,201
7. Dhaulagiri	Nepal	8,167
8. Manaslu	Nepal	8,163
9. Nanga Parbat	Pakistan	8,125
10. Annapurna	Nepal	8,091
11. Gasherbrum I	Pakistan/China	8,068
12. Broad Peak	Pakistan/China	8,047
13. Gasherbrum II	Pakistan/China	8,035
14. Shisha Pangma	Tibet	8,013

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_highest_mountains_on_Earth (11.10.2019).

¹⁹ **Основные Горные Хребты и Системы Мира** https://spravochnik.ru/geografiya/osnovnye_gornye_hrebty_i_gornye_sistemy_mira/#samye-vysokie-vershiny-gornyh-sistem (06.02.2020)

Bilinen en yüksek dağ 8848 metre ile Everest Dağı olmasına rağmen, Pasifik Okyanusu'nun tabanında yükselen Mauna Kea aslında sıralamada ilk basamakta yer alıyor²⁰ (yüksekliği deniz seviyesinden değil okyanus tabanından hesaplanırsa). Volkanik bir dağ olan Mauna Kea'nın okyanus seviyesinin üst kısmında kalan bölümü 4207 metre. Okyanus tabanından itibaren yüksekliği ise 10.100 metredir. Bu açıdan ele alındığında Mauna Kea dünyanın en yüksek dağı unvanını almaktadır. 1 milyon yaşındaki Mauna Kea son olarak 4600 yıl önce aktif hale geçmiştir.

1.1.4. Dağlık Alanların Ortak Sorunları

Dağlık alanlar ulaşılması kolay olmayan bölgeler olduklarından dolayı çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İlk en büyük sorun iklim değişikliğidir. İklim değişikliğinden ilk olarak dağlar etkilenmektedir. Dağlar erken uyarı sistemi gibi çalışırlar. Örneğin küresel ısınmayı ilk dağlarda hissederiz. Buzulların çoğu dağlarda bulunmaktadır dolayısıyla ısınma nedeniyle buzulların erimesini ilk olarak dağlarda görmekteyiz. İklim değişikliği sonucu oluşan erozyonlar, heyelanlar, hava sıcaklığı değişimleri, çevre kirliliği, ozon tabakasının incilmesi tüm bu sorunlar dağlar için tehlike oluşturmaktadır.

Dağlarda düzlüklere göre, doğal afet tehlikesi daha yüksektir, dolayısıyla doğal afet sonucu tahripleri ve kayıpları (flora ve fauna türlerinin kaybı ve insani kayıplar) minimuma indirmek için, dağlardaki doğal afet riskini azaltmak gerekmektedir.

Gıda yetersizliği ve yoksulluk dağlık alanlarda önde gelen sorunlardan biridir. Dağ toplulukları özel bir kültüre ve yaşama sahiptirler. FAO araştırmalarına göre dünyada her üç dağ sakinlerinden biri, açlıkla ve yoksullukla mücadele etmektedir. En büyük engel dağlarda lojistik altyapısının olmaması dolayısıyla dağlar ulaşılması zor bölgeler arasında yer almaktadır. Hatta ulaşılması mümkün olmayan bölgeler de bulunmaktadır. Güvenlik sorunu ilk sorunlar arasında yer almaktadır. Dağlık alanlar karar alma merkezlerden uzak ve ulaşılması zor bölgeler olduğu için terör için cazip yerler haline gelmektedirler. Örnek olarak Türkiye ve daha birçok dağlık ülkesi verilebilir. En büyük sorun kontrolsüzlüktür. Dolayısıyla dağlar çoğu zaman terör yatakları haline gelmektedirler. Örneğin, El Kaide, Hizbullah, Hizb-ut Tahrir ve bunlara

²⁰ Gözcelioğlu B. , **Dünyanın En Yüksek Dağı Hangisidir?** <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/> (20.09.2020)

benzer diğerleri gibi aşırı dinsel hareketler esas olarak yüksek irtifa bölgelerinde konumlanıyor ve oradan neredeyse tüm dünyada silahlı terör saldırılarına neden olmaktadır. Böylece, dağlık bölgeler bir çeşit kısır döngü içinde: yoksulluk- çatışma-yoksulluk ile baş etmek zorunda kalmaktadır. Dağlar, çoğu dağlık devletlerinde çatışma, terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı alanlarına dönmüştür.

Bir diğer sorun alanı da envanter eksikliğidir. Çoğu endemik dağa özgü flora ve fauna türleri tehlike altındalar. Hala birçok tür hakkında bilgi eksikliği bulunmaktadır, dolayısıyla o türleri koruma ve yönetme açısından büyük tehlike bulunmaktadır. Diğer önemli sorun uzman eksikliğidir. Doğru eğitilmiş uzmanların varlığı dağların sürdürülebilirliğini sağlama açısından büyük öneme sahiptir.

Özellikle gençlik arasında işsizlikten dolayı dağlardan ciddi göçler gözlemlenmektedir. Göç yüzünden dağlar sahipsiz kalıyor. Bu husus dağın sosyo-ekonomik kalkınması önünde büyük engeldir.

Yukarıdaki sorunların yanı sıra, Kuzey Kafkasya'nın dağlık bölgeleri, genellikle güvenlik ve dini aşırılık tehdidi gibi sorunları bulunmaktadır.²¹

Şekil 1: Kuzey Kafkasya Federal Bölgesinin Coğrafi Konumu

Kaynak: <https://www.kavkazr.com/a/kavkazskaya-zavisimost/28811098.html> (11.05.2022)

²¹ Моураов А.Г. , К вопросу о рациональном природопользовании в разрезе концепции устойчивого развития на территории горных зон, Журнал / Устойчивое развитие горных территорий (Mouraov A.G. , Dağ bölgelerinde sürdürülebilir kalkınma kavramı bağlamında rasyonel doğa yönetimi , Dağlık Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Dergisi.) (08.06.2019)

Tezde incelenen Kuzey Kafkas Özerk Cumhuriyetleri sırasıyla Kuzey Osetiya-Alaniya Özerk Cumhuriyeti, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, İnguşetiya Özerk Cumhuriyeti, Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti, Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti olmak üzere toplam 6 özerk cumhuriyettir. Ayrıca Kuzey Kafkas Federe Bölgesi sınırları içinde Stavropol Krayı ve Krasnodar Krayı olmak üzere iki idari birim bulunmaktadır. 19 Ocak 2010'da 82 sayılı "Federal Bölgeler Listesine Değişiklikler Getirilmesine Dair" Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı kararnamesine dayanarak KKFB kurulmuştur.

KKFB Rusya'nın Avrupa kısmının güneyinde konumlanmaktadır. Önceden Güney Federe Bölgesi iken 2010'dan beri KKFB ismi verilmiştir. KKFB'nin toplam yüzölçümü Rusya Federasyonunun toplam yüzölçümünün %1 oluşturmaktadır. Ülkede en az Rus sayısı burada bulunmaktadır. KKFB'nin merkezi Pyatigorsk şehridir. Eylül 2010'da Rusya Federasyonu Hükümeti, 2025 yılına kadar Kuzey Kafkasya Federal Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi için Kapsamlı Stratejiyi onayladı.

KKFB'nin Azerbaycan, Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya ile sınırı bulunmakta, ayrıca Kazakistan ile Hazar denizi üzerinden sınırı bulunmaktadır. Doğusunda Hazar denizi, Güneyinde ise Büyük Kafkas sıradağları konumlanmakta. Büyük şehirleri Mahaçkale, Stavropol, Vladikavkaz, Nalçik, Grozny, Pyatigorsk, Kislovodsk ve Çerkessk. Toplam nüfus sayısı 98451143²² kişi. Kentsel nüfus 48.2 % köylü nüfusu 51.8 %. Demografik durum ülke genelinden 1,5 kat yüksek. Federal Bölgenin web sayfası bulunmaktadır.²³ Bölgenin Rusya Federasyonu hükümetindeki temsilcisi Chayka Yuriy Yakovlevich (Чайка Юрий Яковлевич) KKFB Özerk Cumhuriyetlerini doğal kaynakların zenginliğiyle, kültür çeşitliliğiyle, orada yaşayan insanların farklı gelenekleriyle, farklı dilleriyle, dinleriyle karakterize etmektedir.

Kafkasya, 6.000'den fazla bitki, mantar ve liken türü, 2.500 böcek türü, 130 balık türü, 17 amfibi türü, 87 sürüngen türü, 380 kuş türü ve 150 memeli türüne ev sahipliği yapmaktadır.²⁴

Her alanda böyle çeşitlilik bölgenin en büyük zenginliği sayılabilir. Kafkasya Balkanlara benzetilebilir farklı din, dil, milliyetlere mensup kişiler burada bir arada yaşamaktadır.

²² <https://showdata.gks.ru/report/278930/> (29.09.2020)

²³ <http://www.skfo.gov.ru> (28.09.2020)

²⁴ <https://wwf.ru/regions/the-caucasus/read-more-about-ecoregion/> (09.10.2020)

Tablo 3: Kuzey Kafkasya'nın Dağlık Alan Dağılımı

İdari Birim	Toplam Yüzölçümü km ²	Dağlık Alan yüzdesi %	400-1000m %	1000-2000m %	4000m %	4000m ve üzeri%
Adigeya Özerk Cumhuriyeti	7.79	38	20.5	12.5	50	-
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	50.3	48	11	17	15.9	3.6
Kabarday- Balkar Özerk Cumhuriyeti	12.5	71	18	21	23	9
Karaçay- Çerkez Özerk Cumhuriyeti	14.1	98	29	34	33	2
Kuzey Osetya- Alanya	8.01	88	39	22	23	4
Çeçenistan ve İnguşetya	12.3	44	22.7	14.6	4.3	2.4
Krasnodar Krayı	76.0	26.8	19.2	2.7	4.3	-
Stavropol Krayı	66.5	1.9	0.4	1.5	-	-

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Tabloya baktığımız zaman ortalama hemen hemen her ülkenin yarısından fazlası dağlık bölgedir. Özellikle Karacay-Çerkesin %98, Kuzey Osetya-Alanya'nın %88 dağdır.

1.2. KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİNİN GENEL COĞRAFİK BİLGİLERİ

1.2.1. Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti

Kuzey Osetya-Alanya, Kuzey Kafkasya'da Rusya Federasyonu üyesi bir Cumhuriyettir. Dağlık bir bölgeyi oluşturur. Kuzey Osetya Rusya Federasyonu'nun en

yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir. RF ortalamasından 10 kat daha fazladır. Nüfusun %70 kentsel bölgede yaşamaktadır. Kuzey Osetya Avrupa Rusya'sının güneyinde Büyük Kafkas silsilesinin eteklerinde ve kuzey yamacında yer almaktadır. En yüksek nokta Kazbek dağı 5033 m. Relief çoğu Kuzey Kafkas ülkesinde olduğu gibi oldukça değişkendir.

Kuzey Osetya'nın güneyi tamamen dağlık olup, dağlar yüzölçümünün tahminen %35-40'ını kaplamaktadır.

Kuzey Osetya'nın dağlarını iki bölümde inceleyebiliriz. Buzullu Dağları; en güneyde ve en yüksek yerlerde çıplak kayalar ve buzullar bulunur. Doğudan Batıya doğru, Kazbek 5033m., Cimara 4780 m. Şırğ Berzend 4146 m., Adayıhoğ 4646 m., Tepli 4423 m., Vilpata 4638 m., Karavgom 4363 m., Labada 4314 m.²⁵

Diğeri ise buzulsuz Dağlar; Trav Hoğ 2979 m., Kion Hoğ 3420 m., Vaza 3529 m. v.b.

İklimi ılıman karasal iklimdir. Bitkiler alemi step çeşitlerinden süb-alpik ve alpik çayırlara mahsus türlerine kadar değişen otların zenginliğiyle dikkati çekmektedir. Yaban hayatı, doğal yaşam alanları oluşturularak koruma altına alınmıştır. (Örneğin Alanya Ulusal Parkı)²⁶

Kuzey Osetya-Alanya Cumhuriyeti deprem bölgeleri listesindedir. Dağlarda sürekli çığlar, kaya düşmeleri ve taş çamur selleri, dağlar önündeki düzlükte de her yıl tarım arazilerine ve yapılara önemli hasar verebilmektedir.

Kuzey Osetya geçimini tarım, hayvancılık ve ormancılıkla sağlamaktadır. Düzlüklerdeki topraklar tarıma ve hayvancılığa elverişlidir, yamaçları ormanlarla kaplıdır. Ayrıca ciddi gelir kaynağını madenlerden sağlamaktadır (çinko, kurşun, kalay, bakır, gümüş); inşaat malzemeleri, kaplama taşları (mermer, dolomitler) bulunmaktadır. Ülkede 1897'den itibaren hidroelektrik santraller çalışmaktadır.²⁷ Elektrik Terek nehri üzerinde inşa edilmiş kendi hidroelektrik santrallerinden üretilmektedir. Bu nedenle katı yakıt kullanılmamaktadır. Dolayısıyla mevcut ormanlar tahrip edilmemektedir. Petrol ve doğalgaz Rusya'dan gelmektedir. Kuzey Osetya çeşitli hastalıklara iyi gelen şifalı 42 maden suyu kaynağına sahiptir. Şifalı suların bulunduğu yerler oteller yapılmıştır. Turizm ve Rekreasyon önemlidir. Tsey Boğazı; Kuzey Osetya toprakları üzerinde onlarca turist ve gezi yol ve patikası geçmektedir.

²⁵ Özey, s 106

²⁶ <https://bigenc.ru/geography/text/5779266> (26.05.2021)

²⁷ Петрушина М. Н. , М. Д. Горячко, **СЕВЕРНАЯ ОСЕТИЯ – АЛАНИЯ** // Большая российская энциклопедия. Электронная версия (2020); <http://www.osetia.rushydro.ru/hpp/hpp-history/>(erişim tarihi 25.02.2020)

Tsey Boğazında dağ parkuru vardır. Tseydeki güneşli saatlerin ortalama yıllık miktarı İsviçre'deki ünlü Davos'tan bile fazladır. Kuzey Osetya'da gelişmiş ulaştırma ve iletişim sistemi mevcuttur. Vladikafkasda uluslararası havaalanı bulunmaktadır.

1.2.2. Dağıstan Özerk Cumhuriyeti

Dağıstan Özerk Cumhuriyeti²⁸, Büyük Kafkasya'nın kuzey-doğu yamacında ve Hazar ovalarının güney-batı yamacında yer alan Doğu Kafkasya bölgesinde yer almaktadır. Başkenti Mahaçkale şehridir. Dağıstan'ın toplam yüzölçümü 50,3 bin kilometrekaredir ve Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetlerinin en büyüğüdür. Dağlar Dağıstan'ın 25,5 bin km²'lik kısmını işgal etmekte, Dağıstan genelinde ortalama yükseklik ise 960 m. Dağıstan çoğu zaman "dağlar ülkesi" olarak adlandırılır. En yüksek noktaları Bazardyzyu Dağı'dır (4466 m) Shalbuzdağ (4142 m), Guton (3659 m). Dağıstan büyük doğalgaz yataklarına sahip olan ülkedir. Bununla birlikte ülkenin çoğu zor ulaşılabilir bölgesinde bulunan maden yatakları henüz yeterince araştırılmamıştır.

Dağıstan coğrafik olarak üç bölgeye ayrılmaktadır, birince bölge dağ eteklerini kapsamakta, ikinci bölge dağlık alanlar, üçüncü bölge ise yüksek irtifa bölgeleri. Her irtifa bölgesinde farklı flora türleri mevcuttur.

Topraklarının %17'i orta yükseklikte dağlık alandır (1000-2000 metre) arası, %22,2 lik alanı ise 2000 ve üzeri dağlar ve dağlık alanları oluşturmaktadır.²⁹

Ülke genelinde iklim çeşitli oldukça değişkendir. Bunun sebebi ise coğrafik konum, zor relief ve Hazar denizinin etkisi. Başkenti Mahaçkale, ise önemli bir liman şehridir.

Dağıstan'da 5 iklim ve birçok doğal coğrafya yöresi bulunmaktadır.

Dağıstan doğa zenginlikleriyle doludur. Dağlık bölgenin bitki örtüsü, vadilerde ve kanyonlardan ve ağaç sınırının üstünde de Alp çayırlarından oluşur.³⁰

Bugün Rusya Federasyonu'nda mevcut 180'den fazla etnik gruptan Dağıstan'da 102 sinin temsilcilerinin yaşadığı belirtilmektedir. Nüfusun %42,8 şehirlerde, %57,2'ü kırsal alanlarda yaşamaktadır. Yine nüfusun %75 dağlık alanlarda, %25 düzlüklerde yaşar. Dağıstan ekonomisi tarım ve endüstride

²⁸ <http://www.e-dag.ru/o-dağestane/geografiya-i-priroda.html> (erişim tarihi: 17.09.2019) (metin tarafımdan Rusçadan Türkçeye çevrilmiştir)

²⁹ http://toonsitli.ucoz.ru/publ/uroki_po_geografii_dağestana/urok_1_territoriya_granicy_geograficheskoe_polozhenie_dağestana/1-1-0-36 (erişim tarihi: 17.09.2019)

³⁰ Özey, s. 74

uzmanlaşmış çok sektörlü bir sistemdir. Gıda, tüketim malları, yapı malzemeleri ve sanat ürünleri gibi geleneksel kollar yanında, makine üretimi, alet yapımı, petrol çıkarımı, kimya, enerji üretimi gibi ana kollar da vardır. Tarım ve hayvancılık önemlidir. Toprakların %15 tarıma elverişlidir. Hazar denizinin kıyılarında yapılan balıkçılık ekonomide önemli yer alıyor. Dağıstan madenler ve sanayi bakımından da önemlidir. Petrol, doğal gaz, kömür, demir yönünden zengin yataklara sahiptir. Hazar kıyılarında yer alan petrol ve doğal gaz, ayrıca içme suyu, maden suyu, termal su ve endüstriyel su kaynaklarına sahiptir. Ülkede bugüne kadar 3000'den fazla artezyen kuyusu açılmıştır. Hızlı akan sular üzerinde hidroelektrik santralleri kurulmuştur. Dağıstan Rusya ve Avrupa'yı Doğuya bağlayan stratejik bir coğrafik konuma sahiptir.

Ulaşım sistemi gelişmiştir. Bütün şehirleri düzgün karayolu ile birbirine bağlıdır.

Dağıstan'ın turizmi canlıdır. Ülkenin orta ve güney kesimlerinde sağlık turizmi önemlidir. Dağıstan'da çok sayıda jeotermal su vardır. Bu kaplıcaların çoğu kapasite ve tedavi özellikleri yönünden dünyanın ünlü kaplıcalarından aşağı kalmaz, hatta üstündür. Telekomünikasyon konusunda dünya standartların çok gerisinde bulunmakta.

1.2.3. Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti

Çeçenistan Doğu Avrupa'nın en güney kısmındaki Kuzey Kafkasya'da bulunmaktadır. Özerk Cumhuriyetin başkenti Grozny şehridir.

Çeçenistan Büyük Kafkas Dağlarının kuzey kanadında yer alır. Güneyi tamamen dağlıktır. Batıdan doğuya doğru uzanan büyük dağlar, Kafkas sıradağlarının birer tepeleridir. Tebulosynta (4493 m.), Şan dağı (4451 m.), Diklosmta (4285 m.) zirveleridir.

Çeçenistan'ın en önemli nehri Terektir. Uzunluğu 590 km'dir. Çeçenistan'da yüzey şekillerinin çeşitliliği toprağa ve bitki örtüsüne de yansır. Büyük ölçüde yarı-çöl özelliği gösteren Nogay Bozkırı kum tepeleri ve çalılıklarla kaplıdır. İklim değişken olup genellikle kara iklimi hakimdir. Çeçenistan'da bitki örtüsü denince ilk akla gelen, asırlık ormanlardır. Çeçenistan suları bol arazileri son derece verimli bir ülkedir.³¹ Dağ

³¹ Özey,ns.92

yamaçları sık kayın, gürgen ve meşe ormanlarıyla kaplıdır. Cumhuriyette var olan bitkilerin 46 türü Rusya'nın Kırmızı kitabında listelenmiştir³².

Petrol rezervleri ve doğalgaz yatakları bakımından zengindir. Çeçen ekonomisi büyük ölçüde petrol üretimi ve işlenmesi ile petrol-kimya sanayisine dayalıdır.

Çeçenistan, tarım ve hayvancılık ülkesidir. Ayçiçek, üzüm ve sebze üretimi de yaygındır. Ülkede hayvancılık da gelişmiştir. Tarım arazileri, topraklarının yaklaşık 61,7% ' ini, ekilebilir alan 34 %, meralar toprakların yaklaşık 60% oluşturuyor.

1.2.4. İnguşetya Özerk Cumhuriyeti

İnguşetya Özerk Cumhuriyeti Kuzey Kafkasya'da, Rusya Federasyonu'na bağlı federe cumhuriyettir. Başkenti Magas'tır. Rusya Federasyonu'nun en küçük federe birimidir. İnguşetya Kafkasya'nın kuzey yamaçlarında yer almaktadır. Zengin bitki örtüsü ve doğal kaynaklarına sahiptir. Çeçenistan'ın yanında yer almasından dolayı da petrol yönünden zengindir. En yüksek nokta 2993 metre olan Stolovaya Dağıdır. Kuzey Kafkasya genelinde olduğu gibi İnguşetya iklimi çoğunlukla karasaldir. Kafkas sıradağlarının ortasında bulunduğundan geçilemez ve ulaşılmaz bir bölgedir. Bu yüzden ulaşımda engeller bulunmakta. Dağlık alanlar tamamen karlıdır.

Ormanlar, İnguşetya'nın önemli doğal kaynağını oluşturmaktadır. Değerli ağaç türleri kayın, meşe, çınar vb. dâhil olmak üzere ağırlıklı olarak geniş yapraklı olmak üzere 140 bin hektarlık bir alanı kaplarlar. İnguşetya, dağ nehirlerinden gelen önemli hidroelektrik rezervlerine sahiptir.³³

Nüfusun %38'i şehirlerde, %62'si kırsal alanda yaşamaktadır. İnguş topraklarının %60'ı tarıma elverişli verimli siyah topraklardan oluşur. İklim de tarıma uygundur. İnguşetya da tarım ve hayvancılık ülkesidir. Özellikle buğday, yulaf, arpa, şekerpancarı, ayçiçeği ve patates tarımı yapılmaktadır. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği geleneksel ekonomi kollarındandır. Değerli metalleri petrolü doğal gaz rezervleri, mermer, dolomite, kabuk kireç taşı, kereste yüksek kaliteli tuğla toprağı başlıca zenginlikleridir. Her Kafkas ülkesi gibi termal sular ve maden suları bakımından da oldukça zengindir.

³² <https://www.nbcrs.org/regions/chechenskaya-respublika/flora> (03.03.2020)

³³ <https://ingushetia.ru/about/geografic.php> (27.03.2020)

1.2.5. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti

Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti, Kafkasya'nın orta kısmının kuzey eteklerinde ve bitişiğindeki düzlükte yer almaktadır. Dağlar, Cumhuriyetin topraklarının yarısını oluşturuyor.³⁴ Rusya'nın en yüksek zirvesi olan Elbruz dağı burada konumlanmıştır. 5642 metre ile Elbruz, Avrupa'nın en yüksek zirvesi olarak kabul edilir³⁵. Dağlar ve yükseklikler doğal kaynaklar, madensuyu kaynakları, otlaklar ve ormanlar açısından zenginken, düzlükler verimli toprak açısından zengindir. Bölgede kara iklimi hâkim olup, yüzey şekillerine göre bölgeden bölgeye değişir. Buzulların altında Alp çayırları bölgesi yer alır. Zengin orman örtüsüne sahip İngusetya'da çeşitli ağaç ve bitki türleri mevcuttur.

Başkenti Nalçik şehridir. Nüfusun %60 şehirlerde oturur. Nalçikte hastalıklara iyi gelen kaplıcalar, turistik otel ve tesisler bulunmaktadır. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyetinde Kafkas Dağları'nın kuzey eteklerinde, Terek Irmağı havzasında tarım gelişmiştir. Ekonominin temelini sanayi sektörü oluşturmaktadır. Dağların eteklerinde de sebze ve meyve yetiştirilmektedir ve hayvancılık yapılmaktadır. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti, madenler bakımından zengindir. Ülkede kömür, altın, krom, nikel ve petrol yatakları vardır. Ağır sanayi elektrik enerjisi üretimi ve metalürji önemlidir.

Kafkas Dağları üzerinde, diğer Kafkas ülkelerinde olduğu gibi, dağ turizmi tesisleri bulunmakta ve turizm ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır. Kabardey-Balkar ülke özellikle dağ turizminde ilerlemekte, uluslararası alanda bir turizm, tırmanış ve kayakçılık merkezidir.

1.2.6. Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti

1993 Özerk Cumhuriyet statüsü tanınmıştır. Başkenti Çerkessk şehridir.

Karaçay-Çerkezya'nın toprakları dağlık, dağ önü ve düzlük olarak 3'e ayrılır. Büyük Kafkas sıradağları ve Avrupa'nın en yüksek tepesi olan Elbruz Dağı 5633 m yükseklikte Kabardey-Balkar Cumhuriyeti ile güney-doğu sınırı teşkil etmektedir. Ülkenin üçte ikisi yüksekliği 2000 ile 4000 metre arasında değişen dağlarla kaplıdır. Karaçay- Çerkez Özerk Cumhuriyetinin su rezervleri zengindir. 130 civarında buzul kaynaklı dağ gölü ve çok sayıda çağlayan bulunmaktadır. Topraklarından çok sayıda

³⁴ <https://07.mchs.gov.ru/glavnoe-upravlenie/harakteristika-subekta> (2.04.2020)

³⁵ <https://etokavkaz.ru/kbr> (2.04.2020)

akarsu geçmektedir. Bunlardan en büyükleri Kuban, Büyük ve Küçük Zelençuk, Teberda, Urup ve Büyük Laba nehirleridir. Kafkasya'nın en büyük nehirleri Elbruz dağındaki buzullardan doğmaktadır. 235 endemik olmak üzere 1260'dan fazla bitki türü bulunmaktadır.

Karaçay-Çerkezya Kuzey Kafkasya'nın demografik açıdan depresif bölge grubuna girmektedir. Buradan göç eden kişi sayısı oldukça yüksektir.

Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti'nde hayvancılık ve tarım ekonomisinin ana öğelerini oluşturmaktadır. Kuzey düzlükleri ile verimli vadilerde sulama ile yoğun tarım yapılır. Karaçay bölgelerinde yün, elışı örgü yapma adeta bir sektör halini aşmıştır. Ağır sanayi kuruluşları yok denecek kadar az. Ekilebilir alanlar bugün topraklarının yaklaşık 50% kaplar. Karaçay-Çerkezya yeraltı kaynakları bakımından zengin sayılır. Özellikle kömür, bakır, çinko, mermer, çimento, uranyum ve altın maden yatakları vardır. Beyaz mermer yatakları işletilir. Ayrıca 100'den fazla mineral suyu kaynağı vardır. Ülkede dağ, sağlık ve av turizmi için olağanüstü güzel yerler vardır. Eşsiz doğal ve iklimsel koşullar oldukça büyük kapasiteli tesisler çok sayıda yerli ve yabancı turisti ve sporcuyu buraya çekmektedir.³⁶

1.2.7. Adige Özerk Cumhuriyeti

Adige Özerk Cumhuriyeti Kuzey Kafkasya'da Rusya Federasyonu üyesi bir cumhuriyettir. Kafkas dağlarının kuzeyinde Krasnodar Krayı sınırları içinde yer alır. Başkenti Maykoptur.

Maykopun hemen güneyinde başlayan Ana Kafkas sıradağları güneye doğru yükselir. Çugus dağı 3238m ile en yüksek noktasıdır. En güneydeki bu dağlık kesimde buzullar bulunmaktadır.

Adige'nin dağlık kesiminde, doğal ve tarihi yerlere giden 200'den fazla turist ve gezi rotası bulunmaktadır. Turistlerin ilgisini çeken 5000'den fazla doğal, tarihi, arkeolojik ve jeolojik alan bulunmaktadır.³⁷

Ormanlar arazinin %39,2'sini kaplar (çoğunlukla dağlık kesimde), meşe, kayın, gürgen, akçaağaç, dişbudak ve diğer geniş yapraklı türler, bol miktarda çalılık,

³⁶ Özey, s 142

³⁷ <https://nbcrcs.org/regions/respublika-adygeya/general-information/> (20.04.2020)

kök nar, ladin ve ç am ağı rlıklı ormanlar vardır. Burada çok sayıda nesli tü kenmekte olan nadir, endemik bitki ve hayvan türleri yoğunlaş mıştır.³⁸

Adige, karma ekonomiye sahip endüstriyel-tarımsal bir özerk cumhuriyettir.

Sanayinin yapısında, en büyük payı imalat- %76,4, elektrik, gaz ve su üretimi ve dağı tımını-%18,2, madencilik-%5,4 düş üyor. Önde gelen endüstri, toplam üretim hacmindeki payı %35'in üzerinde olan gıda endüstrisidir. Tarım, cumhuriyet ekonomisinin gelişmesinde bir başka önemli yöndür. Kilit rol, tahıl, şeker pancarı, yağlı tohumlar ve uçucu yağ bitkileri, sebzeler ve meyvelerin yetiştirilmesi ve işlenmesinde oynanır; sığır, domuz, koyun, kümes hayvanları, at yetiştiriciliğı. Aynı zamanda, Adige'nin eşsiz iklim koşulları, şeftali, kiraz, kızılı cık, ayva, armut, üzüm, çay gibi güney mahsullerinin büyümesine katkıda bulunur. Adige, önemli doğal ve rekreasyon potansiyeline sahiptir. Mevcut rekreasyon kaynakları arasında en dikkat çekenleri tarihi, kültürel, turistik ve doğaldır. Adige, özel koruma statüsüne sahip geniş bölgeleri içerir, 238 bin hektarı veya cumhuriyetin tüm topraklarının %30'unu kaplamaktadır.³⁹

³⁸ Слета Александр, Реферат по курсу методика экономико-географических исследований, Московский государственный университет имени М.В.Ломоносова. Географический факультет, Москва 2002 (Ekonomi ve coğrafi araştırma tekniğı, Alexander Sleta. Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi. Coğrafya Fakültesi) Moskova 2002 <https://www.doccity.com/ru/respublika-adygeya-1/1197272/>, (02.08.2019)

³⁹ https://www.mid.ru/vnesneekonomiceskie-svazi-sub-ektov-rossijskoj-federacii/-/asset_publisher/ykgqrK2nCl8c/content/id/3161310 (4.05.2020)

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ YAPI İNCELEMESİ

2.1. RUS İMPARATORLUĞUNDA YASAL DÜZENLEMELER

Hukuki yapı incelemesi bölümünde, Rusya Federasyonu'nun dağlık alanlarla ilgili tüm yasal düzenlemelerini incelenecek, mevcut olan dağlık alan yönetim sistemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırma sırasında Rus İmparatorluğu'nda da dağlık alan yönetiminin var olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Rus İmparatorluğu'ndaki yasal düzenlemeleri ve günümüzde mevcut olan dağlık alan yönetim sisteminin hukuki yapısı incelenecektir.

Rus İmparatorluğu döneminde Dağ Dairesi kurulmuştur. Dağ Dairesi, madencilik bölgelerinin yönetimi için Rusya İmparatorluğu'ndaki merkezi devlet kurumudur. Dağ Dairesi, 13 Haziran 1806 tarihinde Maliye Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1861'e kadar devlet ve özel madencilik işlerinden de sorumluydu. 1806'da, madencilik işlerinin yerel yönetimi için 6 bölge oluşturuldu: Ural fabrikaları, Rusya'nın merkezindeki fabrikalar (Zamoskovye), Olonets ve Lugansk fabrikaları, vb. İlçe madencilik kurulları), bunlar özel madencilik faaliyetleri üzerinde kontrol, madencilik vergilerinin toplanması vb. işler için kuruldu. 1807'de Dağ Dairesi'nin bir parçası olarak, "Yasama ve Bilimsel işler" ve ekonomik sorunları çözmek için bir Dağ Konseyi kuruldu. Dağ Konseyi, genel, temel konulara karar veren bağımsız bir organ statüsünü kazandı ve 1825'te yeni bir bağımsız yayından sorumlu olan Dağ Bilimsel Komitesi de kuruldu – Dağ Dergisi yayınlanmaya başlandı. Ve ayrıca Maden Mühendisleri Birliği oluşturuldu.⁴⁰ 1884'te Kafkas, Lipetsk, Starorussky, Kemmernsky ve Sergievsky maden sularının yönetimi Dağ Departmanına devredildi. Dağ bölgelerinin yasal statüsü, 1806 Dağ Yönetmeliği ile güvence altına alındı. İlçelerin yönetimi Dağ Müdürlüğü tarafından, Dağ İlçeleri Müdürlüğü sistemi ile yapılmıştır. Dağ Yönetmeliği taslağında, dağlık bölge, ormanlarıyla ve o bölgeye ait olan arazilerle var olan bir metalürji fabrikasının alanı olarak tanımlanmıştır. Gelecekte dağlık bölgesi terimi, toprakları ve ormanları, madenleri ve kendi topraklarında yaşayan dağ nüfusu ile tarihsel olarak kurulmuş bir işletme kompleksi anlamında daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı.⁴¹

⁴⁰ https://ru.wikipedia.org/wiki/Горный_департамент (erisim tarihi: 02.03.2021)

⁴¹ <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/50355>, (erisim tarihi: 24.01.2021)

Dağ Yönetmeliği Rusya'nın il idareleri ile madencilik departmanları arasındaki ilişkiyi, devlete ait maden fabrikalarının yöneticilerinin hak ve yükümlülüklerinin yanı sıra özel işletmelerin sahipleri ve maden denetleme yetkilileri arasındaki ilişkileri düzenleyen bir dizi yasadır. Başlangıçta 13 Temmuz 1806 tarihinde 5 yıllık bir süre için taslak maden yönetmeliği olarak onaylanmıştır. Bu yönetmelik daha sonra Rus İmparatorluğu'nun Dağ Şartı için yasal temeli oluşturdu.⁴²

2.1.1. Rus İmparatorluğu Dağ Şartı⁴³

18. yüzyılda Rusya'daki madencilik endüstrisi oldukça hızlı gelişti ve yavaş yavaş hükümet gelirinin önemli kaynaklarından biri haline geldi. Bu bağlamda, Aleksandr I'in hükümdarlığı döneminde, daha önce yayınlanan kanunları revize etmek ve yeni maden mevzuatı oluşturma ihtiyacı hissedilmiştir.

Bu kısımda 1847 ve 1893 yıllarında mevcut olan Dağ Şartının iki versiyonunu inceliyeceğiz.

1806'da Dağ Yönetmeliklerinin bir taslağı yayınlandı. Projenin beş yıl boyunca (1807'den 1812'ye kadar) test edilmesi, sonuçlandırması ve onaylaması gerekiyordu. Ancak 1812 Savaşı'nın patlak vermesi ve diğer şartlar nedeniyle Maden Yönetmeliği taslağı 1832 yılına kadar yürürlükte kaldı. Rusya'da madencilik mevzuatı 1806 Maden Yönetmeliği taslağına dayanılarak hazırlanmıştır. Özünde, bu kanun, Rusya İmparatorluğu Madencilik Şartı'nın ilk resmi yayınıdır. Dağ Şartı (Горный Устав), 413 sayfadaki bir belgedir. Girişte, esasen sonraki tüm baskılarda varlığını sürdüren madencilik kavramına yer verildi. Madencilik, yüzeyde veya yerin derinliklerinde bulunan minerallerin aranması, çıkarılması, temizlenmesi, işlenmesi olarak anlaşıyordu: 1) topraklar ve taşlar; 2) metaller; 3) tuzlar vb. 4) yanıcı maddeler

1) Kitap I "Ural dağlarında madencilik bölgelerindeki fabrikaların yönetimi" dört bölümden oluşuyordu. Bölüm I "Haklar ve Görevler", devlete ait fabrikaların mülkiyeti ve madencilik için prosedürü düzenleyen kuralları içermektedir. Özellikle işgücü kullanımı, toprak altı kullanımı için ödemeler, devlet kontrolü, menfaat ve ayrıcalıkların sağlanması, gümrük prosedürleri vb.

- Bölüm II. "Ural Madencilik Yerel Yönetimi Kurumları".
- Bölüm III. "Ekonomik yönetim ."

⁴² <https://bit.ly/3IBWiGd>, (03.03.2021)

⁴³ http://193.233.14.24/books/ODM_2028/texts/ustav_gornyy-_tom_vii.pdf, (28.04.2021)

- Bölüm IV. "Ural dağlarındaki özel yönetim kuralları hakkında."

2) Kitap II. "Ural dışındaki dağlık bölgelerdeki fabrikaların yönetimi".

3) Kitap III. "Maden kanunlarının ihlali nedeniyle suiistimal, cezalar ve cezalar hakkında."

Kanun, devlet arazilerindeki mevzuatın geliştirilmesine yönelik prosedürü düzenledi, iş hacmini planlamak, maliyet tahminlerini hazırlamak, sıkı raporlama, üretimi iyileştirmeyi amaçlayan yenilikleri teşvik etmek için bir sistem getirdi. Daha sonra, düzenleyen normları içeren özel bölümler tanıtıldı. Kömür ve petrol yataklarının gelişiminin özellikleri, altın kum yatakları, madencilik alanında uzmanların eğitimi, iş güvenliği vb.

Dağ Şartının ikinci versiyonu 1893 yılında kabul edildi. 1893 Dağ Şartı bir giriş, dört kitap ve eklerden oluşuyordu. İçeriğinin analizi, 19. yüzyılın sonunda Rusya'da madencilik yöneten yasa normların içeriğinin oldukça eksiksiz bir resmini görebilme imkanını sunmaktadır.

1) Kitap I.

Bölüm 1. Madencilik yönetimi kurumları

Bölüm 2. Genel hükümler

Bölüm 3. Madencilik alanındaki Devlet Mülkiyet Bakanının yetkisi ve görevleri hakkındadır. Özel madencilik tesisleri ve endüstrileri bakanlığının, devlete ait maden fabrikaları ve ayrıca tuz ve mineral yataklarının yönetilmesinin ayrıntılarına dair bakanlığın hak ve sorumlulukları hakkında maddeler içermektedir.

Bölüm 4. Yerel madencilik hakkında: Yerel madencilik idaresinin yapısı ve bileşimi, yetkililerinin hakları ve görevleri hakkında makaleler içeren; maden idareleri ve maden memurlarının işlevleri, hakları ve yükümlülükleri hakkında; yerel madencilik idaresinin yetkililerinin eylemlerine ve yönetmeliklerine itiraz etme prosedürü; yerel madencilik idaresi görevlilerinin itaati, işe alınması ve görevden alınması üzerine maddeler içermektedir.

Bölüm 5. Yerel fabrika yönetimi hakkında. Yerel fabrika yönetiminin yapısı hakkında makaleler içeren; yerel fabrika yönetiminin görevlilerinin işlevleri, hakları ve yükümlülükleri ve yönetmelikleri hakkında; bu departmanların görevlilerinin işe alınması, işten çıkarılması ve hizmet avantajları hakkında prosedür; madencilik mevzuatının ihlali ve suiistimal konusundaki sorumlulukları hakkındadır..

Bölüm 6. Yerel tuz yönetimi hakkında.

Bölüm 7. Madencilik işleriyle ilgili varlıklar hakkında.

Bölüm 8. Madencilik departmanının eğitim kurumları ve madencilik sanatı bilgisi dâhilinde testlerin üretimi için kolejler hakkında.

Bölüm 9. Maden mühendislerinin hizmetinin bazı özellikleri hakkında.

Bölüm 10. Polisin madencilik ve fabrikalardaki iyileştirme ve düzeni denetleme görevleri hakkındadır.

2) Kitap II.

Özel madencilik sektörü hakkında (9 bölüm, 625 madde).

Bölüm 1. Özel madencilikle ilgili genel kurallar.

Bölüm 2. Ural bölgesine ait maden tesisleri hakkında: Fabrika mülkiyeti, fabrika, konut ve iş binaları üzerindeki haklar konuları ele alındı; bir eylem planı ve maliyet tahminleri hazırlama prosedürü; madencilik tesislerinin temini sırasına göre, malzeme ve yiyecek harcama sırası; yönetim sistemi, madencilik tekniği ve teknolojisi, ürün kalite kontrolü, metal ve metal ürünlerin satışı için prosedür; fabrikalarda işçi, ustabaşı ve sanatçı işe alma ve işten çıkarma prosedürü; tıbbi bakım hakkında; kilisenin iyileştirilmesi hakkında genel hükümleri içermektedir.

Kitap III. Madencilik düzenlemelerinin ihlali için cezalar ve cezalar hakkında.

Kitap IV. Madencilik düzenlemelerinin ihlali ile ilgili yargılama prosedürü hakkındaydı.⁴⁴

Madencilik bölümünde çocukların yetiştirilmesi için yardımların verilmesine ilişkin kurallar da bulunmaktaydı;

1893'te yayınlanan Maden Tüzüğü, son resmi yayındı. Sonraki yıllarda birkaç kez yeniden basıldı (1905, 1911, 1912, 1914). Bu baskılarda, resmi metin, madencilik konularında çeşitli kararnameler, talimatlar ve diğer hükümet düzenlemeleriyle desteklenmiştir.⁴⁵

⁴⁴Левестам, **Устав горный** . Т. 2. - Петроград, 1914

<http://gpntb.dlibrary.org/ru/nodes/3148-ustav-gornyy-sost-g-g-levestam-t-2-petrograd-1914>
(04.04.2021)

⁴⁵ <https://laws.studio/ekologicheskoe-pravo-rf/ustav-gornyy-rossiyskoy-35837.html> (02.03.2020)
[https://runivers.ru/bookreader/book388187/#page/1/mode/1up\(02.03.2020\)](https://runivers.ru/bookreader/book388187/#page/1/mode/1up(02.03.2020))

2.2. FEDERAL DÜZEYDE HUKUKİ YAPI

2.2.1. Rusya Federasyonu'nun Devlet Programı (Strateji 2025)

Modern dağlık alan yönetimine gelince, Kuzey Kafkasya Bölgesi'nin kalkındırılmasına özel Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı kurulmuştur.

Rusya'nın Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı (Minkavkaz) 12 Mayıs 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Kararı ile "Rusya'nın Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı Hakkında" Kararı ile kurulmuştur.

15 Mayıs 2018 tarihli 215 sayılı "Federal Yürütme Organlarının Yapısı Hakkında" Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanının Kararnamesi uyarınca, Rusya Kuzey Kafkasya Bakanlığının faaliyetleri Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından kontrol edilmektedir.

16 Haziran 2014 tarihli ve 549 sayılı Rusya Federasyonu Hükümeti Kararnamesi uyarınca, "Kuzey Kafkasya İşleri Rusya Federasyonu Bakanlığı Yönetmeliğinin Onayı Hakkında" Minkavkaz'ın, görevleri Kuzey Kafkasya'nın sosyo-ekonomik gelişimi alanında devlet politikalarının geliştirilmesini ve uygulanmasını içeren bir federal yürütme organıdır. Görevleri arasında Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde federal programların uygulanmasına yönelik faaliyetleri koordine etmek.

Kuzey Kafkasya'da devlet politikasının uygulanması için ana metin, Rusya Federasyonu'nun 15 Nisan 2014 tarihli 309 sayılı Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından onaylanan "Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin Geliştirilmesine" dair devlet programıdır.

2017 yılında, Rusya Federasyonu Hükümeti 29 Eylül 2017 No. 1189 ve No. 1190, nolu kararları uyarınca Kuzey Kafkasya Bakanlığı'na Rusya Federasyonu adına, Kuzey Kafkasya'nın kalkınma kurumlarını "Kalkınma Şirketi" ve Anonim Şirket "Kalkınma Kurumu" nu yönetme yetkileri verildi".⁴⁶

Kuzey Kafkasya'yı kalkındırmak amacıyla ayrıca Kuzey Kafkasya Kalkınma Anonim Şirketi kurulmuştur. Kuzey Kafkasya Kalkınma Anonim Şirketi 2010 yılında Kuzey Kafkasya Federal Bölgesine yatırımcıları çekmek, bölgedeki üretim ve altyapı projelerinin uygulanmasını yönetmek ve yatırım faaliyetlerini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Kurumun hisselerinin %100'ü federal bütçeye aittir.

⁴⁶ <http://minkavkaz.gov.ru/ministry/about/> (05.03.2020)

Kurumun öncelikleri, 2025 yılına kadar Rusya Federasyonu “Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin Geliştirilmesi” Devlet Programının uygulanmasına, bölgeye yatırımların çekilmesine, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi konularında yatırım ortamının iyileştirilmesine ve Kuzey Kafkasya'nın olumlu imajının güçlendirilmesine yardımcı olmaktır. Kuzey Kafkasya Kalkınma Anonim Şirketi", bir yandan yerli ve yabancı yatırımcıların çıkarlarını etkili bir şekilde birleştirirken, diğer yandan da Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'ndeki projelerin dinamik bir şekilde uygulamasını ve yatırım getirilerinin büyümesinden sorumludur.

Rusya Federasyonu “2025 yılına kadar Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin gelişimi”⁴⁷ devlet programı 2014 yılında 15 Nisan tarihli 309 sayılı Rusya Federasyonu Hükümeti Kararı ile onaylanmıştır. 27 Şubat 2016 tarihli 148 sayılı Rusya Federasyonu Hükümeti Kararnamesi, Rusya Federasyonu “Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin 2025 yılına kadar geliştirilmesi” (bundan sonra Program olarak anılacaktır) devlet programının revize edilmesini onayladı; bu programın geliştirilmesi Rusya Federasyonu Kuzey Kafkasya Bakanlığı'nın önderliğinde gerçekleştirildi.

Eski Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı Dmitry Medvedev tarafından belirtildiği gibi 11 Mart 2016'da Kuzey Kafkasya Federal Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Kalkınma Komisyonu toplantısında:

*“Devlet programının yeni versiyonu, Kuzey Kafkasya'daki ekonomideki durumu iyileştirmeyi amaçlayan bir plandır. Bu plan bütçe dışı kaynakları çekmeye, özellikle turizm, rekreasyon ve tarımsal üretim alanlarında gelecek vaat eden yatırım projelerinin uygulanması için daha rahat koşullar yaratmaya çok daha fazla önem vermektedir. Umarım bu program, bölgenin gelişimiyle ilgili sorunların çözümünde daha geniş bir yaklaşım sağlayacak ve organizasyonel ve finansal kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.”*⁴⁸

Program Yöneticisi: Rusya Federasyonu Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı

Program Katılımcıları: Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, Rusya Federasyonu Sağlık Bakanlığı, Rusya Federasyonu Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Rusya Federasyonu Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Rusya Federasyonu Enerji Bakanlığı, Rusya Federasyonu İnşaat ve Konut ve Toplumsal Hizmetler Bakanlığı

Program uygulama tarihleri: 2013-2025

Programının uygulanması için ayrılan federal bütçe (bin ruble): 175 727 783,2

⁴⁷ Об утверждении Стратегии пространственного развития до 2025 года <http://government.ru/docs/35733/> (01.05.2019).

⁴⁸ Заседание Правительственной комиссии по вопросам социально-экономического развития Северо-Кавказского федерального округа <http://government.ru/news/25894/> (02.04.2021).

Tablo 4: Program Uygulamasının Aşamaları ve Federal Bütçeden Finansmanı

Aşamalar	Yıl	Finansman (bin ruble/yıl)	Finansman (bin ruble/aşamalara göre)	Ana Hedefler
1. aşama <i>Bitti</i>	2013	10 779 679.2	40 913 323.1	Sosyal alandaki projelerin gerçekleştirilmesi ve altyapının geliştirilmesi.
	2014	9 621 127.1		
	2015	20 512 516.8		
2. aşama <i>Bitti</i>	2016	12 138 799.9	67 922 607.2	KKFB'nin ekonomisini geliştirmeye yönelik projelerin uygulanması. Yatırım projelerin verimli şekilde uygulanması için gerekli altyapının sağlanması.
	2017	13 899 261.3		
	2018	14 061 690.1		
	2019	14 208 912.4		
	2020	13 613 943.5		
3. aşama	2021	13 531 232.9	164 243 886.5	KKFB'nin sanatoryumların geliştirilmesi.
	2022	43 684 777.3		
	2023	32 749 777.3		
	2024	32 749 777.3		
	2025	32 749 777.3		

Kaynak: <http://krskfo.ru/> (tablo yazar tarafından Türkçeye çevrilmiştir) (erişim tarihi: 08.09.2019)

Programın Amaçları⁴⁹: Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde rekabetçi endüstrilerin, tarımın, turizmin geliştirilmesi ve küçük ve orta ölçekli işletmeler alanında çalışanların sayısındaki artış da dâhil olmak üzere verimliliklerinin artırılması, işsizliğin azaltılması;

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin yatırım çekiciliğini artırmak; makro bölgenin sürdürülebilir gelişimi için uygun koşulların yaratılması.

Programın Amaçları: Stavropol Bölgesinde modern ürünlerinin üretiminin genişletilmesi ve ihracatının teşvik edilmesi, inşaat projelerinin doğal afetlerden acil durumlardan korunması için altyapının oluşturulması ve geliştirilmesini sağlamak;

Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti'nin sanayi, tarım ve sosyal altyapısının inşası ve modernizasyonunun sağlanması, turizm altyapısının geliştirilmesinin ve mühendislik koruma tesislerinin oluşturulmasının sağlanması;

İnguşetya Özerk Cumhuriyeti'nde endüstriyel üretimin ve tarımsal sanayi kompleksinin genişlemesinin ve modernizasyonunun sağlanması ve kıyıların sağlamlaştırılmasının sağlanması;

Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti'nin tarımsal sanayi kompleksinin ve sosyal altyapısının modernizasyonunun sağlanması;

⁴⁹ Стратегия СКФО до 2025 года <https://krskfo.ru/strategiya-razvitiya/2025-plan/> (08.10.2019)

Kabardey-Balkarya Özerk Cumhuriyeti'nin sanayi üretimi ve turizm altyapısında yeni işlerin yaratılması ve selden koruma tesislerinin inşası; endüstriyel tesislerin ve tarımsal sanayi kompleksinin modernizasyonu, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nin sosyal altyapısının geliştirilmesi ve kıyı koruma önlemlerinin uygulanması için projelerin desteklenmesi;

Çeçenistan Özerk Cumhuriyetinde ekonominin öncelikli sektörlerine özel yatırımlarda artışın sağlanması ve sosyal altyapı tesislerinin inşası; Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi tatil yerlerine turist akışındaki artışı sağlamak; toplumun yaşam kalitesini artırmak için gerekli sosyal altyapının oluşturulması ve kentsel çevrenin konforunun artırılması,

Programın Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nde etkili bir şekilde uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak;

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin sosyo-ekonomik gelişimi hakkında farkındalığın artırılması;

Özel yatırımları çekmenin mümkün olduğu turizm, sanayi ve tarım alanındaki projelere desteğin sağlanmasıdır.

Programın Beklenen Sonuçları⁵⁰:

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi Kalkındırılması Programını destekleyen yatırım miktarlarının (federal bütçe yatırımları hariç) 2020 yılına kadar 30735,4 milyon ruble; 2025 yılına kadar- 192409,4 milyon ruble 'ye kadar artırılması beklenmektedir.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin Kalkındırılması Programı uygulanması sonucu yeni işyerlerinin yaratılması. 2020'ye kadar 6783 işyeri, 2025'e kadar 33889 işyerlerinin oluşturulması planlanmaktadır.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde işsizliğin azaltılması (Uluslararası Çalışma Örgütü'nün metodolojisine göre) 2020'ye kadar %10,4'e, 2025'e kadar %9,2'ye kadar.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'ndeki tatil yerlerini ziyaret eden turist sayısında artışın sağlanması 2020'ye kadar -704774 kişi, 2025'e kadar- 1674040 kişi olarak.

KKFB Kalkındırma Programı, aşağıdaki alt programları içermektedir⁵¹:

'Stavropol Krayının Sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

⁵⁰ Стратегия СКФО до 2025 года <https://krskfo.ru/strategiya-razvitiya/2025-plan/> (08.10.2019)

⁵¹ Стратегия СКФО до 2025 года <https://krskfo.ru/strategiya-razvitiya/2025-plan/> (08.10.2019)

'Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'İnguşetya Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'Dağıstan Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'Çeçenistan Özerk Cumhuriyetinin sosyo-ekonomik kalkındırılmasına dair' program (2016-2025)

'Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde turizmin geliştirilmesine dair' program (2016-2025)

'Kafkas Mineralniye Vody'nin altyapısının geliştirilmesine dair' program (2016-2025)

'Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde yatırım projelerinin desteklenmesi ve yatırım faaliyetleri için iyi şartların yaratılmasına dair' program (2016-2025).

Görüldüğü gibi her özerk cumhuriyete özel ayrı ayrı program hazırlanmıştır. Bu husus Rusya'da her bölgenin ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre yaklaşımın var olduğunu göstermektedir.

Bu yasal düzenlemenin en önemli özelliği de yasa içinde uygulama planının var olmasıdır⁵². Yasanın uygulanması önceden belirlenmiş bir plana göre gerçekleştirilmektedir ve her yılsonunda uygulama sonuçları hakkında detaylı bir rapor hazırlanmaktadır. Bu yöntem uygulama açısından çok etkilidir, çünkü önceden kesin hedefler ve belirlenmiş, her kurumun gerçekleştirilmesinden sorumlu olduğu görevler belli, herhangi bir belirsizlik söz konusu değildir. Detaylı bir yasa olduğu açık ortada, her husus çok net yasada belirtilmiştir. Detaylı olması hukuk boşluklarının oluşmasını önlemektedir. Devlet tarafından konulan hedeflere ulaşmak için yapılması gereken tek şey, üzerinde iyi çalışmaktır.

Strateji 2025 haricinde, 2020'de BDT üye ülkeleri tarafından kabul edilen, "Dağların Gelişimi ve Korunması Hakkında" Model Yasa kabul edilmiştir. Bu yasa

⁵² План реализации Стратегии пространственного развития Российской Федерации на период до 2025 года (2025 yılına kadar Rusya Federasyonu Mekansal Kalkınma Stratejisi uygulama planı) <https://docs.cntd.ru/document/564102919?marker=6580IP> (05.04.2020)

uluslararası statüsündedir. Bu yasa dağlık alanlar için çok önemli ve RF'nun dağlık alan yönetim sisteminin ana dayanaklarından birini oluşturduğundan aşağıda detaylı olarak incelenmiştir.

2.2.2. Birleşmiş Devletler Teşkilatının Dağlık Alan Model Yasası⁵³

Model yasa projesinin hazırlanması, Rusya Federasyonu Hükümeti altındaki mevzuat ve karşılaştırmalı hukuk Enstitüsü tarafından, Rusya Federasyonu Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı'nın inisiyatifiyle Rusya Bilimler Akademisi Coğrafya Enstitüsü'nün uzmanlarının katılımıyla geliştirilmiştir. Belgenin kabul edilmesi, Birleşmiş Devletler Teşkilatı ülkelerinin dağlık bölgelerinde halkla ilişkilerin yasal düzenlemesini sağlayacak, dağlık alanların nüfusunun yaşam standardını, sürdürülebilir ulusal mekânsal gelişmeyi, eşsiz dağ ekolojik sistemlerini, geleneksel yaşam tarzını, kültürel gelenekleri korumak için koşullar yaratacaktır. Bu yasa, BDT Parlamentolar Arası Meclisinin 51. Genel Kurul Toplantısı'nda üye ülkelerinin ortak kararıyla kabul edilmiştir (27 Kasım 2020 tarihli 51-12 sayılı karar).⁵⁴ Bu yasanın hazırlanması 2018 yılında Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığınca başlatıldı.

Burada Model Yasa'nın sadece en önemli noktalarına değinilmiştir, yasa metninin tamamı tarafımda çevrilmiş, tez ekinde yer almaktadır.

"Dağların Gelişimi ve Korunması Hakkında"⁵⁵ Model Yasa toplam 10 bölümden ve 38 maddeden oluşmaktadır. Burada sadece yasanın seçili, en önemli maddeleri incelendi.

Bölüm 1. Genel Hükümler olarak adlandırılmaktadır. Burada şu tanımlara yer verilmiştir: dağlık bölgeler, yüksek irtifa, yüksek sosyo-ekonomik irtifa, Dağların gelişimi, dağlık alanların korunması, dağlık bölgelerin nüfusu (sakinleri), dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanında devlet politikası, dağların kalkınması ve korunması için devlet desteği, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki stratejik planlama. Tanımlar kısmı çok önemli, çünkü burada neyin dağ olarak kabul edilebileceği ve bu yasanın hangi sınırlar içerisinde geçerli olduğunu belirlenmektedir.

Madde 2. de bu kanunla düzenlenen ilişkiler yer almaktadır: Dağların kalkınması ve korunması konusunda devlet politikası, stratejik planlama, güvenlik,

⁵³ **МОДЕЛЬНЫЙ ЗАКОН О развитии и охране горных территорий**
https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34345306#pos=4;-106 (02.01.2021)

⁵⁴ <https://iacis.ru/public/upload/files/1/931.pdf> (erisim tarihi 02.01.2021)

⁵⁵ **МОДЕЛЬНЫЙ ЗАКОН О развитии и охране горных территорий**
<https://iacis.ru/public/upload/files/1/931.pdf> (erisim tarihi 02.01.2021)

evre, doğal kaynakların kullanımı, mülkiyet iş ilişkileri, eğitim, sağlık, sosyal koruma, nüfus göçü alanlarındaki ilişkiler dağlık bölgelerin sınırları içinde yer alan devletin yasalarıyla düzenlenir, denmektedir.

Madde 4. de Dağ kalkınmasının ve korunmasının temel ilkelerine yer verilmiştir: Devlet politikalarının uygulanması ve dağlık alanların geliştirilmesinin yasal düzenlemesi aşağıdaki temel ilkelere dayanmaktadır: dağ halkının hak ve meşru çıkarlarının önceliği, evre güvenliği, doğal evre sistemleri ve peyzajlar; tarım ve diğer faaliyetler sırasında doğal kaynakların rasyonel kullanım gereksinimlerinin dikkate alınması, kamu ve özel çıkar dengesinin sağlanması, cinsiyet eşitliğine uymak, kadın, ocuk, emeklilik yaşı, yoksul ve sosyal açıdan korunmayan kişilerin haklarını korumak, Dağlarda yaşıyan vatandaşılara vergi avantajları dâhil olmak üzere devlet desteğinin sağlanması, Dağlık alanlar nüfusunun geleneklerine uygun olarak değerlendirme hakkının tanınması Anayasa ve Kanunlara uymak koşuluyla geleneksel tarım faaliyetleri ve geleneksel yaşam tarzının sürdürölmesi.

Yerel makamların dağlık alanları geliştirme ve koruma yetkisi. Burada görölüyor ki yerel yönetimlere çok ciddi sorumluluklar ve görevler verilmiştir. Bu çok faydalı bir yöntem çünkü bölgenin özelliğini ve ihtiyaçlarını en iyi o bölgenin yerel yönetimleri bilir.

Yerel makamlar aşağıdaki yetkilere sahip: 1) dağların gelişimi alanında yerel politikaların hedeflerini ve yönlerini geliştirir ve onaylar; 2) yerel stratejik planlama ve yerel önem taşıyan programlar, yerel yasal düzenlemeler geliştirir ve onaylar, 3) dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanında devlet stratejik planlama ve devlet programlarının uygulanmasına katılır; 4)evre koruma ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı faaliyetlerinin düzenlenmesine katılanlar, yasalara göre dağlık bölgelerde acil durumların önlenmesi ve giderilmesi; dağlık alandaki nüfusun yaşam tarzının ve geleneklerinin korunması, kutsal, mezar ve mezar alanlarının, diğer kültürel mirasların korunması;

Madde 7. Dağlarda Yaşıyan Vatandaşların Haklarını düzenlemektedir.

Madde 8. Dağların Kalkınması ve Korunmasında Sınır Ötesi İş birliği.

1. Dağlık alanların gelişmesini ve korunmasını sağlamak amacıyla dağlık alanların geliştirilmesi için ulusal ve (veya) devletlerarası konseyler kurulabilir.

2. Dağ Kalkınma Konseyleri Kuruluyor.

3. Devletlerarası Dağlık Kalkınma Konseyleri Devletlerarası anlaşmalara dayalı olarak oluşturulur ve çalışır.

Bölüm 2. Dağlık alan kalkınmasında Kamu politikaları ve Dağlık alanların korunması, olarak adlandırılmaktadır.

Madde 10. Dağların Geliştirilmesi ve Korunması için Stratejik Planlama

1. Devlette stratejik planlama, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki devlet politikasının hedefleri ve görevleri göz önünde bulundurularak yürütülmektedir. Dağların kalkınması ve korunması alanında devlet politikasının uygulanması amacıyla devlet ve yerel stratejik planlama belgeleri kabul edilmektedir

2. Stratejik Planlama Belgelerini Uygulamaya Dayalı Yürütme Otoritesi Devletin Yasama Organına Yıllık Sonuç Raporunu Sunacaktır.

Burada stratejik planlamaya ne kadar önem verildiğini görmekteyiz, ayrıca yıllık raporlama kontrol ve kanunun uygulama sonuçlarını görebilme açısından son derece önemlidir.

Bölüm 3. Dağlık Alanlarda Girişimcilik ve Diğer Faaliyetlerin Uygulanma Özellikleri, olarak adlandırılmaktadır.

Madde 13. Dağlık Bölgelerde Tarım Yapmanın Özellikleri: 2. Devlet geleneksel tarım türlerini destekliyor, 3. Tarım toprak kirliliğine, erozyona ve toprağın tükenmesine, su kirliliğine yol açmayan yöntemlerle yapılmalıdır. Hayvancılık, otlakların tükenmesine, ormanlık alanların azalmasına ve biyolojik çeşitliliğe yol açmamalıdır, 4. Devlet yetkilileri organik tarımın gelişmesine, dağlık bölgelerde üretilen çevre dostu tarım ürünlerinin üretimine ve pazara tanıtımına destek veriyor, denmektedir.

Madde 15. Dağlarda Endüstri, Ulaşım ve Enerji Geliştirme özellikleri

Bölüm 4. Dağlık Bilgelerde Sağlık Gelişiminin Sağlanması, Eğitim ve Sosyal Hizmetler.

Madde 16. Sağlık Hizmetinin Özellikleri

1. Dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlar tıbbi bakımın kullanılabilirliği ve kalitesini sağlamak için özel önlemler alma hakkına sahiptirler.

2. Sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliğini ve kalitesinin sağlanması için, uzaktan sağlama biçimleri kullanılabilir (örneğin tele tıp hizmetleri)

3. İyot hastalıkları önlemek için dağlık bölgelerde tuz ve diğer gıda ürünlerinde iyot kullanılır.

Madde 17. Dağ Yerleşimlerinde Eğitimin Özellikleri: Eğitime erişilebilirlik koşulları oluşturmak amacıyla, devlet ek uygulama garantileri sağlar:

- eğitim biçimlerini seçme hakları (eğitim kurumlarında, eğitim kurumlarının dışında);- elektronik eğitim ve uzaktan eğitim teknolojilerini kullanarak eğitim programlarının uygulanması; - ulaşım erişilebilirliği.

Madde 18. Sosyal Hizmet Özellikleri

Dağlık bölgelerde, Devlet, sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan ve dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlar için ek mali destek sağlama hakkına sahiptir.

Bölüm 5. Dağlarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Uygulanması.

Madde 20. Dağlık Bölgelerde Turizm Faaliyetlerinde Güvenliğin Sağlanması.

1. Devlet yetkilileri ve yerel yetkililer dağlık bölgelerde turistlerin güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almalı.

3. Dağlık alanlardan geçen artan karmaşıklık ve tehlike içeren turist rotaları için özel gereksinimler karşılanmalı. Turist grubunun rotayı tehlikesiz tamamlaması için, tıbbi yardım, ekipman gereksinimlerini sağlamak için gerekli niteliklere sahip bir eğitmen zorunluluğu getirilebilir. Turistlerin, ek tıbbi muayenelerden geçme zorunluluğu getirilebilir. Bu gereksinimlerin içeriği, dağlık alanlardan geçen turist yolunun karmaşıklık kategorisine bağlıdır, bu husus turistlerin hayatları için son derece önemli, kontrolsüz turizm çok acı olaylarla sonuçlanabilir, rota olmayan yerde dolaşmak belki vahşi hayvanla karşılaşılabilir, belki bilinmeyen mağaralara insanlar düşebilir vs. dolayısıyla tehlikeli yerlerde turizm yapılmamalıdır.

Bölüm 6. Dağ Bölgelerinde Bilimsel Faaliyetler.

Madde 22. Dağlık Bölgelerde Bilimsel Araştırmalar.

1. Devlet dağlarda kültürel ve doğal mirasın, halk el sanatların, geleneksel ekonomik faaliyetlerin, kültürel geleneklerin, iklim değişikliğinin doğal ekolojik sistemler üzerindeki etkisini, dağlık bölgelerin nüfusunun sağlığını ve yaşam alanını incelemeyi ve korumayı amaçlayan bilimsel faaliyetleri desteklemektedir.

Bölüm 7. Dağlık Bölgelerde Doğal Kaynakların Kullanımı ve Çevre Koruma.

Madde 23. Dağlık arazilerde toprak kullanımı, kültürel miras, doğal peyzajlar, geleneksel yaşam tarzı ve geleneksel tarım faaliyetleri çevrenin korunmasını sağlayan yollarla yapılır, bölgelendirme, bölme gibi dağlık alanlarda toprak ve arsalar için yasal rejim oluşturulduğunda çevre, doğal, kültürel ve dağlık alanların diğer özellikleri dikkate alınır.

Madde 24. Dağlık Alanlarda Su Kullanımının Özellikleri.

1. Dağlık Bölgelerde su kaynaklarına (ayrımcı olmayan) erişim.

2. Hidroenerji tesislerinin yerleştirilmesinde komşu devletlerin ve dağlık bölgelerin nüfusunun çıkarları dikkate alınmalıdır.

3. Dağlık bölgelerin su kaynaklarının korunması ve rasyonel kullanımı amacıyla devletlerarası su kullanımı anlaşmaları yapılabilir, dağlık bölgelerin nüfusunun görüşleri dikkate alınarak devletlerarası, ulusal, bölgesel, yerel su kullanımı planları geliştirilebilir.

Madde 25. Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Dağlık Bölgelerde Hayvan ve Bitki Dünyasının Kullanılması.

2. Endemik, nadir ve yok olan hayvan dünyasının yaşam alanı olan dağlık alanlar koruma altına alınır ve biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla kullanılamaz, 3.

Dağlık alanlarda, dağlık alanların nüfusu tarafından gerçekleştirilen vahşi yaşam nesnelerinin geleneksel kullanım türleri teşvik edilmektedir. Avcılık, balıkçılık, dağlık alanlara uygulanan özel limitlere göre yapılır.

Madde 26. Dağlık Alanlarda Orman Kullanımı.

1. Dağlık alanlarda (dağ ormanları) yetişen ormanlar, devletin ulusal yasalarına göre özel korunmaya tabidir, nesnelerin dağlık ormanlara yerleştirilmesine, işletilmesine istisnai durumlarda izin verilir

Devlet, dağ bölgelerinin nüfusuna dağ ormanlarına genel (ayrımcı olmayan) erişim hakkını garanti eder.

Madde 27. Dağlık Arazilerde Toprak Kullanımı

1. Madencilik halkının çıkarları göz önüne alınarak yapılır ve biyolojik çeşitliliğin azalması, su tesislerinin kirlenmesi, tarımsal alanların azalması, doğal manzaraların bozulması, geleneksel tarım faaliyetlerinin ve geleneksel yaşam tarzının zarar görmesine yol açmamalıdır.

Madde 28. Dağlarda Çevrenin Korunması.

1. Doğal çevre sistemleri, dağlık doğal peyzajlar, iklim, doğal alanlarda özel koruma altına alınıyor, çevre değerlendirmesi yapıldıktan sonra tarımsal ve diğer faaliyetlerin yerleştirilmesine izin verilir (ÇED yapma zorunluluğu), dağ halkı, ulusal yasalarda öngörülmüş şekilde projelerin kamuya açık tartışmalarına katılma hakkına sahip, halk öneriler ve uyarılar hazırlayabilir, proje incelemelerine katılır, çevreye verilen zararlar dağlık bölgelerdeki işletme ve diğer faaliyetler doğaya zarar verir ise, doğal ya da parasal olarak, zararlar tazmin edilir. Büyük zararlar veren işletmelerin faaliyetleri devletin ulusal mevzuatıyla sınırlanır veya yasaklanabilir.

Madde 29. Özel Koruma Alanları.

Eşsiz dağlık çevre sistemlerini, dağlık doğal manzaraları korumak için özel korunan doğal alanlar oluşturuluyor.

Madde 30. Küresel İklim Değişikliğinin Olumsuzluklarına Karşı Önlemler.

1. Küresel iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarına uyum sağlamak amacıyla devlet ve yerel uyum planları ve programları geliştiriliyor, bu tür değişikliklerin tahminleri hazırlanacak.

3. Dağdaki iklim değişikliğini gözlemlemek için bölgelerde çevresel izleme yapılacak.

Bölüm 8. Dağlık Bölgelerde Göç ve İstihdamın Düzenlenmesi.

Madde 31. Dağlık Bölgelerde Nüfus Göçü Düzenlemeleri.

Devlet otoriteleri ve yerel yönetimler tarafından, vatandaşların diğer bölgelerden dağlık bölgelere taşınmasında fayda, finansal destek sağlanması; dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlara vergi muafiyetinin sağlanması; diğer devlet desteği tedbirlerinin sağlanması öngörülmüştür.

Madde 32. Dağlık Bölgelerde İstihdam.

Devlet makamları ve yerel makamlar işsizliği azaltmaya ve istihdamı artırmaya yönelik kendi yetkisi dâhilinde devlet politikası tedbirlerini uygulamayla yükümlüler.

Bölüm 9. Dağ Topraklarında Acil Durumu Önleme ve Kurtarma.

Madde 33. Dağlık Bölgelerde Acil Durum Önleme Özellikleri.

1. Dağlık alanlarda acil durumların önlenmesi, "Nüfusun ve bölgelerin doğal ve insan kaynaklı acil durumlardan korunmasına ilişkin" model yasanın hükümlerine ve buna uygun olarak kabul edilen devletin yasalarına ve diğer düzenleyici yasal düzenlemelerine uygun olarak gerçekleştirilir.

2. Dağlarda acil durumları önlemek için Birleşik Devlet Acil Durum Önleme ve Ortadan Kaldırma Sisteminin temel görevleri şunlardır:

- nüfusun ve dağlık bölgelerin yanı sıra çevresindeki bölgelerin acil durumlardan korunmasını sağlamak için yasal ve ekonomik önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması; acil durumları önleme amaçlı binaların depreme dayanıklı bina ve yapılarla değiştirilmesi de dâhil olmak üzere, kurumların ve acil durumlardaki sosyal amaçlı tesislerin işleyişinin sürdürülebilirliği, su tesislerinin ve hidroelektrik tesislerinin, sel karşıtı ve taşkın karşıtı yapıların güçlendirilmesi, inşaat kurtarma uçakları için pistler;

- dağ kurtarma birimleri ve kablosuz hizmetler;

- finansal ve maddi kaynaklar için rezervler oluşturma dağlık alanlarda kullanılmak üzere gerekli kurtarma ekipmanlarının sağlanması;

- sismonükleer sistemler oluşturmak, nüfus ve bölgelerin acil durumlardan korunması konusunda bilgi toplamak, işlemek, paylaşmak ve vermek durumları; Halkın acil durumlara hazırlanması, sosyal-ekonomik sonuçlarının tahmin edilmesi ve değerlendirilmesi;

- Devlet incelemesi, denetimi ve denetimi halkın ve bölgelerin acil durumlardan korunması;

- mühendislik koruma tesisleri;

- sosyal koruma faaliyetleri, (acil durumlardan etkilenen, insani yardım kampanyaları düzenleyen);

- halkın acil durumlara karşı koruma alanındaki haklarının ve sorumluluklarının uygulanması;

- halkın ve bölgelerin acil durumlardan korunması konusunda uluslararası iş birliği.

3. Nüfusun acil durum bildirimi için bölgelerin sınırları, yetkili yürütme organları, devlet makamlarının ve topraklarında acil bir durumun ortaya çıkabileceği yerel makamlar ve kuruluşlarca belirlenir.

Madde 34. Dağlarda Kurtarma Operasyonları ve diğer Acil Durumlar.

1. Acil durumların önlenmesi ve giderilmesi için gerekli güçler ve araçlarla kurtarma operasyonlarını yürütölür.

2. Kurtarma operasyonu komuta merkezi tarafından yürütölüyor.

3. Kurtarma operasyonları, devletin Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler ve askeri birimlerin özel olarak hazırlanmış kuvvet ve araçlarını içerebilir. Çekilme sırası devlet başkanı tarafından devlet yasalarına göre belirlenir.

Madde 35. Dağlık alandaki acil durumlarda uluslararası yardımına başvuru ve yardımın kesilme durumları.

Madde 36. Dağlarda Uluslararası Acil Yardım.

1. Yetkili devlet organının tavsiyesi üzerine, devlet başkanı veya devlet yürütme gücünün en yüksek organının başkanı, uluslararası acil yardım sağlanması talebinde bulunabilir. Bu tür bir talep, bireysel, belirli uluslararası kuruluşlara yönelik olabileceği gibi, bir bütün olarak uluslararası topluluğa yönelik genel bir talep de olabilir. İkinci durumda, talep, potansiyel uluslararası katkıda bulunanlara iletilmesini sağlamak için ilgili bölgesel kuruluğa ve BM Acil Yardım Koordinatörüne iletilir.

2. Yardım talebi aşağıdakileri içermelidir: - istenen yardım miktarı ve türü hakkında bilgi (eğer ki bilginin toplanması acil durumda çok geciktirici unsur olursa bundan vazgeçilebilir)

- Talep, "Acil Durumlarda Uluslararası Yardımın Teşviki ve Düzenlenmesi ve İlk İyileştirme Çalışmalarında Yardıma Dair" model yasa ile oluşturulan, teklif sunma ve uluslararası yardım kuruluşlarından yardım sağlama prosedürü hakkında bilgi içermelidir.

3. Uluslararası yardım kuruluşları, yalnızca belirtilen kuruluşlar uygun teklifte bulunursa, devlete uluslararası acil yardım sağlayabilirler.

Madde 37. Sınır Olan Dağlık Bölgelerdeki Acil Durumların Giderilmesinin Özellikleri (iki veya daha fazla devletin sınırlarına giren dağlık bölgede acil durumlar)

Bu kanunun 36'nci maddesinde öngörülen şartlara uyulmaksızın, sınır ötesi devletler tarafından acil durumların önlenmesi ve sonuçlarının ortadan kaldırılması, nüfusun tahliyesine yönelik eylemler gerçekleştirilebilir.

Bölüm 10. Dağlık Alanların Geliştirilmesi ve Korunması Alanında Kamu Politikalarının Uygulanması İçin Mali Destek.

Madde 38. Dağların Kalkınması ve Korunmasını Sağlayan Devlet Politikaları İçin Mali Destek.

Burada tekrar belirtelim ki bu yasa sadece Rusya Federasyonu tarafından kabul edilen bir yasa değil, tüm BDT ülkelerince kabul edilen bir yasadır. Dolayısıyla bu uygulama sınırötesi işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Bu yasayı uygulayan tüm ülkeler aynı yolda ilerlemektedir. Bu yasal düzenlemenin çok detaylı ve dağlarla ilgili tüm ilişkileri düzenleyen bir metin olduğunu söylemek mümkün. Dağların ve dağlık alanların korunması için çok faydalı ve güçlü bir yasal düzenleme olduğu hususunu kabul etmek gerekir.

Bilindiği üzere bu yasayı hazırlama süreci 2018'de başlatıldı. Genel olarak toparlamak gerekirse: Bu yasanın önemi, dağlık alan, dağlık alan gelişimi, dağlık alanlar korunması, dağlık alan sakinleri gibi önemli tanımlara yer vermesinde yatmaktadır. Bu tanımlar yasayı uygulayabilme konusunda büyük rol almaktadır. Çünkü dağları yönetebilmek ve koruyabilmek için, öncelikle neyin dağlık alan olduğunu anlamak gerekir. Görüldüğü gibi dağlık alanları belirleme faaliyeti tamamen o dağın bulunduğu ülkenin keyfiyetindedir. Sonuç olarak Model Yasayı hazırlayanların Avrupa Dağlık Alan Şartı Taslağının felsefesinden esinlendiklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

11 Mayıs 2020’de Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, RF Bilimler Akademisine mektup yazıp, idari birimleri dağlık alanlar kategorisine dâhil edebilmek için aranan kriterlerin belirlenmesini istemiştir.

27 Aralık 2019’da Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı; dağlık alanların dağlık alan kategorisine dâhil etmek için kriterlerin ve tekliflerin hazırlanması için Rusya Bilimler Akademisinin Coğrafya Enstitüsüne yazı göndermiştir. Bu talep üzerine 11 Mayıs 2020’de Rusya Bilimler Akademisi dağlık alan kriterlerini belirlemiştir.

2.2.3. Rusya Bilimler Akademisinin Coğrafya Enstitüsünün “Dağlık alanlar kriterleri”

Mektupta RFBACE 2025 stratejisini gerçekleştirmekle görevli olan aktörlerden biri olgusundan dolayı devletin böyle bir talepte bulunduğu vurgulanmıştır.

RFBACE teklifinin tam ismi: Rusya Federasyonu İdari Birimlerin Dağlık Alan Kategorisine Dâhil Edilebilmesi ve Rusya Federasyonu’nun Dağlık Alan Kategorisine Giren Bölgeler İçin Sürdürülebilir Dağlık Alan Gelişimi Şartlarının Geliştirilmesi Hakkında’ teklif.

Bu teklifte dünyanın tüm dağlık bölgeleri için geçerli tek standartın ve tek dağlık alan ölçütlerin belirlenmesi nerdeyse mümkün olmadığından bahsediliyor. Çünkü her dağlık alan kendine özgü kriterlere sahiptir. Global düzeyde dünya dağlık alanlar haritası geliştirilmiştir. Bu haritada ana kriterler olarak irtifa ve morfometrik göstergeler kullanılmıştır. Bu yöntemle göre tüm ülkeler dağlık alan büyüklüğüne göre kategorize edilmiştir. Bu sıralamaya göre Rusya yüzeylerin 50% olan ülkeler kategorisine dâhil edilmiştir. Teklifte AB’nin dağlık alan stratejisinden ve dağların ana görevlerinden bahsedilmektedir. AB de birçok ölçüt ve yöntem geliştirilmiştir. İlk aşamada istatistik analizler ve tarım politikalarının geliştirilmesi, ardından UNEP tafrandan tek ve evrensel bir yöntem geliştirilmiştir. Bu model yeryüzünün her kilometre karesinin yüksekliğini kaydetmektedir. Buradan yola çıkarak bir bölgenin dağlık alan olup olmadığına karar vermek için yükseklik ve eğim iki ana ölçüt olarak kabul edilmiştir.

Tablo 5: Bölgenin Dağlık olarak sınıflandırılmasında kullanılan ölçütler

Sınıf (yükseklik, m)	Ek kriterler
> 2500	Yok
1500-2499>	2 ° eğim, 3 km yarıçap içinde
1000-1499>	5 ° eğim 3 km yarıçap içinde ve / veya yerel yükseklik 300 m ,7 km yarıçap içinde
300-999	7 km yarıçap içinde yerel yükseklik aralığı> 300m
0 – 299	Ana noktalar için standart sapma> 50 m

Kaynak: Предложения ИГРАН, О критериях отнесения муниципальных образований РФ к горным территориям, а также по формированию комплекса мер по устойчивому развитию части территорий Российской Федерации, относящихся к горным территориям.(IGRAN'ın önerileri, Rusya Federasyonu belediyelerini dağlık alanlar olarak sınıflandırmanın kriterleri ve ayrıca Rusya Federasyonu'nun dağlık alanlara ait bölgelerinin bir kısmının sürdürülebilir kalkınması için bir dizi önlemin oluşturulması hakkında.)

Buna göre dağlık alan olarak kabul edilmesi için idari birimin 50% dağlık olması gerekiyor. Ova halkı da dağlık alan birimlere dâhil edilmektedir. Çünkü ova halkının ekonomik faaliyetleri ve yaşam şartları dağlık bölgeye yakınlığıyla direkt olarak bağlantılıdır. Yani dağlık alan ve çevresi arasına göz ardı edilemez önemli bir ilişki bulunmaktadır. Dağlık alana 10, 20 ve 30 km. uzaklığında olan çevreler belirlenmiştir. UNEP'in bu incelemesine göre tüm nüfusun 60% dağlık alanlarda ve dağlara yakın bölgelerde yaşamaktadır, 20% dağlık alanda, 25% -10 km. uzaklıkta ve 5 %- 20km. içinde, 10%-50 km. içinde yaşamaktadır. Bu geçiş bölgelerinde nüfusun yüksek sayısı bize oradaki nüfusun önemini, o kişilerin hizmetlere ulaşımın, oturdukları dağlık alanın etrafındaki rekreasyonel ve enerji kaynaklarına ulaşabilmelerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Rusya'da 2025 Stratejisinin kabulüne kadar federal anlamda dağlarla ilgili bir yasa yoktu. Sadece Strateji 2020'de Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi ve Batı Sibirya dağlarının turistik anlamda bazı kısımları anımsatılmıştı.

“Rusya Federasyonu idari bölgelerin dağlık alanlar kategorisine dâhil etme kriterleri”.

Genel prensipler:

- “İdari birimin dağlık alandaki demografik konumu”. KKFB örneği.

- “Geometri (deniz seviyesinden yüksekliği)”. Yüksek irtifa. Yasamın fizyolojik unsurları. Radyasyon. Vitamin eksikliği vs.

- “Peyzaj”. Alanın bölümlenmesi. Dağın eğimi. İnşaat ve tarım için engellerin varlığı. Tarım alanlarına ulaşılabilirlik. Büyük teknik makinelerin kullanımı önündeki engellerin varlığı. Yakıtların daha fazla harcanması.

- “İklim ve hava Şartları”. Dağlık hava dolaşımı, 24 Saatlik, mevsimsel. Hava saralarının dinamiği ve dengesizliği. Değişimlerin öngörülemezliği. Analiz ve ölçümlerin zorluğu.

- “Agroklimatik Şartlar”. Büyüme mevsimi (vejetasyon suresinin uzunluğu)

- “Yaşam destek sistemleri-elektrik, kanalizasyon sistemleri, su kanalları, atıkların imhası, ısıtma”. İnşaat için harcamaların yükselmesi.

- “Doğa felaketleri”: deprem, çığ, seller, tas kayması, toprak kayması, yangın, toprak erozyonu. Önleyici tesislerin inşaatı (kontrol, analiz, on uyarı ve adaptasyon sistemleri. Genel izleme ve uyarı sistemleri.

- “Yaşam alanların kısıtlı olması”. Alanların kapasitesi (turizm), çevreyle ilgili demografik ve sosyo-çevreyle ilgili sistemlerin kapasitesi.

- “Ulaşım ve bilgilere ulaşılabilirlik”. Pazarlardan, eğitimden ve tip hizmetlerinden uzaklık.

- “Dış etkilere asri tepkisellik”. (Madencilik, turizm, kayakçılık, yol inşaatı)

- “Korumasızlık” (doğal kaynakların sömürülmesi)

Gördüğümüz gibi Rusya Bilimler Akademisinin Coğrafya Enstitüsü idari birimlerin dağlık alan kategorisine dâhil edilebilmesi için toplam 11 kriter belirlemiştir. Kısaca özetlemek ve biraz daha yorumlamak gerekirse bunlar konum, deniz seviyesinden yükseklik, peyzaj (özel peyzaj), özel iklim ve hava şartları, agroklimatik şartlar, yaşam destek sistemlerinin eksikliği, doğal felaketlerin bu bölgelerde dağa çok meydana gelmesi, düzgün hayat sürdürebilmek için uygun alanların kısıtlılığı, zor ulaşım, bilgilere erişilebilirliğin zorluğu, dış etkenlere aşırı hassas tepki ve korumasızlık. Yani bir alan bu şartlara uyuyorsa dağlık alan olarak kabul edilebilir ve bu alanın özel yönetime ihtiyacı olduğu kabul edilmektedir.

Kriterlerin altında ise dağlık alanların sürdürülebilir gelişimi için yapılması gerekenler sıralanmıştır.

“Rusya Federasyonu Dağlık Alanları Sürdürülebilir Gelişimi İçin Tedbir ve Uygulamalar.”

Genel prensipler:

- “Yerel halkın yaşamı ve ekonomik faaliyetleri için elverişli bir ortamı sağlamak ve desteklemek”.
- “Doğal kaynakların yönetiminde, devlet ve özel sektörün bilinçli ve esnek yatırım politikası geliştirme ve doğal mirasın ve kültürel çeşitliliğin korunması.”
- “Kültürel ve peyzaj çeşitliliğinin korunması dağ ormanlarının ve meraların korunması, biyosfer rezervleri sürekli koruma ve geliştirme”.
- “Sürdürülebilir ve sorumlu turizm gelişimi, yerel nüfusun ek gelir kaynağı olarak kırsal turizm desteği.”
- “Dağ alanlar tarafından sağlanan kaynaklar ve hizmetlerin ücretlerinin ödenmesi, bu gelirden sağlanan vergi kesintilerin Yerel belediye bütçesine aktarılması.”
- “Uzaktan eğitim”. Rehberler için kurslar.
- “İş imkânı yaratılması”. Turizm sektöründen yerel bütçeye verginin sağlanması.

Bunlar Coğrafya Enstitüsüne göre dağların sürdürülebilir gelişimi için destekleyici uygulamalardır. Yatırım politikalarının çok bilinçli ve hassas olması gerekliliğini vurgulamak gerekir, çünkü dağlık alan hassas bir ekosistem olduğu için yanlış yatırımlar bu hassas sistemlerde geri dönülemez etkiler yaratabilir ve hatta dağlık ekosistemleri yok edebilir. Bilindiği üzere dağlarda iş imkânları ve gelirler çok kısıtlı. Kırsal turizmin desteği dağ sakinleri için çok iyi bir gelir kaynağını oluşturabilir, çünkü günümüzde kirli hava, yeşil alanların azlığı, insanların temiz doğa özlemi nedeniyle kırsal turizm ciddi anlamda popüler olma eğilimini göstermektedir. Bu eğilimi çeşitli yollarla desteklemek gerekir. Rehberlerin eğitilmesi de oldukça önemli, bölgeye gelen turistler bilinçli ya da genelde bilinçsiz şekilde hem kendilerine hem de doğaya zarar vermemeleri için eğitilmiş rehberlere ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin bilmeden endemik ve nadir bir bitki türünü yok edebilirler ve o ekosistemdeki ciddi değişimlere yol açabilirler. Ya da bir zehirli bitkiye veya vahşi hayvanlarla karşılaşp ciddi tehlikeye yakalanabilirler.

Bunlar federal düzeyde var olan yasa ve hukuki yapı, bunun haricinde bazı Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetlerinin yerel yasaları bulunmaktadır. Rusya'nın dağlık alan yönetim sisteminde yer alan bu yerel yasalar aşağıda incelenmiştir.

2.3. YEREL DÜZEYDE HUKUKİ YAPI (SEÇİLMİŞ BAZI KUZEY KAFKASYA ÖZERK CUMHURİYETLERİNİN YEREL DAĞ YASALARI)

2.3.1. Dağıstan ve İnguşetya Özerk Cumhuriyetlerinin Dağ Yasaları

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde var olan Özerk cumhuriyetin üçünde, dağlık alanları koruyan özel yerel yasalar mevcut. Değineceğimiz yerel yasalar şunlardır: Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyetinin: “Dağlık Alanlar hakkında” kanunu (1998 yılı yürürlüğe girmiştir); İnguşetya Özerk Cumhuriyetinin “Dağlık Alanlar Hakkında Kanun’u (2016 yürürlüğe girmiştir); Dağıstan Özerk Cumhuriyetinin “Dağlık Alanlar hakkında” kanunu (2010 yürürlüğe girmiştir);

Dağıstan ve İnguşetya’nın dağlık alan kanun içeriklerinin hemen hemen aynı olduğunu söylemek mümkün, biri diğerinin biraz değiştirilmiş versiyonu izlenimini vermektedir. Kuzey Osetya dağlık alan kanunun diğer iki yasadan farklı olduğu tespit edilmiştir.

Burada Dağıstan ve İnguşetya yasa metinlerinin benzer olduğundan dolayı bu düzenlemeler birlikte incelenecektir. Yasalar toplam 10 bir bölümden oluşmaktadır.

Bu yasa, dağlık alanlarının sürdürülebilir kalkınması için, sosyo-ekonomik norm ve yasaların düzenlenmesi, dağların korunması ve doğal kaynakların rasyonel kullanımına yöneliktir. Tek fark Dağıstan yasasında ve kültürel mirasın korunması hakkında maddenin bulunmasıdır. Yasalarda kritik öneme sahip tanımlara yer verilmiştir: dağlık alan, devlet politikaları, dağ köyü, devlet desteği, devletin dağ yönetimi konusunda öncelikleri gibi tanımlarına yer verilmiştir. Bu kısım iki yasada da noktasına kadar aynı. Bu yasalara göre dağlık alan tepeli, yükseklikleri 500 metre ve üzeri ve çapı 25 ve fazla kilometre olan alanlardır ve yüksekliği 1000 metre ve üzeri olan bölge dağlık alan sayılmaktadır. Dağ köyü ise bu sınırlar içinde bulunan köydür.

Yasanın, “Devlet dağ politikalarının prensipleri” kısmında, katılım kavramına yer verilmiştir. “Çeşitli üreticilerin, is adamlarının, birliklerin devlet politikaları oluşturması için katılımların sağlanması”. Diğer önemli nokta: şeffaflık ve bilgiye ulaşılabilirlik, “Devlet organlarının bu konuda faaliyetleri hakkında ve bölgenin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgiye kolay ulaşılabilirliğin sağlanması”.

Ana hedefler kısmında ise,

- dağlık alanların sürdürülebilir sos yo-ekonomik gelişimi;
- dağlık nüfus için sosyal destek;

- yeterli miktarda is imkânının yaratılması;
- ova ve dağlık arasında eşitsizliğin minimum seviyeye indirilmesi;
- genç nüfus göçünü durdurmak için cazip şartların yaratılması;
- mevcut dağ kıymetlerin korunması ve yenilenmesinin sağlanması;
- yatırımlar için cazip şartların yaratılması;
- küçük ve orta işyerlerinin desteği;
- kültür, sağlık, eğitim, sosyal koruma, spor faaliyetleri için iyi şartların yaratılması;
- turizmin geliştirilmesi;
- doğal afetleri önlenmesi;
- kültürel miras varlıklarının korunması ve restorasyonu gibi konulara değinilmiştir.

Özetle, Dağıstan'da dağlık alanlar için özel organ öngörülmemiştir, tüm yetki ve sorumlulukları Halk Meclisi (Narodnoye Sobraniye) dediğimiz organ üstlenmektedir. İnguşetya'da ise yönetime karşı sorumlu Dağlık alanlar Özel Organı mevcut. Bu iki organın ana görevi dağlar hakkında yasalar kabul etmek ve bu yasaların uygulanmasını kontrol etmektir.

Dağıstan dağ yasasında yerel yönetimden bahsedilmezken, İnguşetya yasasında önemli hak ve görevler verilmiştir. Örneğin madde 7/1 de yerel yönetimlerin yasaların uygulanması için katılımdan bahsedilmektedir, dağların ve dağ kıymetlerinin korunması konusunda katılım, madde 7/3 de nüfus için sosyal desteğin sağlanması ve işsizlikle mücadele ile görevli olduklarından bahsedilmektedir.

Dağlık alanların statüsü bölümünde ise her iki cumhuriyetin yasasının 1. Maddesine dağlar 4 kategoriye bölünmüştür:

- 1) Ucunu dağlık bölge- deniz seviyesinde 500-1000 metre yükseklikte olan,
- 2) İkinci delik bölge –deniz seviyesinden 1000-15000 metre yükseklikte olan,
- 3) Birinci dağlık bölge- deniz seviyesinden 1500-2000 metre yükseklikte olan,
- 4) Özel Şartlar bölgesi- deniz seviyesinden 2000 metre ve daha yüksek olan dağlar.

Olarak bu şekilde gruplandırılmıştır. Devamında, hangi köylerin özel statüye sahip oldukları ve hangilerine dağlık koyu oldukları özel listede belirtilmiştir. Bu liste hükûmet tarafından hazırlanmaktadır. Bu madde bize çoğu önemli unsurun hükûmetin keyfiyetine bırakıldığını göstermektedir. Çünkü bu dağ köyleri listesi hangi kriterlere göre ve kim tarafından hazırlanacağı hususu muğlaktır. Son maddede ise

hükûmetin dağlık sakinleri için yasadıkları alan ve onu özelliklerine göre sosyo-ekonomik programlarının geliştirildiği hususu belirtilmektedir.

Dağlık alanlar korunmasında devlet öncelikleri kısmi da hemen hemen aynı. En önemli devlet öncelikleri şunlardır:

- 1) Çevreyle ilgili ve organı ürün üretiminin artırılması;
- 2) Hafif sanayi üretiminin geliştirilmesi;
- 3) Dağ turizminin geliştirilmesi;
- 4) Tüketici operasyonları geliştirmesi;
- 5) Tarımın ve bağcılığın geliştirilmesi;
- 6) Şifalı bitkiler toplanması üzerine dayalı üretimlerin geliştirilmesi;
- 7) Ormancılığın geliştirilmesi;
- 8) Hayvancılığın geliştirilmesi;
- 9) Sosyal ve mühendislik altyapının geliştirilmesi;
- 10) Doğal kaynak ve toprakların rasyonel kullanımı;
- 11) Dağda yatırım yapan iş adamları için kredilerin sağlanması;
- 12) Yenilenebilir enerji üretiminin geliştirilmesi;
- 13) Dağ sakinlerinin yaşam şartlarının geliştirilmesi;
- 14) Dağ nüfusunun haklarının korunması ve güncel bilimsel bilgiye erişiminin sağlanması.

Dağlık alanların desteği için Devlet yardımları.

- 1) Dağlık alanların sürdürülebilir gelişimi için hukuki, idari ve ekonomik şartların oluşturulması;
- 2) Dağlık alanlara özel sosyo-ekonomik programların geliştirilmesi ve uygulanması;
- 3) Federal ve yerel yasalara dayanarak bütçe yardımların sağlanması;
- 4) Eğitim sisteminin geliştirilmesi ve dağlık alanlar için gerekli uzmanların yetiştirilmesi;
- 5) Dağ sakinleri için özel yardım ve indirimlerin ve kolaylıkların sağlanması;
- 6) Dağlık alandaki nüfus için konut ve toprak kirası konusunda özel indirimli fiyatların uygulanması;
- 7) Turizmin desteklenmesi;
- 8) Dağ sakinlerin bilgiye erişimi ve oluşan soruları için danışma hizmetlerinin sağlanması;

9) Devlet tarafından öngörölmüş diğler yardımların sağlanması.

10. Bölüm finansman kısmına ayrılmıştır, buna göre dağlık alanlar için finansman federal bütçeden (Rusya Federasyonu), Özerk Cumhuriyet bütçesinden, yerel bütçelerden, üreticilerden, kredi ve yatırımlardan ve diğler yasaya aykırı olmayan kaynaklardan sağlanmaktadır.

2.3.2. Kuzey Osetya-Alanya Dağ Yasası

Kuzey-Osetya Alanya dağ kanun 1998 yılında kabul edilmiştir. Dağıstan ve İnguşetya yasalarından oldukça farklı daha detaylı ve diğler yasalardan önce kabul edilmiştir. Toplam 8 bölüm ve 42 maddeden oluşmaktadır.

Bölüm I. Genel hükümler

Bölüm II. Doğal Kaynakların Kullanımı, Restorasyonu ve Korunması.

Bölüm III. Dağlık Alanlarda Doğal Kıymetlerin Mülkiyeti.

Bölüm IV. Ekonomik Kullanım Temelleri ve Dağlık Alanlarda Doğal Kaynakların Korunması.

Bölüm V. Dağlık Alanlarda Doğal Kaynaklarının Kullanımı ve Korunması Alanında Devlet Düzenlemeleri.

Bölüm VI. Dağlık Alanlarda Doğal Kaynaklarının Kullanımı ve Korunması Alanında Yabancı Vatandaşların ve Kuruluşların Hak ve Yükümlölükleri.

Bölüm VII. Kuzey Osetya- Alanya Özerk Cumhuriyetinin Dağ Bölgeleri Yasalarına İlişkin ihallere Karşı Sorumluluk.

Bölüm VIII. Son Hükümler.

Dağ tanımı diğler iki yasadan farklı. Dağlar, yüksekliğı, peyzajı, eğimi ve iklimi insanın gündelik hayatını özel şekilde etkileyen şartlara sahip alanlardır. Madde 2'de dağlık alanların sınırları çok net belirlenmiştir: böylece güney sınırı RF ile Gürcistan arasında olan sınır ile aynıdır, batı sınırı Kuzey Osetya ile Kabardey -Balkar arasında gecen sınırdır, doğu sınırı Kuzey Osetya ile İnguşetya arasında gecen sınırdır ve kuzey sınırı devlet orman fonu tarafından belirlenmiş sınırdan geçmektedir. Dağ köyleri bu sınırlar içerisinde bulunan köylere denmektedir. Burada da diğler iki yasada olduğu gibi devlet tarafından belirlenmiş özel dağ köyleri listesi bulunmaktadır, bir köy listede yer alıyorsa dağ köyu olarak kabul edilmektedir. Dağ sakinleri ise burada sürekli ikamet eden, ya da en az 1 yıl dağlık bölgede çalışan bu burada bulunmaya devam eden ve burada nüfus kütüğüne kayıtlı olan kişiler sayılabilir. Dağ kategorileri

diğer incelediğimiz yasalarla aynıdır (500-1000 m., 1000-1500 m., 1500-2000 m. ve 2000 m. üzeri). Dağıstan ve İnguşetya dağ yasalarını hazırlayanların bu Kuzey Osteya dağ yasasını örnek olarak aldıkları düşünülmektedir. Dağlarda faaliyetler üç çeşitli kategoriye bölünüp üç farklı şekilde denetlenmektedir. Dağın eteklerinde RF ve Kuzey Osetya mevcut yasalarına göre çeşitli faaliyetler yürütülmekte, dağın orta ve en yüksek kısımlarında ise tüm faaliyetler Kuzey Osetya tarafından oluşturulmuş Özel Organ denetimindedir. Özel korunmaya tabi alanlarda (ulusal ve doğa parkları, doğa yaşam parkları, bağlar, sağlık kampları) federal ve yerel yasalara tabidir.

Dağlarla ilgili hukuki korunmasında bu yasa ve Rusya Federasyonu'nun bununla ilgili yasaları geçerlidir. Yetki 3 aktör arasında paylaştırılmıştır: Kuzey Osetya Hükûmeti, Yerel yönetimler ve Özel Dağ Birimi. Kuzey Osetya Hükûmetinin ana görevleri yasama, finansman, devlet programların uygulanmasının sağlanması, yasaların uygulanmasının kontrolü, doğal kıymetlerin rasyonel kullanımının sağlanması, gerekli uzman ve personelin yetiştirilmesi, kültürel miras varlıklarının korunması, uluslararası iş birliği gibi. Yerel yönetimlerin ise her konuda katılımından bahsedilmektedir. Yasamaya katılım, yönetime, fon ve bütçeler oluşturulurken katılım. Her türlü kaynağın kullanımın yönetimi ve kontrolü, devlet mallarının yönetimi. Özel Dağ organı hükûmetin denetimine tabidir. Bu özel organ diğer devlet organlarıyla yönetişim halinde olmalı ve danışmalıdır. Haklar kısmına gelince her zaman önceliğin dağ nüfusuna verileceği hususu yasada belirtilmiştir. Her türlü faaliyetlerin (maden arama-çıkarma, avcılık, dağ kıymet ve madenlerin kullanımı) ve özel korunan alanlarda yürütülme şartları yasada belirtilmiştir. Ayrıca ceza konusuna da madde 15' de yer verilmiştir, buna göre idari ceza sorumluluğu bulunmaktadır. Doğal kıymetlerinden faydalanma sadece yenilenebilir yöntemlere gerçekleştirilebilir. Madde 17' de dağ varlıklarının kullanımı için ücrete tabi olduğu belirtilmiştir, ücretsiz sadece meyve ve şifalı bitki toplamadır. Dağlardan elde edilen verginin bütçe arasında ne oranda paylaştırılacağı belirtilmiştir. İş adamları için aidat ücretleri 50 % indirimli. Devlet memurları, yeni üreticiler ve dağlık alana taşınan kişiler 5 yıl için tüm vergilerden tamamen muaftır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK VE DAĞLIK ALAN İLİŞKİSİ

3.1. BÖLGESEL EŞİTSİZLİK VE DAĞLIK ALAN İLİŞKİSİ

3.1.1. Bölgesel Eşitsizlik Tanımı

Dünya genelinde 1929 ekonomik krizinden sonra gündeme gelmeye başlamış olan bölgelerarası dengesizlik, gelişmiş ülkelerde, kapitalizmin bir sonucu olarak, gelişmenin mekânda eşitsiz dağılımının; gelişmekte olan ülkelerde ise ekonomik bağımlılık sonucu uluslararası sermayenin bir etkisi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bölgelerarası dengesizlik, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde kendini göstermektedir.⁵⁶ Bölgesel eşitsizlik, farklı konumlardaki gelir veya diğer değişkenlerin eşit olmayan dağılımıdır. Bölgesel eşitsizlikler farklı ölçeklerde ortaya çıkabilir: bir kıta veya bir ülke içinde. Bölgesel eşitsizliği sosyo-ekonomik göstergelerle ölçebiliriz.

Açıkçası, bölgesel tezahüründe sosyal adalet ilkelerini takip ederek, ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan tüm insanlar, bu tür hizmetlerin maliyetine bakılmaksızın, acil ihtiyaçları eğitim, sağlık, iletişim hizmetleri karşılama hakkına sahip olmalıdır.

Ülkenin farklı bölgelerinde ikamet edenlerin gelirlerindeki ve yaşam standartlarındaki fark, birçok faktöre bağlıdır: üretici güçlerin gelişme seviyesi, belirli bir bölgenin doğal özellikleri, coğrafi konum, nüfusun becerileri ve gelenekleri vb. Bu farklılıklar sadece ülkeler arasında değil, her birinde, hatta bölgedeki en küçük ülkelerde de mevcuttur.

Ekonomik bölgesel eşitsizliğin siyasi, dini, etnik problemlerle birlikte olması, ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit etmektedir.

Yeni ekonomik coğrafyayı incelemenin modern yöntemleri, bölgesel eşitsizliği etkileyen faktörleri açıkça iki gruba ayırmaktadır.

İlk doğal ve coğrafi faktörler, insana bağlı olmayan. Bu, bölgede çıkarılabilen ve satılabilen çeşitli kaynakların mevcudiyetidir. Ayrıca olumlu veya olumsuz coğrafi konumun etkisi önemli. Bölge ticaret yollarının merkezinde veya ticaret yollarının üzerindeyse, büyük gelirler elde edip kalkacaktır.

⁵⁶ Özel Mehmet, **Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgelerarası Dengesizlik ve Yeni Yönetmelik Birim Arayışları**, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdrari Bilimler Fakültesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi z 64-1 (22.09.2020)

İkinci grup toplum tarafından yaratılan faktörler her şeyden önce, insanların şehirlerdeki konsantrasyonunun etkisidir. İkincisi, beşerî sermaye olup bu faktör eğitim sisteminin, sosyalleşmenin ve halk sağlığının korunmasının etkisi altında oluşmaktadır.

Ülke ne kadar gelişmiş olursa, doğanın faktörleri o kadar büyük rol oynar. Mesela, Rusya'nın her türlü doğal ve mineral kaynağının büyük rezervlerinin doğru şekilde kullanılması önemli, çünkü gelişmiş ülkeler doğanın sağladığı avantajları doğru şekilde değerlendirebilen ülkelerdir. Tabi ki ülkenin geleceği, aglomerasyonların, beşerî sermayenin, altyapının ve kurumların modernizasyonunun gelişimine bağlıdır.

Bu faktörleri göz önünde bulundurursak, eşitsizliğin çok ciddi nesnel nedenlerinin olduğunu görürüz. Çoğu etken modernleşme hızına bağlıdır. Ve bu, her zaman hızlı gelişen ve yavaş gelişen ülkelerin var olacağı anlamına gelmektedir.

Anlamamız gereken en önemli husus, mekânsal eşitsizliğin nesnel olmasıdır. Rekabet avantajları olan ve bu avantajlardan yoksun olan bölgeler de vardır.

Rusya kaynaklar açısından çok zengindir. Bu nedenle, ülkenin Sovyet sonrası gelişimi, petrol, gaz ve küresel pazara sattığı her şeyden yaşam standardının yükselmesini sağlamaktadır. Başta Moskova olmak üzere en büyük aglomerasyonları daha da hızlı gelişmekte ve onu St. Petersburg izlemektedir. Her ülkenin en gelişmiş şehirleri başkentlerdir ve tarih boyunca insanların bir bölgede yoğunlaşması gelişimi hızlandırdığı gözlenmektedir. Peki burada nasıl bir bağlantı var?

Bölgesel eşitsizlik ile dağ arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Önce dağ tanımlayalım. Dağ ve çevresi, gelişmemiş, gelişmesi önünde büyük engeller olan bölgedir. Bölgesel eşitsizlik gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler arasında olabilir, dolayısıyla dağın gelişmemiş bir bölge olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Bölgesel eşitsizliğin en önemli aktörlerinden biridir. Dağlık alanın gelişmemiş bölgelerin tüm özelliklerini ve hatta daha fazlasını taşıdığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla dünyanın her yerinde, bölgesel eşitsizliği azaltmak için dağlık alanların sürdürülebilir kalkınmasına ve yönetilmesine önem vermede fayda vardır. Şüphesiz, dağlar hem çok zengin hem çok fakirdir. Kaynakları ve rezervleri açısından çok zengin, fakat onları değerlendirememekten ya da yanlış kullanımdan dolayı çok fakir duruma gelebilmektedir. Dağda ciddi oranda insanın yaşadığını bilmekteyiz ve bu insanların büyük kısmı yoksuldur. Bu durumun nedeni dağlık alanın çeşitli özel zorlukları ve hükûmetlerin buralarla karşı ilgisizliğinden kaynaklanmaktadır. Dağdaki sorunları çözmek için yüksek maliyetlere ihtiyaç vardır, bunun için gelir dağ kaynaklarından

sağlanabilir. Dağ mali açıdan kendi kendini kalkındırabilecek potansiyele sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz, fakat tek sorun yanlış yönetim yanlış idare ilgisizlik ve sömürmeye yönelik kullanım. Çoğu zaman dağdan elde edilen gelir dağın faydası için kullanılmamaktadır.

Sorunu anlamak için eşitlik ve verimlilik arasındaki ilişki teorisine yönelmemiz gerekir. Bir ülke daha hızlı gelişmek istiyorsa, rekabet avantajları olan bir bölgeye yatırım yapar. Ancak o zaman ülke içinde eşitsizlik artacak. Fakat bir ülke bölgesel eşitsizliğin giderilmesini hedeflerse, kaynakları daha güçlü bölgeden almalı ve daha zayıflara aktarmalıdır. Bu şekilde durum eşitlenir, ancak gelişme yavaşlar. Söz konusu ikilem sonsuzdur. Her devlet eşitsizlik ve verimlilik arasındaki oranı seçmelidir. Bu çok zor bir siyasi uzlaşma meselesidir: zayıf bölgeler yardım ister, güçlü bölgeler gelişmelerine müdahale etmemeyi ister.

Rusya'da genel olarak ekonomik farklılıkların düzeltilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Teori, kaynakların zayıf bölgelerin ekonomik kalkınmasına yapılan yatırımlara sonsuz aktarılmasının otomatik olarak kalkınmada yavaşlamaya yol açtığını söylüyor. Her şeyden önce, toplumsal eşitsizliği gidermek gerekir. Rekabet avantajları az olan çevre bölgelerde, beşerî sermayeye yatırım yapmak ve kurumları geliştirmek gerekir. Ve bu, altyapının gelişimi ile birleştiğinde, bölge ekonomisini artıracaktır.

Sadece fabrikalara federal parayı yatırmak anlamsızdır. Yatırım önce insan sermayesine yapılmalı. Doğru yatırımlar insan sermayesini artırır ve daha da önemlisi hareketliliğini artırır. İnsanlar bölgelerden daha önemlidir. Çünkü o bölgeyi ve ekonomiyi oluşturan unsur insandır. Her çeşit gelişme ve kalkınma oradaki insan kalitesine bağlıdır.

Burada ek örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti verilebilir. Türkiye'nin yaklaşık % 60 dağlık alanıdır (Rusya'dan daha fazla), dağlık bölgelerinde Rusya'daki sorunlara benzer sorunlar bulunmaktadır. Türkiye'de de bölgesel eşitsizliğin yaygın olgu olduğu bilinmektedir, özellikle bu durum dağlık bölgelerde daha keskin hissedilmektedir. Yoksulluk ve terörizm basta gelen sorunlardan biri. Dolayısıyla Türkiye'de de Rusya'da olduğu gibi bölgesel dengesizliğin en büyük sebeplerinden biri, dağlık alanların yönetilmemesi hususu olduğu düşünülmektedir.

Bölgesel sosyo-ekonomik analizde yaşam kalitesinin göstergeleri büyük önem taşımaktadır: nüfusun eğitim düzeyi, altyapının gelişimi, ürünlerin yeniliği, barınma koşulları, eğitim fırsatları, çevresel durum ve suç oranları. Düşük yaşam kalitesi, bölge ekonomisinin gelişimi üzerindeki en önemli etkidir, vasıflı personelin göçüne

sebebiyet vermekte ve modern endüstrilerin gelişiminin önünde bir engel olarak kabul edilmektedir.

Bölgesel eşitsizliğin nedenleri:

- hizmetlere erişememe
- düşük yaşam kalitesi
- ekonomik fırsatların olmaması
- coğrafi uzaklık

Bölgesel eşitsizliğin etkileri:

- kalabalık
- nüfusun dengesiz dağılımı
- gıda üretimi tehdit altında (şehirleri beslemek için yeterli köylü yok)
- sosyal yoksunluk
- düşük kaliteli okullar
- yüksek işsizlik oranı
- yetersiz altyapılar
- güvensizlik
- göç

Hükümetler neden eşitsizlikleri azaltmaya çalışıyor?

- gerginliklerden ve çatışmalardan kaçınır
- çevreden çekirdeğe göçü azaltın
- işsizliği azaltır
- kaynakları eşit olarak kullanır
- verimliliği artırır (çevresel alanlarda düşük)

3.1.2. Rusya Federasyonu'nda Bölgesel Eşitsizlik

Rusya'nın özellikleri, bölgenin büyük boyutları, zor idari-bölgesel bölünme, "Kuzey-Güney" "Batı-Doğu" yönlerindeki doğa ve kalkınma tezatlıkları, çokulusluluk gibi özelliklerine sahip olduğundan dolayı, toprak bütünlüğünü korumak için etkin bölgesel politikalar yürütülmeye çalışılmaktadır. Son on yılda, sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyindeki bölgeler arasındaki zıtlıklar artmıştır. Yüksek ekonomik büyüme oranlarını, federasyonun 89 idari biriminden sadece birkaçı göstermektedir. Petrol çıkarma bölgeleri Khanty-Mansi, Yamalo-Nenets Özerk Bölgesi, Tataristan,

Bashkiria, büyük finans ve kredi merkezleri ise Moskova, St. Petersburg şehirlerinde bulunmakta. Aslında, yukarıda bahsedilen bölgeler federal bütçenin birkaç "bağışçısı" halindedir. Tarım konusunda depresif alanların dış finansman kaynaklarına ihtiyacı vardır. 1994 yılından bu yana bütçe federalizmi politikası yürütülmektedir.

Günümüzde Rusya'da Ekonomi Bakanlığına bağlı Bölgesel kalkınma Birimi mevcuttur, bu husus Rusya'da bölgesel kalkınma sorunlarına gösterilen ilgiyi de yansıtmaktadır.

Sanayileşme, iktisadi kalkınmanın vazgeçilmez temel taşlarından birisidir. Bazen belli sanayi dalları, belli bölgelerde yoğunlaşır veya kümelenir. Buna yığılma merkezleri adı verilir. Yığılmanın, o bölgeyi geliştirirken komşu bölgelerini nasıl etkileyeceği, sıkça tartışılan konulardan biridir. 'Damla etkisi'⁵⁷, 'yayılma etkisi' ve 'büyüme kutupları'⁵⁸ teorilerine göre, bir bölgede başlayan sanayileşme ve bu sanayi dalında uzmanlaşma, öncelikle bu bölgenin gelir düzeyini artırırken, bu büyüme zamanla komşu bölgelere de halka halka yayılır ve bu bölgelerin de gelişmesine katkı sağlar. Böylelikle, yığılma ekonomileri, bölgeler arasındaki gelir farklılıklarını zamanla azaltır. Öte yandan 'Kümülatif Nedensellik Teorisi'ne⁵⁹ göreyse, sanayileşen bölge zamanla, çevrede bulunan diğer üretim faktörlerini de kendisine çeker ve bu bölgenin hızla gelişmesine, kaynakları azalan bölgelerin de geri kalmasına neden olur.

Çoğu sorunlu bölge için federal bütçe yardımı, temel devlet fonksiyonlarını yerine getirilmesini sağlıyor. 2007'de. RF'nin 68 idari birimi federal bütçeden sübvansiyon alıyordu, 2008'de – 72 idari bölge, 2009–2010 arsında ise 70 bölge. 2020'de -70 bölge. Her zaman en büyük sübvansiyonları KKFB cumhuriyetleri (Çeçenistan, Dağıstan, Adige) alıyor, bu bir gelenek haline gelmiştir.

⁵⁷ Hirschman Albert O. **The Strategy of Economic Development, (Yale Studies in Economics: 10 New Haven: Yale University Press 1958 (HIRSCHMAN Albert O. Ekonomik Kalkınma Stratejisi)** <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.2307/1235188> 29.08.2020)

⁵⁸ PERROUX François **Economic Space: Theory and Applications** *The Quarterly Journal of Economics*, p 89-104 , Volume 64, Issue 1, February 1950 (PERROUX François Ekonomik Alan: teori ve Uygulamalar ekonomi Dergisi, Cilt 64, Sayı 1, Şubat 1950, Sayfa 89-104,) (02.05.2020)

⁵⁹ Myrdal, **Economic theory and underdeveloped regions**. London: Duckworth Press, 1957 (Мюрдаль, Г. 1957 г. Экономическая теория и слаборазвитые регионы. Лондон: Дакворт Пресс-центр) (03.05.2020)

Tablo 6: 2020-2021 yılı için Sübvansiyon Miktarı/Milyar Ruble

Dağıstan	72 892 421
Edilmiştir	11 181 480
Kabardey-Balkar	14 023 198
Karaçay-Çerkez	10 061 698
Kuzey Osetya	10 492 847
Çeçenistan	33 484 644
Stavropol	24 291 428

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Ülkenin en yüksek oranda sübvansiyon alan birimi Dağıstan'dır (%70).⁶⁰ Bu rakam bile Dağıstanın ne kadar düşük ekonomik göstergelere sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü sübvansiyon miktarı bölgenin göstergelerine göre belirlenmektedir. Ve şunun altını çizmek gerekir ki tüm KKFB Özerk Cumhuriyetleri de hemen hemen benzer durumdadır.

Rusya dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesidir. Günümüzde bölgesel eşitsizliklerin seviyesine bakılırsa Rusya gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin önüne geçmektedir. Bölgesel eşitsizliğin göstergesi ve ölçütü olarak GSMH/kişi başı olarak alınmaktadır. ABD'de veya Avrupa'da kişi başına düşen GSMH bölgelere göre 3-5 kat, aynı zamanda Rusya'da- 25 kattan fazla farklılık göstermektedir.

⁶⁰ Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Tablo 7: Ülkelere Gore Bölgesel Eşitsizlik Oranları

Ülke	2000	2004	2007	2008
Almanya (16 idari birim)	2.6	2.5	2.3	2.3
Fransa (27 idari birim)	3.4	3.3	3.3	3.4
İtalya (20 bölge)	2.1	2.1	2.0	2.1
İspanya (17 Özerk birim)	2.1	2.0	1.9	1.9
ABD (51 devlet)	4.4	5.0	5.0	5.1
Kanada (13 idari birim)	2.5	3.5	3.2	3.4
Çin (31 idari birim)	9.6	10.5	8.8	7.9
Rusya (83 idari birim)	26.5	35.9	24.2	25.4

Kaynak: Eurostat, Rosstat ve ulusal istatistik kurumlarından alınan verilere dayalı hesaplamalar. Son yılların dinamiklerinde, kişi başına en düşük ve en yüksek Gayri Safi Yurtiçi Hasıla seviyelerine sahip bölgelerin konumları neredeyse hiç değişmedi.

Tablodan da izleneceği gibi, Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Rusya Federasyonu'nun bölgesel eşitsizlik oranlarını karşılaştırdığımız zaman diğer ülkelere göre en Rusyadaki bölgesel dengesizlik çok daha fazladır. Bu durum büyük ölçüde Rusya Federasyonu'nun her bölgesinin kendi benzersiz coğrafi, doğal kaynak, demografik, ekonomik, sosyal ve diğer özellikleriyle karakterize edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 8: Rusya Federasyonu Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Durumunun 2019 Sonu İtibariyle Değerlendirilmesi

	BÖLGE	PUAN
1	Moskova	88,980
2	St. Petersburg	85,549
3	Khanty-Mansi Özerk Okrugu – Yugra	77,763
4	Moskova bölgesi	77,595
5	Tataristan Cumhuriyeti	76,544
30	Stavropol bölgesi	47,418
57	Dağıstan Cumhuriyeti	34,731
68	Çeçen Cumhuriyeti	28,373
77	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti	20,882
78	Kuzey Osetya Cumhuriyeti- Alania	18,794
81	Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti	16,763
82	İnguşetya Cumhuriyeti	16,279

Kaynak: <https://riarating.ru/infografika/20200602/630170513.html> 21.03.2021

Sunulan derecelendirme çerçevesinde, lider konumlar (ilk altı konum) Moskova, St. Petersburg, Khanty-Mansi Bölgesi, Tyumen Bölgesi, Moskova Bölgesi ve Yamalo-Nenets Bölgesi tarafından alındı. Bu, modern Rusya'nın ekonomik coğrafyasının sözde "büyük altı" sıdır. Bu bölgeler, yurtiçi GSYH'nin neredeyse yarısını oluşturuyor, federal bütçenin ana bağışçıları, tüketici talebinin çoğu burada oluşuyor ve buradan ülkenin ana ihracat akışı geliyor. Ülkenin en büyük şirketlerinin çoğu aynı bölgelerde faaliyet gösteriyor veya bulunuyor. Bu altı bölgeden oluşan kümenin iki kutuplu özelliğe sahip olduğuna dikkat etmek önemlidir. Büyük sanayi bölgeleri olan Moskova bloğu ve St. Petersburg'u içeren ilk bloğu oluşturan bölgeler, büyük ölçüde finans ve birikim merkezleri olarak nitelendiriliyor. Yukarıdaki bölgeler arasında ayrılmaz bir bağlantıyı önceden belirleyen bir tür bölgesel avantajların yoğunlaştığı ve dolayısıyla bir bloğun diğeri olmadan yaşayamayacağı sonucuna varabiliriz. Hemen hemen tüm Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetleri reytingin alt kısmında yoğunlaşmıştır. Ayrıca Volga bölgesi, Sibirya ve Uzak Doğu'nun küçük Özerk Cumhuriyetleri de onlara katılmıştır.⁶¹ Derecelendirme hem ekonomik hem de sosyal göstergeleri kötü sonuçları göstermektedir. Rus nüfusunun yerleşiminin özellikleri sosyo-ekonomik gelişmeyi etkileyen önemli faktörlerden biridir. Rusya'nın sadece alan büyüklüğü bakımından dünya lideri değil, aynı zamanda olası iklim krizinin *şiddeti* konusunda da dünya lideri olduğu unutulmamalıdır. Aynı nedenle nüfusu olmayan bölgeler yıldan yıla artmaktadır. RF İstatistik Kurumu verilerine göre Rusya Federasyonu'ndaki ortalama nüfus yoğunluğu yaklaşık 8,4 kişi / km²'dir. Rusya Federasyonu'nun Chukotka Özerk Birimi en düşük nüfus yoğunluğuna sahip 0,1 kişi / km²,. En yüksek nüfus yoğunluğu Moskova'da 4554,1 kişi / km², karşılaştırma için St. Petersburg için bu gösterge- 3540, 5 kişi / km². Uzmanlar, nüfus yerleşiminin belirli bir kutuplaşmasıyla, yerleşim sisteminde daha fazla dönüşümünün gerçekleştiğini, modern Rusya'nın geniş ölçekli topraklarının az nüfuslu bir bölge olduğunu belirtiyorlar. Bu bağlamda, Rusya'ya özgü kentsel süreçlerin bazı özelliklerini not etmekte fayda var. Genel olarak, kentsel süreçler aşağıdaki özelliklere sahiptir: Rus vatandaşlarının %31'i, nüfusu 500 binden fazla olan şehirlerde yoğunlaşmıştır, %9'u- 250 ila 500 bin nüfusa sahip şehirlerde, %10'u- için 100 ile 250 bin nüfuslu şehirlerde. Kırsal alanlarda, nüfusun %26'sı küçük kasaba ve köylerde yaşıyor. Kırsal alanların nüfusu azalıyor: Kırsal yerleşimlerin %13'ünün kalıcı nüfusu yok, %24'ünde en fazla 10 kişiye kadar insan var. Nüfusu 300 kişiden az olan köylerde nüfus azalmaya devam

⁶¹ Новиков Александр, **Региональное неравенство в социально-экономическом развитии России** (Novikov Alexander Regional disparities in the socio-economic development of Russia s 4) (12.08.2021)

ediyor, istisna olarak nüfusu 3.000'in üzerinde olan köyler var , genellikle Kuzey Kafkasya Bölgesinde. Bunun nedeni sadece zorlu yaşam koşulları değil, aynı zamanda bölgelerin derin sosyo-ekonomik farklılaşmasıdır. Daha iyi yaşam koşulları arayışı ve sonuç olarak, ülke nüfusunun kaotik, düzgün bir şekilde düzenlenmemiş yeniden yerleşim süreçleri, her şeyden önce, metropol yığılmasının "şişmesine" yol açar. Rusya'nın tüm insani ve mali kaynakları federal anlamda en önemli ve büyük şehirlerinde yoğunlaşmaktadır. RF İstatistik Kurumunun yayınlanan verilerine göre, 2011 sonunda, en zengin Rusların %10'u ülkedeki tüm gelirlerin %30,8'ini oluştururken, en yoksul nüfusun %10'u gelirin yalnızca %1,9'unu aldı. Böylece, resmi istatistiklere göre en uç gelir noktaları arasındaki fark 16,2 kat olmuştur (Avrupa'da 6-8 katlık bir fark normal kabul edilmektedir). Sosyal eşitsizlik sorununa bölgesel sorunlar prizmasından bakarsak, tablo daha da iç karartıcı görünüyor. Bölgelerin RIA-Analytica uzmanları tarafından sunulan 2011 yılının sonunda aile yoksulluğu açısından derecelendirilmesi, en yüksek aile gelirin Yamalo-Nenets İdari Biriminde (76,7 bin ruble) olduğunu göstermektedir. Petrol bölgelerinin daha gerisinde Moskova (50.0 bin ruble). Rusya'da ortalama olarak her ay 21.3 bin ruble ortalama bir ailenin elinde kalıyor. 83 bölgeden 68'inde göstergeler ülke ortalamasının altındadır.⁶²

3.2. KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİNİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERİ

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi (KKFB) - Rusya Federasyonu Güney Federal Bölgelerinden biridir. Bölgenin alanı 170.5 bin km² veya Rusya Federasyonu topraklarının % 1'i. Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin Abhazya, Azerbaycan, Gürcistan, Güney Osetya ile kara sınırları ve Kazakistan ile su sınırı vardır. Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin yapısı yedi birimden oluşmaktadır. Toplam alanı 111370 km², nüfus yoğunluğu- 52,7 kişi/1 km² ile ortalama Rus göstergesinin 6,35 katı.⁶³

Kuzey Kafkasya, etnik ve dini açıdan karmaşık yapıya sahip bir bölgedir, SSCB'nin çöküşünden beri sınır haline geldi. 1990'larda bu bölgeyi içine alan sosyal dönüşüm, etno-politik ve bölgesel çatışma süreçleri, ekonomiyi çökertti ve gelişmesine engeller yarattı. Şimdi Kuzey Kafkasya'daki bazı Özerk Cumhuriyetleri

⁶² Novikov Alexander s 5.

⁶³ Узденнова, Ф.М. Текеева, Х.Э Р.А. Чомаева, **СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ СЕВЕРО-КАВКАЗСКОГО ФЕДЕРАЛЬНОГО ОКРУГА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ**, s77.(KUZEY KAFKASYA FEDERAL BÖLGESİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU VE GELİŞİMİNİN HUSUSLARI) (25.09.2020)

depresif olarak tanımak gelenek haline geldi, bölgedeki birçok konunun federal bütçeden sübvansiyona ihtiyacı vardır. Ekonomiyi ve sosyo-ekonomik yapıyı canlandırmak için büyük yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

2014 yılında Rusya Federasyonu'nda Stratejik Planlama Kanununun kabul edilmesinden sonra, bölgesel kalkınmanın önceliklerini, amaçlarını tanımlayan bir Mekânsal Kalkınma Stratejisinin geliştirilmesi ve kabulü için yasal bir çerçeve oluşturulmuştur.

Ülkedeki yeniden yerleşim sisteminin tartışması ortaya çıktı. Rusya Federasyonu'nun 2025 yılına kadar Mekânsal Gelişme Stratejisi kavramı Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından onaylandı. Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin sosyo-ekonomik kalkınma Stratejisinde elde edilen verilere göre, bölge düşük derecede sanayileşme ile karakterize edilir.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi madencilik ve imalat sanayi % 4 ila % 17 arasında yer alırken, Rusya için ortalama rakam neredeyse % 30 idi. Bu, 1990'larda endüstriyel potansiyelin ayrışması ve bölgenin ekonomik de modernizasyonundan kaynaklanmaktadır. Sanayi gelirlerinin % 29'unu petrol ürünleri sağlıyor. Ayrıca gıda ve kimya endüstrileri, makine yapımı, metalürji ve yapı malzemelerinin üretimi de geliştirilmiştir. Kuzey Kafkasya için geleneksel olan tarımın payı, bölgesel GSYH'nin% 22'sidir.⁶⁴

RF İstatistik Kurumuna göre, 2016 yılında Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin özerk cumhuriyetleri, Rusya'nın diğer bölgelerindeki verilerle karşılaştırıldığında düşük sosyo-ekonomik göstergelere sahipti.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'ndeki işsizlik oranı % 11 olup, ulusal seviyenin 2 katı (% 5.5) yüksekti. 2016 yılında Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nde 12 ay veya daha uzun süre iş arayan kişi oranı % 42'idi. Dahası, işsizlerin çoğunu 30 yaş civarı genç insanlar oluşturuyordu. Dağıstan'da 29 yaşında %45'i işsiz, İnguşetya'da - %55, Kabardey-Balkar'da -%50, Çeçenistan-%51. Az gelişmiş bir üretim altyapısının olması, ekonomik olarak aktif genç nüfusun aşırı olması, etkili bir sosyo-ekonomik gelişme stratejine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Sosyal altyapı modernizasyonu olarak (eğitim, sağlık, barınma ve toplumsal hizmetlerin kalitesinin artırılması) ve endüstride tarımsal sanayi kompleksinin rekabet gücünün artırılması, Dağıstan ve Stavropol'ün gemi inşa endüstrisinin geliştirilmesi ana hedeflerdi. Bölgede ayrıca, yeni havalimanlarının inşası ve karayollarının iyileştirilmesi de dâhil

⁶⁴ Узденова, Ф.М. Текеева, Х.Э. Чомаева Р.А. s 78

olmak üzere, ulaşım altyapısının modernizasyonu ihtiyacı duyulmaktadır. Kalkınma Stratejisini hazırlayanlar, ekonomik modernizasyon olmadan, Kuzey Kafkasya'da ne sosyo-politik ne de kültürel ilerleme mümkün olamayacağını söylemektedirler. Turizm modernizasyonu ve özellikle kayak merkezlerinin iyileştirilmesi ve yeni spa tesislerinin inşasını içeren bölgenin gelişimi için bir öncelik olarak seçilmiştir.

Yapılması gereken önemli konular arasında sadece altyapının oluşturulması ve modernizasyonu değil, aynı zamanda ülke içinde Kuzey Kafkasya'nın olumlu bir imajının oluşturulması da yer almaktadır. Bu husus geri kalan Rus bölgelerinin Kafkas hakkında doğru bilgiye sahip olmaları açısından büyük önem arz etmektedir. Aşağıda bir anket çalışması sonuçları yer almaktadır, bu ankette insanlara tek bir soru sorulmuştur: "KKFB duyduğunuzda ilk aklınıza gelen nedir?" Alınan yanıtlar aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 9: KKFB Duyduğunuzda İlk Aklınıza Gelen Nedir? (Birden çok secim yapılabilir)

CEVAPLAR	%
Dağlar	80
Ramzan Kadirov	51.1
İslam	45.6
Çeçen çatışması	44.4
Kafkas dansı	42.2
Dağlılar	26.7
Terörizm	25.6
Elbruz dağı	23.3
Cigitletler	22.2
Kafkas esiri film veya kitap	14.4
Bölücülük	14.4
Hazar denizi	13.3
İmam Şamil	5.6

Кaynak: https://e-notabene.ru/pr/article_30908.html (Литвинова Т.Н. — Проблема формирования позитивного имиджа Северного Кавказа внутри страны в контексте задач пространственного развития // Социодинамика. – 2019. – № 11. – С. 89 - 104.)(erisim tarihi: 09.09.2020)

Bu araştırma sonuçlarına bakacak olursak, Kafkas dağların ne kadar büyük ve etkileyici olduklarının sonucunu çıkarabiliriz, Kafkas denince insanların aklına dağların geldiğini görmekteyiz. Aslında bu anket KKFB'nin olumlu imajı oluşturulması için yapılmıştır.

Bu bağlamda, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin internette imajının incelemesi, V.A.Bianchi, yönetimi altında yapabilmektedir. Bu çalışmaya göre, federal medya Çeçenistan, Dağıstan ve Stavropol Bölgesi'nden sık sık bahsediyor. Dahası,

olumlu ifadelerin lideri tam olarak Çeçenistan'dır (yayınların% 40.6'sında, cumhuriyetin olumlu bir görüntüsü ve sadece% 8.0 olumsuz), Stavropol Bölgesi ve Dağıstan'daki haberlerin çoğunluğu olumsuz bir çağrışım içeriyor –sırasıyla % 44.4 ve% 62.6'sı.⁶⁵

Kuzey Kafkasya ile ilgili çevrimiçi yayınların en önemli 30 konusu şunlardır: 1) etkinlikler, 2) turizm, 3) suç, 4) eğlenilen, 5) spor, 6) ekonomi, 7) çocuklar 8) terörizm, 9) iş birliği, 10) sağlık. Gördüğümüz gibi, bu listede olumsuz konular mevcut (suc-3. sırada, terörizm-8. sırada), ancak olumlu konular daha çok geçerli. Genel olarak, V.A. Bianchi şunu not eder: Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin haber imajındaki pozitiflik düzeyi 2012-2014 döneminde artmıştır. Bölgeyle ilgili olumlu konu sayısı % 37 iken % 14 negatif ve% 4 orta derecede olumsuz, olumlu değerlendirmelere ihtiyaç duyan ve turistler için çekiciliği artıran bölgeler vardır⁶⁶. En az olumsuz haber Dağıstan hakkında tespit edilmiştir, tabi bu durum turistler için bölgenin çekiciliğini düşürmekte ve eğlence tesislerinin gelişimini engellemektedir. Aynı zamanda, zengin bir tarihe sahip olan Kuzey Kafkasya'nın Sadece spa ve kayak turizmi için değil, aynı zamanda gezi için de önemli. Naryn-Kala kalesi ile Derbent antik kenti, Dağıstan'daki Kubachi köyü, İnguşetya'daki Vovnushki gözetleme kuleleri kompleksi ve diğer birçok nesne aşırı derecede ilgi çekicidir. Yatırım açısından bakıldığında hayvancılık ve şarapçılık bölgedeki cazip endüstrileri haline gelmiştir. Organik ürünler alanında yerli üretimin gelişmesi ekonomi için itici güç işlevi görmektedir. Ayrıca petrol arıtma sektörü için yerel uzmanların eğitimlerinin modernize edilmesi ve yoğunlaştırılması gerekmektedir. Endüstride daha fazla yerli insanı istihdam etmek gerekmektedir, hafif sanayi, yapı malzemeleri üretimini vb. geliştirmekte de fayda var. Sorunlara çözüm ararken, kurumlara ve idari mekanizmalara değil, bölgenin başta nüfus olmak üzere iç potansiyeline dayanmak gerekir. Dolayısıyla ilk olarak nüfusu modernleştirmek gerekir.

Sosyal modernleşmenin önemli bir görevi, Kuzey Kafkasya sakinlerinin Rus toplumuna gerçek entegrasyonudur. Bu süreç nüfusun sosyal hareketliliğinin arttırılmasını, laik değerlerin teşvik edilmesini ve Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi Özerk Cumhuriyetlerinde yükseköğrenimin modernizasyonu gerçekleştirmek gerekmektedir.

⁶⁵ https://e-notabene.ru/pr/article_30908.html (10.11.2020)

⁶⁶ Литвинова Т.Н. — Проблема формирования позитивного имиджа Северного Кавказа внутри страны в контексте задач пространственного развития // Социодинамика. – 2019. – № 11. – С. 89 - 104. DOI: 10.25136/2409-7144.2019.11.30908 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=30908 (07.10.2020)

Kuzey Kafkasya'nın kalkınması için, bölgenin tüm avantajlarını ve dezavantajlarını hesaba katmak gerekmektedir. Bunlar arasında geleneksel olarak organik ürünlerin üretimi için umut veren tarımsal ticaretin oranının yüksekliği; Dağıstan'da balıkçılık ve gemi onarım tesislerinin inşası için var olan imkanlar; genç nüfusun yüksek oranı, altyapı kusurları; inşaat sektörünü modernize etme ihtiyacı gibi avantaj ve dezavantajlar. Sadece petrol ve doğalgaz veya turizm değil, bölgenin farklı konularda uzmanlaşmasını göz önünde bulundurarak sistematik olarak istihdam yaratmak gerekmektedir. Turist akışını çekmek için bölgenin olumlu bir imajını yönetsel olarak oluşturmak önemlidir.

Kuzey Kafkasya toplumunun refahı için, sosyo-ekonomik sistemi modernize etmek, sosyal gerilim yoğunluğunu azaltmak ve hatta Kuzey Kafkasya özerk cumhuriyetlerinin ve Rusya Federasyonu'nun diğer bölgelerinin göstergelerini artırmak önemlidir. Bunun için, birlik ve bütünlüğü sağlamak için ulusal kimlik oluşumunu gerçekleştirmek adına, Rusya'daki tüm halk için rahat yaşam koşulları yaratmak için yükseköğrenimin modernleştirilmesini ve daha da yaygınlaştırılmasını sağlamakta fayda var. Öncelikle oradaki insan sermayesine yatırımının yapılması çok faydalı olacağı düşünülmelidir.

Burada sağlık için faydalı madenler ve mineral çamurlar mevcut, Rus maden suyu kaynakları, Termal su rezervleri % 70'den fazladır⁶⁷.

Çeçenistan ve çoğu Kuzey Kafkasya özerk cumhuriyetleri stratejik petrol kaynakları ve gaz yataklarına sahiptir. Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi topraklarında jeolojik araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre değerli metallerin üretiminin organize edilmesi tavsiye edilmektedir. Üretim potansiyeli ağırlıklı olarak petrol ürünleri, gıda ve kimya sanayi üretimi, makine mühendisliği, metalürji endüstrisi, yapı malzemeleri üretimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Aynı zamanda, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin bu konudaki avantajları; büyük pazarlara göre uygun coğrafi konum, doğal kaynaklar, nispeten gelişmiş ulaşım ağı ve hem Rusya Federasyonu bölgelerinde hem de yakın ve uzak ülkelerdeki endüstriyel ürünlere artan talep şeklinde özetlenebilir.

⁶⁷ СТРАТЕГИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СЕВЕРО-КАВКАЗСКОГО ФЕДЕРАЛЬНОГО ОКРУГА ДО 2025 ГОДА (Kuzey Kafkasya Federal Bölgesinin 2025'e Kadar Sosyo-Ekonomik Kalkınma Stratejisi) <https://bazanpa.ru/pravitelstvo-rf-rasporiazhenie-n1485-r-ot06092010-h1545881/strategiia/2/3/> (02.10.2020)

Tablo 10: Doğum-Ölüm Oranları (Ocak-Eylül 2020 yılı)

	Kişi			1000 kişiye düşen		
	Doğum sayısı	Ölüm sayısı	(+), (-)	Doğum sayısı	Ölüm sayısı	(+), (-)
Rusya Federasyonu	1068771	1455916	-387145	9,7	13,3	-3,6
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	99878	61920	+37958	13,4	8,3	+5,1
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	33455	13990	+19465	14,3	6,0	+8,3
İnguşetya Özerk Cumhuriyeti	6187	1356	+4831	16,2	3,6	+12,6
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	7778	5888	+1890	12,0	9,0	+3,0
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	3848	3485	+363	11,0	10,0	+1,0
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	6017	5936	+81	11,5	11,4	+0,1
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	22263	6472	+15791	20,0	5,8	+14,2
Stavropol Krayı	20330	24793	-4463	9,7	11,8	-2,1

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Belirtmek gerekir ki doğum oranları KKFB de Rusya'nın diğer bölgeleriyle kıyasla oldukça yüksektir, on plana çıkan unsurlar gelenekler, kültür ve din. Din bakımından ağırlıklı İslam dini hakim, onun dışında hristiyan ve diğer. Her zaman aile kurumuna büyük önem atfedilmiştir ve çocuklar da her ailede her zaman birden fazla olmuştur. Hatta geçmişte aileler için 10 ve daha fazla çocuğa sahip olmak sıradan bir durumdu. Ayrıca biliyoruz ki gelişmemiş bölgelerde doğum oranı yüksektir, bu özellik sadece gelenekle değil, az gelişmişlikle de bağlantılıdır.

Tablo 11: Göç Oranı (Ocak-Eylül 2020)

	Göçle gelen	Ocak-Eylül 2019	Göç eden	Ocak-Eylül 2019	(+), (-),
Rusya Federasyonu	2971963	85,0	2890310	87,5	+81653
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	126495	82,4	126185	85,0	+310
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	28499	81,5	30089	78,7	-1590
İnguşetya Özerk Cumhuriyeti	5977	88,6	4093	92,7	+1884
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	8209	89,5	7844	82,6	+365
Karacay-Cerkez Özerk Cumhuriyeti	8357	101,0	8106	92,1	+251
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	6119	75,0	8161	78,4	-2042
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	10890	83,2	11338	81,2	-448
Stavropol Krayı	58444	79,9	56554	89,6	+1890

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Tüm KKFB Özerk Cumhuriyetlerinde göç oldukça yaygın bir olgudur. Yazıkkı bölgede işgücü göçü vermek artık bir gelenek halını almıştır. İşsizlikten dolayı, erkek nüfusu çalışmak ve bir gelir elde etmek için Rusya'nın diğer bölgelerine göç etmektedirler. Herkes genelde Moskova ve çevresine gitmeye çalışmaktadır. Moskova halk için büyük finansal merkez dolayısıyla daha fazla ısı imkânı ve maaşlar anlamına gelmektedir. Erkekler ailelerini, genelde eşini ve çocuklarını anne babasıyla bırakıp çalışmak için uzun sürelerle evden ayrılmaktadırlar. Genelde en az 3 -6 ay sürelerle gidip, ailelerine para göndermekte, evlerine ise sadece bir-iki haftalığına gelip tekrar gitmek zorunda kalmaktadırlar. Kadınlar ise yıllarca hem çocuklarına hem eşinin anne babasına bakmakla yükümlüdür. Bu olay o kadar eski ki artık gelenektir ve bu duruma katlanmak kadının üzerine yüklenmiş eril şablon gibidir. Dahası kadın bu duruma boyun eğer özelliğe sahip ise, bu bir marifet olarak kabul edilir ve evlilik için böyle kadınlar tercih edilir, en korkunç tarafı kadınların da bunu normal olarak algılamasıdır. Sonuç olarak Kuzey Kafkasya'nın dışına göç oranı oldukça yüksek ve geri kalan hayat da bir o kadar zahmetlidir.

Tablo 12: Kayıtlı İşsiz Sayısı (eylül sonu 2020)

	İstihdam edilmeyen vatandaşların sayısı, bin kişi	%		Kayıtlı işsizler	
		Eylül sonu 2020	Sonuç	Bin kişi	% sonuç
Rusya Federasyonu	3989,1	500,0	100	3687,1	100
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	595,0	485,7	14,9	576,0	15,6
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	143,8	691,6	3,6	140,6	3,8
İngušetya Özerk Cumhuriyeti	63,9	272,3	1,6	63,7	1,7
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	72,7	1171,6	1,8	71,4	1,9
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	27,4	811,4	0,7	26,6	0,7
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	27,2	436,1	0,7	27,1	0,7
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	170,3	334,2	4,3	163,3	4,4
Stavropol Krayı	89,7	782,9	2,2	83,3	2,3

Kaynak: Federal Çalışma ve İstihdam Servisi

İşsizlik konusunda KKFB Rusya'nın lider bölgelerinden biridir. Yukarıda bahsettiğim gibi iş imkânı o kadar az ki insanlar çalışmak için ailelerinden ayrılmak zorunda kalıyor. Bu tablodaki kayıtlı işsiz sayısını aşağıdaki işverenler tarafından talep edilen işçi ihtiyacını karşılayacak olursak, KKFB genelinde 2020'da kayıtlı işsiz 595 bin kişi iken talep edilen işçi sayısı sadece 34742, bu da işçilerin sadece %6'dır. Kalan işçiler için yeterli işyeri yok. Aradaki uçurumu apaçık görmekteyiz ve bu sadece kayıtlı olan işsizleri ele aldığımız halde böyle tablo karşımıza çıkmaktadır.

Bu durumun birçok sebebi bulunmakta, fakat en önemlisi çoğu bölge dağlık ve hala ulaşılması güç olan bölgeler olduğu için, adı geçen topraklarda ısı yeri kurmaktan çoğu yatırımcı kaçınıyor, devlet ise kaynak yetersizliğinden işyeri sayısı da yetersizdir.

Tablo 13: Talep Edilen İşçi Oranı (Eylül 2020)

	Kişi (mevcut işsiz)	Eylül 2020 (talep edilen işçi)
Rusya Federasyonu	1774044	103,0
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	34742	84,3
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	1128	105,0
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	344	207,2
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	4047	106,1
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	2311	103,9
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	1389	120,4
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	1613	88,3
Stavropol Krayı	23910	77,3

Kaynak: Federal Çalışma ve İstihdam Servisi

Tablonun verilerinden de görüldüğü gibi Kuzey Kafkas ülkelerinde talep edilen işçi sayısı işsiz kişi sayısına oranla çok daha az. Sebebi mevcut işyerlerinin yetersizliği ve düşük iş ücretleri. Bu sebepten dolayı erkek nüfusunun büyük kısmı, ailelerinden ayrılıp iş için Rusya'nın başka bölgelerine gitmektedir. Bunun sonucu olarak büyük iş göçü oluşmaktadır ve bölgesel dengesizlik daha da büyümektedir.

Tablo 14: Gelir ve Harcamalar (Ocak-Eylül 2020) kişi başı/ay ruble

	Gelir	Harcamalar
Rusya Federasyonu	33072	26070
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	22220	17517
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	24724	19705
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	15830	7926
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	19604	15209
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	17113	10647
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	22069	16677
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	22466	15139
Stavropol Krayı	22163	20141

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Burada göstermek istediğimiz en önemli unsur Rusya genelindeki gelir ile KKFB ülkelerdeki gelirin arasındaki fark. Mesela RF genelinde 33 bin rubleyken İnguşetya’da 15 bin ruble, yani aradaki fark 2 katıdır.

Tablo 15: Mal ve Hizmet Fiyat Endeksi (Ocak-Eylül 2020- geçen yılın aynı dönemiyle kıyasla)

	Ocak-Eylül 2020			
		I çeyrek 2020	II çeyrek 2020	III çeyrek 2020
Rusya Federasyonu	102,9	101,3	101,3	100,2
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	102,8	101,7	101,0	100,0
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	102,8	102,3	100,6	99,9
İnguşetya Özerk Cumhuriyeti	102,6	101,1	101,8	99,6
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	103,1	101,6	101,4	100,1
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	102,7	101,9	100,8	100,1
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	102,4	101,2	101,7	99,5
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	102,2	101,2	101,3	99,7
Stavropol Krayı	102,9	101,6	101,0	100,3

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Bu tabloda görüyoruz ki fiyatlar Rusya geneliyle aynıdır, fakat maaşlar Rusya genelinden düşüktür. Buradan şöyle bir sonuca varılabilir, devlet bu bölgede fiyatlara müdahale etmiyor, aslında maaşlara göre belli bir fiyat düzenlemesi bu bölge için yerinde olabilirdi.

Tablo 16: Ortalama Aylık Maaş ocak-Eylül 2020

	Ruble	% ocak-eylül 2019
Rusya Federasyonu	49426	105,7
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	30454	107,9
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	29034	110,4
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	29644	108,5
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	28872	109,6
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	28939	110,7
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	29565	106,5
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	28969	107,6
Stavropol Krayı	32573	106,6

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

Maaş konusuna gelince çok net görebiliriz ki ortalama aylık maaş KKFB de 30 bin ruble iken Rusya genelinde neredeyse 50 bin. Yani %40 oranında daha düşük. Buna rağmen mal ve hizmet fiyatları ülke genelinde de aynıdır.

Tablo 17: Emekli Maaşı Göstergeleri

1 Ekim 2020

	Ortalama emekli maaşı miktarı		Reel oran B % önceki yıl	Emekli maaşı/asgari ücret oranı 2020., %
	Ruble	% önceki yıl oranı		
Rusya Federasyonu	15026	105,8	101,7	159,0
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	12599	105,1	100,7	
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	11455	104,8	99,8	140,1
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	12831	105,4	101,5	158,8
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	11686	105,2	100,7	120,8 ¹⁾
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	12599	105,3	100,8	150,2
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	13186	105,3	100,8	164,1
Çeçen Cumhuriyeti	13014	104,5	100,6	142,4
Stavropol Krayı	13464	105,7	101,4	166,6

Kaynak: Rusya Federasyonu Emeklilik Fonu

Emekli maaşlıları konusunda biraz daha adil durumun hâkim olduğunu söylenebilir.

Tablo 18: Sanayi Üretim Endeksi % Önceki Yılın Aynı Dönemiyle Kıyasla

ocak-Eylül 2020 yılı.

	<i>Endüstriyel üretim¹⁾</i>	<i>Ekonomik faaliyet türlerine göre</i>			
		<i>Madencilik</i>	<i>İmalat sanayii</i>	<i>Elektrik enerjisi, gaz ve buhar sağlanması;</i>	<i>Su temini; drenaj, atık toplama ve bertaraf organizasyonu, kirlilik önleme faaliyetleri</i>
Rusya Federasyonu	97,1	93,5	100,0	97,3	94,2
KKFB	108,3	89,2	113,9	105,1	101,1
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	100,1	73,1	105,0	89,8	68,4
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	107,3	90,6	96,6	113,5	120,6
Kabareye-Balkar Özerk Cumhuriyeti	114,4	72,8	112,5	125,7	84,7
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	88,4	86,3	89,4	86,3	95,5
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	130,7	86,3	113,2	2,2	112,9
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	106,6	101,3	101,3	106,9	107,5
Stavropol Krayı	114,7	96,6	121,4	91,5	101,8
<i>1) Ekonomik faaliyetler "madencilik", "elektrik enerjisi, gaz", "su temini; drenaj, atık toplama ve bertaraf organizasyonu"</i>					

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

KKFB büyük petrol, doğal gaz ve maden yataklarına sahiptir. Kaynaklarından çoğu zaman yanlış şekilde istifade edilmektedir. Günümüzde dağ kaynakların plansız biçimde sömürüldüğünü söylemek de yanlış olmaz.

Tablo 19: İhracat 11 Eylül 2020

	<i>Toplam</i>					
	<i>Milyon dolar</i>	<i>2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla</i>	<i>BDTdisindeki ülkeler</i>		<i>BDT üyesi devletlerle</i>	
			<i>Milyon dolar</i>	<i>2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla</i>	<i>Milyodolar</i>	<i>2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla</i>
Rusya Federasyonu	160435,4	77,6	139552,3	77,1	20883,0	81,4
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	605,9	92,8	394,8	91,2	211,2	95,8
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	25,7	101,4	6,3	85,1	19,5	108,1
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	1,4	74,1	1,0	68,4	0,4	92,2
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	19,9	187,0	12,4	11	7,5	78,3
Karçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	7,9	96,3	2,4	53,0	5,4	152,0
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	49,9	132,4	18,7	130,4	31,2	133,7
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	4,9	2,5 katı.	4,4	247,8	0,5	в 2,4 p.
Stavropol Krayı	496,1	87,5	349,5	86,9	146,6	88,8

Kaynak: Rusya Federasyonu İstatistik Kurumu

En çok ihraç edilen mallar: Hayvansal ürünler 8,7 milyon \$, Sebze ürünleri 14,6 milyon \$, Yiyecek, İçecek, Tütün 5,5 milyon \$, Mineral ürünler 2 milyon \$, Kimya endüstrisinin ürünleri 31,9 milyon dolar, Plastik, kauçuk ve kauçuk 2,3 milyon \$, Ağaç ve ağaç ürünleri 450 bin dolar, Kitap, kâğıt, karton 22,7 bin dolar, Taş, seramik ve cam ürünler 1,4 milyon dolar, Mücevherler 2,2 milyon dolar, Metaller 2,2 milyon.

Tablo 20: İthalat

11 Eylül 2020

	Toplam					
	Milyon dolar	2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla	BDT dışındaki ülkeler		BDT üyesi devletlerle	
			Milyon dolar	2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla	Milyon dolar	2020 ilk yarıyılı-2019 ilk yarıyılına kıyasla
Rusya Federasyonu	105769,9	93,6	9279,9	94,4	13106,0	87,7
KUZEY KAFKASYA FEDERE BÖLGESİ	391,3	84,2	303,5	84,4	87,9	83,5
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	45,9	83,8	35,0	81,8	10,9	90,8
Inguşetya Özerk Cumhuriyeti	2,1	45,9	2,0	47,5	0,2	33,2
Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti	45,9	129,7	41,2	126,7	4,7	163,7
Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti	21,8	94,3	15,3	82,1	6,5	144,1
Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti	15,3	78,9	10,7	67,7	4,6	129,1
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	14,9	34,8	12,4	31,3	2,5	78,8
Stavropol Krayı	245,4	86,2	186,9	90,7	58,5	74,4

Kaynak: Federal Gümrük Servisi

En çok ithal edilen mallar arasında çeşitli makinalar, hammaddeler, metaller ve metal ürünleri, tekstil ve ayakkabı, kimya endüstrisi ürünleri ilaç, plastik, kauçuk. Koronavirüsün 2020-2021 yıllarında yayılması nedeniyle, Rusya Federasyonu'nun özellikle ilaçlara, tıbbi ekipmanlara ve diğer farmasötik ürünlere ihtiyacı daha da artmıştır.

Kuzey Kafkas ülkeleri genel olarak tüketicidir, fazla mal üretmemektedir, sebebi üretim altyapısının olmaması veya çok az olması. İş gücünün o bölgelerden diğer bölgelere aktif olarak göç etmesi. Burada kısır bir döngü mevcut olduğunu görmek zor olmayacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dağlar önemli su, enerji ve biyolojik çeşitlilik kaynağıdır. Ayrıca mineraller, orman ürünleri ve tarım ürünleri ve rekreasyon gibi temel kıymetlerin kaynağıdır. Gezegenimizin karmaşık ve birbiriyle ilişkili ekolojisini temsil eden büyük bir ekosistem olarak dağ ortamları, küresel ekosistemin hayatta kalması için çok önemlidir. Ancak dağ ekosistemleri hızla değişiyor. Hızlandırılmış toprak erozyonu, toprak kaymaları ve hızlı habitat ve genetik çeşitlilik kaybına karşı hassastırlar. Dağlarda yaşayan nüfus arasında yoksulluk yaygın olgudur. Sonuç olarak, küresel dağlık alanlar çoğu çevresel bozulma yaşıyor. Bu nedenle, dağ kaynaklarının uygun şekilde yönetilmesi ve halkın sosyo-ekonomik kalkınması acil eyleme ihtiyaç duyulmaktadır.⁶⁸ Dolayısıyla tüm dünyada dağlık alanların sürdürülebilir gelişimi için ilk ihtiyaç etkili yönetim sistemlerini geliştirip uygulamaktır.

Rio'daki konferanstan sonra, dünyanın dağlık bölgelerinin bütünsel incelenmesinde bir patlama yasandı. Büyük ölçüde, bu fenomen Batı ülkelerinde (İsveç, ABD, İsviçre, İtalya, vb.) Rusya'da çok daha az oranda görülmekteydi. 1995'te Lima'da kurulan Dağ Forumu gibi, geleneksel uluslararası iş birliği biçimleriyle birlikte yenileri de aktif olarak gelişmektedir.⁶⁹

Rusya dağlık alanları inceleme geleneğine sahiptir. Fakat araştırmaların çoğu, bireysel bilimler ve disiplinler açısından sektörel niteliktedir. Bölgesel kalkınma biliminin gerektirdiği gibi, dağlık bölgelerin gelişimine yönelik kapsamlı ve bütünsel bir yaklaşım yoktu. Her bilim belirli bir konuya odaklanmıştı: hidrologlar su kaynaklarını inceledi; jeologlar mineraller arıyorlardı, nüfus bilimciler, nüfusun yeniden üretimiyle ilgili sorunları ele aldılar; biyologlar türlerin biyolojik çeşitliliğini vb. Ancak dağlık bölge, nüfusu ve çevresi tek bir varlık olarak, araştırmacıların ve yöneticilerin görüş alanının dışında kalıyordu. Coğrafya biliminde, dağlık bölgelerin bütünsel bölgesel kalkınması konularına yeterince ilgi gösterilmemiştir.⁷⁰

⁶⁸ Agenda 21 – Chapter 13 MANAGING FRAGILE ECOSYSTEMS: SUSTAINABLE MOUNTAIN DEVELOPMENT (04.11.2020)

⁶⁹ Макоев Х.Х. **ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРНЫХ РЕГИОНОВ** 2009. Северо-Осетинский государственный университет, (DAĞ BÖLGELERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASININ TEMEL SORUNLARI 2009. Makoev Kh.Kh. Kuzey Osetya Eyalet Üniversitesi) (07.11.2020)

⁷⁰ Баденков Ю.П., Котляков В.М., Лосев К.С. **Решена ли проблема комплексных исследований гор. //Горные территории: рациональное природопользование, хозяйственное освоение и расселение.** Итоги науки и техники. География СССР. Badenkov Yu.P., Kotlyakov V.M., Losev K.S. **Кarmaşık dağ çalışmaları sorunu çözüldü mü? // Dağ bölgeleri: rasyonel doğa yönetimi, T.18 –C.3-10 ekonomik gelişme ve yerleşim. Bilim ve Teknolojinin Sonuçları. SSCB'nin coğrafyası. 1988,**

Dağlık alanların yönetimine yönelik kapsamlı yasal düzenlemeler ve eylemler Rusya Federasyonu'nda daha yeni hayata geçmeye başlamıştır.

Bu çalışmamda Rusya Federasyonu'nun dağlık alan yönetim sistemi, dağlarla ilgili yasal düzenlemeler incelenmiştir, bu sistemin etkili olup olmadığı hususu araştırılmıştır. Rusya'nın dağlık alan yönetim sistemi tablosuna baktığımızda pozitif bir yönde ilerlemenin kaydedildiğini söylemek mümkündür.

Araştırmamın sonucu Rusya'da günümüzde federal, yerel ve uluslararası düzeyde dağlık alan yasaları uygulanmaktadır. Daha net görmemiz için aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Şekil 2: KKFBnin Rusya Federasyonu'ndaki Konumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin Kalkındırılması ve Geliştirilmesi Hakkında” kanunun en önemli özelliği, içinde uygulama planının var olmasıdır ve bu planın uygulanması için gerekli program, uygulanma sonuçları hakkında da yıllık rapor hazırlama zorunluluğu bulunmaktadır. Tüm bu şartlar etkili bir denetim mekanizmasıdır aynı zamanda.

2019'da Devlet Programının uygulanması, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi Stratejisinde yansıtılan, aşağıdaki sosyo-ekonomik göstergelerini etkiledi:

- Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'nin yüksek ortalama yıllık ekonomik büyüme oranlarının sağlanması.

(Sanayi üretim endeksi% 101.0 olarak gerçekleşti (Rusya Federasyonu için gösterge-% 102,4);

(Tarımsal üretim endeksi% 100,8 (Rusya Federasyonu için gösterge-% 104.0);

- nüfusun gerçek geliri- %100,7 (Rusya Federasyonu için gösterge-%103,3),

- kayıtlı işsizlik seviyes i%2,6'ya düştü (Rusya Federasyonu-%0,9);

- ölüm oranı 2019 sonunda %7,3'e düştü (Rusya Federasyonu için aynı gösterge%12,3'tür);

- sonuçlara göre bebek ölüm oranı %6,2'ye düştü 2019 (Rusya Federasyonu için aynı gösterge-%4,8);

Makro bölgenin bir bütün olarak yatırım çekiciliğini artırmak için önlemler alınmaktadır. Devlet Programı çerçevesinde uygulanan yatırım projeleri, ağırlıklı olarak tarımsal sanayi ve sanayi komplekslerinde ve turizm alanında uygulanmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun ulusal devlet politikasının önceliklerinden biri, göç aktivitesi yüksek bölgelerde, nüfusun karmaşık etnik ve dini bileşimi ile Rusya Federasyonu'nun sınır bölgelerinde, öncelikle Rusya Federasyonu'nda vatandaşların sosyal refahını iyileştirmek, etnik ve dinler arası barış ve uyumu sağlamak için ek sosyo-ekonomik, politik ve kültürel koşulların oluşturulmasıdır.

Bütçe dışı gelir kaynaklarını çekmek için, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin ana kalkınma kurumu olan Kuzey Kafkasya Kalkınma Anonim Şirketi çalışmaktadır. Kuzey Kafkasya Tatil Köyleri Anonim Şirketi Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde bir turist ve eğlence kümesinin oluşturulması ve geliştirilmesi için projeler uygulamak amacıyla altyapı tesisleri oluşturma çalışmalarına devam etti. Turizm sektöründe oluşturulan işyeri sayısı, 757 oldu, Kafkasya'yı Ziyaret Et Vakfı'nın 2019 yılı sonunda gerçekleştirdiği faaliyetler kapsamında:

- 3 Turist Bilgi Merkezi ("Kazenoy-Am"

Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti'nde, Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyeti'nde "Arkhyz" ve Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde "Derbent");

- 21 turist rotası onaylandı;

- 8 sergide Kuzey Kafkasya'nın tek bir standı düzenlendi;

- 2 yabancı iş misyonu düzenlendi;

- Rusya'nın bölgelerinde 9 festival düzenlenmiş;
- Turistlerin rekreasyon ve aktif dinlenme yerlerine ücretsiz eşlik etmesi için 11 minibüs satın alınmıştır.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin sosyo-ekonomik gelişimi konusunda nüfusun farkındalığını artırmak ve bilgi alanında Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi hakkında bilgi akışının teşvik edilmesi ve entegrasyonu için koşullar yaratılmaktadır.

Raporlama dönemi boyunca, Kuzey Kafkasya Federe Bölgesine adanmış özel bir entegre bilgi kaynağının tanıtımı internette gerçekleştirildi. Bu husus herkesin Kuzey Kafkasya hakkında, bilgi sahibi olması için çok önemli, bu bölge hakkında önyargıları önlemektedir. Çünkü Rusya'nın geri kalan bölgeleri Kafkasya hakkında önyargılı düşünceye sahip olduğu herkesin bildiği bir gerçektir.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin gelişimindeki güncel konular üzerine yapılan araştırma ve analizler, alt program 11'in aşağıdaki ana sonuçlarının elde edildi ve ortaya koydu: Kuzey Kafkasya Federe Bölgesindeki olaylar hakkında düzenli olarak bilgi alan Rusya Federasyonu vatandaşlarının payı yüzde 52 (planlanan değer- yüzde 52); Kuzey Kafkasya Federe Bölgesindeki olaylar hakkında düzenli olarak olumlu bilgi alan Rusya Federasyonu vatandaşlarının payı %37'dir.

Medyada Kuzey Kafkasya ile ilgili olumlu veya tarafsız haberler %72'idi. Böylece, alt programın beklenen tüm başarıları elde edilmiştir. IV iş forumu "Kafkasya'ya Yatırım yap!», yatırımcılara ve iş dünyasına yardım olanaklarını sunmayı amaçlamaktadır. Yatırım projelerinin uygulanması için devlet desteği sağlamanın yanı sıra girişimcilerin karşılaştığı sorunları tartışmak ve bunları çözmenin bir yolunu bulmak için bir fırsat sunulmaktadır. Kuzey Kafkasya Federe Bölgesindeki olaylar hakkında güncel bilgilerin Rusya Federasyonu vatandaşlarının erişilebilirliğini sağlama görevlerinin yerine getirildiğini göstermektedir. Fakat Proje, faaliyet planının gerisinde kalarak uygulanmaktadır.

İzleme kapsamında, Devlet Programının uygulanmasını etkileyen faktörlerin kapsamlı bir analizi, etkenler incelenmiştir. Ayrıca, Devlet Programının uygulanmasının ekonomik ve sosyal etkinliğinin değerlendirilmesi yapıldı, uygulanmasının ilerlemesine ilişkin raporlar hazırlandı ve Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, Rusya Maliye Bakanlığı ve Rusya Federasyonu Hükümetine gönderildi.

Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinde, banka kredilerinde ciddi bir sıkıntı olduğu unutulmamalıdır. Yatırım çekiciliği henüz Kuzey Kafkasya'da zirveye ulaşmadı, borçlanan fonlarla ilgili sorunlar var. Bu faktörler genel olarak yatırım projelerinin uygulanmasını etkilemektedir.

Faaliyet raporlarına göre, 2019'yılında Devlet Programının uygulanmasının etkinliği tatmin edicidir.

Birleşmiş Devletler Teşkilatı Model Yasasının kabulü ise, Rusya Federasyonu da dâhil olmak üzere bağımsız BDT üye devletlerinin dağ mevzuatlarının geliştirilmesini öngörmektedir.

Model Yasasının taslağı, dağlık alanlarda eğitim konusunda temel zorluğun dağlık alanların zor koşullarında sosyal hizmetlere erişilememesinde yattığını dikkate almaktadır. Dağlık bölgelerde vatandaşların sosyal hizmet haklarının sağlanması için sosyal hizmetler alanında ek devlet önlemlerin alınması gerekiyor. Tıbbi bakımın kalitesinin iyileştirilmesi açısından, zorunlu kuralların getirilmesi öngörülmektedir, mesela iyot eksikliği hastalıklarının önlenmesi için zorunlu kuraları uygulamak.

Model Yasa ayrıca dağlık alanların tüm doğal kaynaklarının rasyonel kullanımını ve benzersiz dağ ekosistemlerinin korunmasını sağlamayı amaçlayan bir dizi önlem de öngörmektedir. Eşsiz ve değerli doğal kaynaklara özel dikkat gösterilmelidir.

Dağlık alanların özelliklerini hesaba katarak, dağlık alanlarda girişimciliği ve diğer faaliyetleri teşvik etmek için de bir dizi önlem öngörülmektedir (tarım, şehir planlama, doğal kaynakların kullanımı, ulaşım ve enerji sistemlerinin geliştirilmesi, vb.), dağlık alanların gelişimine katkıda bulunacağına inanılmaktadır. Model Yasa, birleşik ulusal uyarı sistemlerinin geliştirilmesi ve acil durumların ortadan kaldırılması için yasal gerekli mevzuatın geliştirilmesini öngörmektedir. Bununla birlikte, yasa tasarısı sübvansiyon hükümlerini katı bir şekilde düzenleyen tavsiyeler içermiyor, dağ nüfusuna devlet desteği için gereken koşulları ilgili hükümleri tanımlayan bir bölüm yok.

Model Yasa BDT ülkelerinde, dağlık alanların özelliklerini ülkelerinin dağlık bölgelerindeki yaşam koşullarını dikkate alarak tedbirler, hükümler ve düzenlemeler önermektedir, "Dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması hakkında" ilgili yasaların kabul edilmesini teşvik etmektedir.

BDT Model Yasasında yer alan tavsiye ve hükümleri dikkate alarak Rusya Federasyonu'nun her idari birimi için, oranın özelliklerini dikkate alarak benzer yasaların hazırlanmasını öngörmektedir. Her idari birim için hazırlanması öngörülen "Rusya Federasyonu'nun dağlık alanları" yasa tasarısında, vergi, yakıt, madencilik, enerji tüketimi, ulaşım ve üretim gibi konularda devlet yardımını almaya hak veren tüm şartlar belirtmelidir. Buna ek olarak, dağ nüfusu için konforlu barınma ve çalışma koşullarını sağlamak gerekmektedir.

Sonuç olarak; Rusya'da dağlık alanlara bir ilginin var olduğunu görmekteyiz Çok önceden beri hatta çarlık zamanlardan bu yana dağlık alanları inceleme geleneğinin var olduğunu söyleyebiliriz, fakat dağlık alan yönetim sistemi bir sistem olarak daha yeni oluşturulmuştur ve yeni uygulanmaya başlamıştır. Bu sistemin tam oturmuş bir sistem olduğunu söylemek henüz çok erken ve ileride bu sistem muhtemelen daha da geliştirilecektir fakat günümüz itibarıyla Rusya Federasyonu'nda bir dağlık alan yönetim modeli var olduğunu emin olarak söyleyebiliriz ve bu modelin çalıştığını kesinlikle söyleyebiliriz. Şüphesiz, çeşitli etkenlerin varlığı modelin hazırlanan plana göre uygulanmasını engellemektedir. Buna rağmen sistem iyi ve etkili bir şekilde çalışmaktadır ve uygulanma raporlarının sonuç bakarak pozitif yönde ilerlemenin kaydedildiğini söyleyebiliriz.

Rusya'da dağlık alanları inceleme merakı ve yönetim geleneği 1800'lerde başlamıştır. Tabi ki de Rusya'nın özellikle Kafkas dağlarına sahip çıkmasının nedenlerinden biri, Kuzey Kafkasya'nın coğrafi konumu tarafından belirlendiği gerçeğinde yatmaktadır: Kafkasya üzerindeki kontrol, Kafkasya ve Orta Doğu'daki oradaki gelişmeleri etkilemeyi mümkün kılmaktadır.⁷¹ Bu nedenle Kuzey Kafkasya'nın kaybı, Rusya'nın jeopolitik yenilgisine eşdeğerdir. Bu yüzden burada dağlara özen gösterilmektedir.

Türkiye'ye bakacak olursak, dağlık ülkesi olmasına rağmen (yaklaşık %60), günümüzde dağlık alan yönetimi ile ilgili yasal düzenlemeler bulunmamaktadır.

“Dağ ve Dağlık Alanlar” konusu Türkiye’de stratejik önemi arka planda kalan ve etkin yönetim süreci uygulama araçları boyutuyla ihmal edilse de aslında uluslararası alanda ve Avrupa Konseyi çalışmalarında yer almış önemli konulardandır⁷². Türkiye’de orman üzerinden gidilmektedir. Türkiye'nin yıllarca dağı geri plana itip ormanı bir kaynak olarak öne çıkarması bağlamında; dağı, "orman köylüsü ve orman yönetimi» ilişkisi içine hapsetmesi dağ ve dağlık alanların sahip olduğu kaynakların (su, flora ve fauna, maden vb. enerji kaynakları) kamuoyunca göz ardı edilmesine yol açtığı, uluslararası arenada karanlık ilişkiler ağlarının konusu haline getirdiği kanaatini taşımaktayız⁷³

⁷¹ Белашов И. И., Медведев Н. П., Шульга. М. М. **Региональная безопасность на Северном Кавказе: учебное пособие** /— Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2012. – 219 с (Kuzey Kafkasya'da bölgesel güvenlik: bir eğitim el kitabı / comp .: I. I. Belashov, N. P. Medvedev, M. M. Shulga. - Stavropol: NCFU Yayınevi, 2012. - 219 s.)

⁷² Karaman, Z. T.e Y. Özkaya, (2017), “Kamu Politikasında Gündem Belirleme: Dağlık Alanlar Planlaması ve Yönetimi Farkındalığı Yaratma DEÜ SBE Derg, 6(2), 113 (23.11.2020)

⁷³ Karaman, Z. T.e Y. Özkaya, s 3

Orman kanunu mevcut fakat dağ konusu geçmemektedir. Bilerek ya da bilinçsiz bir şekilde ısrarla dağ denmemektedir. Örneğin Türkiye’de Ağrı Dağı Millî Parkı bulunmaktadır. Ancak benzer özelliklere sahip birçok yerde bu ifade kullanılmamaktadır. Bu kadar büyük ve çok sayıda dünyada bilinen dağların varlığının görmezden gelmenin makul bir açıklaması olmadığı kanaatindeyiz.

Dağlar büyük bir hazinedir, aynı zamanda deprem ve afet bölgesidir, dolayısıyla çok dikkatli ve özenli yönetilmeleri gerekmektedir. Özellikle Türkiye gibi ülkeler için dağları yönetmek güvenlik açısından çok önemlidir. Dolayısıyla tezimin yol gösterici nitelikte olduğunu ümit ediyorum, Türkiye Cumhuriyeti hem Avrupa Sarti Taslağı ve Rusya dağlık alan yönetimi üzerinden hem de kendine özgü eşsiz bir dağlık alan yönetimi üzerinden yeni bir değerlendirme ile yeni dağlık alan yönetim stratejilerini aktive etmesi, ülke ve bölgesi için son derece yararlı sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

Agenda 21 – Chapter 13 Managing Fragile Ecosystems: Sustainable Mountain Development

https://sustainabledevelopment.un.org/content/dsd/agenda21/res_agenda21_13.shtml(erişim tarihi 17.10.2019)

Beniston, M. **Environmental Change in Mountains and Uplands**. Oxford University Press, London. 2000

Barsch, D., Caine, N. (1984) “**The nature of mountain geomorphology**”, Mountain Research and Development, 4, 287-298 (aktaran Neslihan Dal , Barbaros Gönençgil) (aktarma dipnotlar tez yazım kılavuzuna göre yapılmalıdır)

Bishop Michael P and Shroder Jr. John F., **Geographic Information Science and Mountain Geomorphology**, 2004 s.33.

Баденков Ю.П., Котляков В.М., Лосев К.С, **Решена ли проблема комплексных исследований гор. //Горные территории: рациональное природопользование, хозяйственное освоение и расселение. Итоги науки и техники. География СССР. 1988, (V.18 –S.3-10** Badenkov Yu.P., Kotlyakov V.M., Losev K.S. **Karmaşık dağ çalışmaları sorunu çözüldü mü? // Dağ bölgeleri: rasyonel doğa yönetimi, T.18 –C.3-10 ekonomik gelişme ve yerleşim. Bilim ve Teknolojinin Sonuçları. SSCB'nin coğrafyası. 1988,**

Белашов И. И, Н. П. Медведев, М. М. Шульга. ,**Региональная безопасность на Северном Кавказе: учебное пособие /–** Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2012. – 219 с (Kuzey Kafkasya'da bölgesel güvenlik: bir eğitim el kitabı / comp .: I. I. Belashov, N. P. Medvedev, M. M. Shulga. -Stavropol: NCFU Yayınevi, 2012. - 219 s.)

Слета Александр , **Реферат по курсу методика экономико-географических исследований,** Московский государственный университет имени М.В.Ломоносова.Географический факультет , Москва 2002 (**Ekonomi ve coğrafi**

araştırma tekniği, Alexander Sleta. Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi. Coğrafya Fakültesi Moskova 2002)
<https://www.docsity.com/ru/respublika-adygeya-1/1197272/>, (02.08.2019)

Стратегия СКФО до 2025 года <https://krskfo.ru/strategiya-razvitiya/2025-plan/>
(08.10.2019)

СТРАТЕГИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СЕВЕРО-КАВКАЗСКОГО ФЕДЕРАЛЬНОГО ОКРУГА ДО 2025 ГОДА (KUZHEY KAFKASYA FEDERAL BÖLGESİNİN 2025'E KADAR SOSYO-EKONOMİK KALKINMA STRATEJİSİ)

<https://bazanpa.ru/pravitelstvo-rf-rasporiazhenie-n1485-r-ot06092010-h1545881/strategiia/2/3/>

Севастьянов Д.В. , **Страноведение Горных Регионов Мира и Монтология**, Вестник Санкт-Петербургского Университета 2006 сер. 7 вып. 3 с 28. (D.V. Sevastyanov , **Dünya Dağ Bölgelerinin Coğrafyası ve Montoloji**, St.Petersburg Üniversitesi Bülteni .)

Dal Neslihan , Gönençgil Barbaros , **Türkiye’de Dağ ve Dağlık Alan Sınırlandırması için Bir Yaklaşım.**

Ecosystems and Human Well-being: Condition and Trends,Chapter 24, s 680 box 24.1 (İnglizceden alıntı türkçeye tarafımca çevrilmiştir)

Gözcelioğlu B. , **Dünyanın En Yüksek Dağı Hangisidir?**
<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/> (20.09.2020)

Новиков Александр, **Региональное неравенство в социально-экономическом развитии России** (Novikov Alexander Regional disparities in the socio-economic development of Russia s 4)

Hirschman Albert O. **The Strategy of Economic Development**, Yale Studies in Economics: 10 New Haven: Yale University Press 1958 (HIRSCHMAN Albert O.

Ekonomik Kalkınma Stratejisi)

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.2307/1235188> 29.08.2020)

Ives J. D. and Messerli B. , **The himalayan dilemma—reconciling development and conservation**, the United Nations University, Routledge, U.K. No, s. 295

Korner Christian , Masahiko Ohsawa, **Ecosystems and Human Well-Being: Current State and Trends**, Chapter 24 Mountain Systems, Main Messages s.679

Karaman, Z. T.e Y. Özkaya, (2017), “Kamu Politikasında Gündem Belirleme: Dağlık Alanlar Planlaması ve Yönetimi Farkındalığı Yaratma DEÜ SBE Derg, 6(2), s. 113

Kapos V, Jonathan Rhind , Mary Edwards, Martin F. Price, Corinna Ravilious; **Developing a map of the world's mountain forests** .

Литвинова Т.Н. — Проблема формирования позитивного имиджа Северного Кавказа внутри страны в контексте задач пространственного развития // Социодинамика. — 2019. — № 11. — С. 89 - 104. DOI: 10.25136/2409-7144.2019.11.30908 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=30908 (07.10.2020)

Lorraine CHOW, **7 Reasons Why Mountains Matter**

<https://www.ecowatch.com/international-mountain-day-2018-2623054039.html>
(06.02.2020)

Левестам, **Устав горный** . Т. 2. - Петроград, 1914.

Литвинова Т.Н. — **Проблема формирования позитивного имиджа Северного Кавказа внутри страны в контексте задач пространственного развития** // Социодинамика. — 2019. — № 11. — С. 89 - 104.) https://e-notabene.ru/pr/article_30908.html (erisim tarihi: 09.09.2020)

Моураов А.Г , **К вопросу о рациональном природопользовании в разрезе концепции устойчивого развития на территории горных зон**,Журнал /

Устойчивое развитие горных территорий (Mouraov A.G., Dağ bölgelerinde sürdürülebilir kalkınma kavramı bağlamında rasyonel doğa yönetimi , Dağlık Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Dergisi.)

МОДЕЛЬНЫЙ ЗАКОН О развитии и охране горных территорий
<https://iacis.ru/public/upload/files/1/931.pdf> (erisim tarihi 02.01.2021)

Myrdal, **Economic theory and underdeveloped regions**. London: Duckworth Press, 1957 (Мюрдаль, Г. 1957 г. Экономическая теория и слаборазвитые регионы. Лондон: Дакворт Пресс-центр)

МОДЕЛЬНЫЙ ЗАКОН О развитии и охране горных территорий
https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34345306#pos=4;-106 (02.01.2021)

Макоев Х.Х. **ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРНЫХ РЕГИОНОВ** 2009. Северо-Осетинский государственный университет, (DAĞ BÖLGELERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASININ TEMEL SORUNLARI 2009. Makoev Kh.Kh. Kuzey Osetya Eyalet Üniversitesi)

Owens, P., Slaymaker, O., **Mountain Geomorphology**, Routledge Press. (2014)

Основные Горные Хребты и Системы Мира
https://spravochnick.ru/geografiya/osnovnye_gornye_hrebty_i_gornye_sistemy_mira/#samye-vysokie-vershiny-gornyh-sistem (06.02.2020)

Об утверждении Стратегии пространственного развития до 2025 года
<http://government.ru/docs/35733/> (erişim tarihi 01.05.2019)

Özel Mehmet, **Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgelerarası Dengesizlik ve Yeni Yönetimsel Birim Arayışları** , Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdrari Bilimler Fakültesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi z 64-1

Price, M.F. **Chapter 13 in action 1992-97 - a task manager's report**. Rome, 1998
FAO.

Price M leads the **Mountain Regions Programme at the Environmental Change Unit**, University of Oxford, UK. erisim 10.11.2020)
<http://www.fao.org/3/w9300e/w9300e03.htm>

Price and N. Butt, Forests in sustainable mountain development: **A state-of knowledge report for 2000. CAB International**, Wallingford: 4-9 In M.F. (2000)

Петрушина М. Н. , М. Д. Горячко, **СЕВЕРНАЯ ОСЕТИЯ – АЛАНИЯ** // Большая российская энциклопедия. Электронная версия (2020);
<http://www.osetia.rushydro.ru/hpp/hpp-history/>(erişim tarihi 25.02.2020)

План реализации Стратегии пространственного развития Российской Федерации на период до 2025 года(2025 yılına kadar Rusya Federasyonu Mekansal Kalkınma Stratejisi uygulama planı)
<https://docs.cntd.ru/document/564102919?marker=6580IP> (05.04.2020)

PERROUX François **Economic Space: Theory and Applications**The Quarterly **Journal of Economics**, p 89-104 , Volume 64, Issue 1, February 1950
(PERROUX François Ekonomik Alan: teori ve Uygulamalar ekonomi Dergisi, Cilt 64, Sayı 1, Şubat 1950, Sayfa 89-104,) (02.05.2020)

Stone, P.B. **The state of the world's mountains: a global report**. London, ed. 1992 , Zed Books

Узденова Ф.М. , Х.Э. Текеева, Р.А. Чомаева, **СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ СЕВЕРО-КАВКАЗСКОГО ФЕДЕРАЛЬНОГО ОКРУГА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ**, s77.(KUZHEY KAFKASYA FEDERAL BÖLGESİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU VE GELİŞİMİNİN HUSUSLARI)

Заседание Правительственной комиссии по вопросам социально-экономического развития Северо-Кавказского федерального округа
<http://government.ru/news/25894/> (02.04.2021)

Webb Annie, International **Mountain Day: an urgent call to the importance of mountains to life** <http://canadianmountainnetwork.ca/international-mountain-day-an-urgent-call-to-the-importance-of-mountains-to-life/> (07.07.2020)

İNTERNET BAĞLANTILARI

Akademik Ansiklopedisi, Maden

Dairesi, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/50355>, (24.01.2021)

Büyük Rus Ansiklopedisi, **Kuzey Osseta Alanya**, <https://bigenc.ru/geography/text/5779266> 26.05.2021, (09.10.2020)

Convention on Biological Diversity, **Why is it Important?**

<https://www.cbd.int/mountain/importance.shtml> (1.02.2020)

Dağ STATÜSÜ Cilt VII 1893'ün baskısı (УСТАВЪ ГОРНЫЙ Томъ VII Изданіе 1893 года).http://193.233.14.24/bookscd/ODM_2028/texts/ustav_gornyy- tom_vii.pdf (28.04.2021)

E- Notebene, **Mekansal kalkınma görevleri bağlamında ülke içinde Kuzey Kafkasya'nın olumlu bir imajını oluşturma sorunu Doğru makale bağlantısı: Litvinova T.N. — Mekânsal gelişmenin görevleri bağlamında ülke içinde Kuzey Kafkasya'nın olumlu bir imajını oluşturma sorunu // Sosyodinamik. 2019. No. 1 1. S. 89, 104. https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=30908, https://enotabene.ru/pr/article_30908.html (10.11.2020)**

E-Dağ, **Coğrafi Konum**, <http://www.e-dağ.ru/o-dağestane/geografiya-i-priroda.html> (17.09.2019).

Etokavkaz, Kabardino Balkarya, <https://etokavkaz.ru/kbrhttps://etokavkaz.ru/kbr>, 12.06.2021.

GPNTB, Madencilik Tüzüğü, <http://gpntb.dlibrary.org/ru/nodes/3148-ustav-gornyy-sost-g-g-levestam-t-2-petrograd-1914> (04.04.2021)

Google, <https://www.kavkazr.com/a/kavkazskaya-zavisimost/28811098.html> (12.05.2022)

Haber Self, **Rusya Federasyonu**, http://c11.haberself.com/res/haberself/282/6/188286_m.jpg (12.02.2020)

Hukuk Sütuyosu, **Madencilik Rus İmparatorluğu Tüzüğü**
<https://laws.studio/ekologicheskoe-pravo-rf/ustav-gorniy-rossiyskoy-35837.html>
(02.03.2020)

IACIS, **Taraf Devletler Parlamentolararası Asamblesi bağımsız Devletler Topluluğu**, <https://iacis.ru/public/upload/files/1/931.pdf> (02.01.2021)

İngushetia, **Coğrafi konum ve doğal kaynaklar**, <https://ingushetia.ru/about/geografic.php> (27.03.2020)

Kuzey Kafkas Federal Bölgesi, <http://www.skfo.gov.ru> (03.03.2020)

Minkavkaz, **Hükümet Hakkında Bilgi**, <http://minkavkaz.gov.ru/ministry/about/>, 12.06.2021.

NBCRS, **Adige Cumhuriyeti Genel Bilgi**, <https://nbcrs.org/regions/respublika-adygeya/general-information/>, 12.06.2021.

NBCRS, **Çeçen Cumhuriyeti Bitki Örtüsü**, <https://www.nbcrs.org/regions/chechen-skaya-respublika/flora> (03.03.2020)

Rus imparatorluğu'nun yasaları, 1837 yılında İmparator Nicholas'ın emriyle hazırlanan (Сводъ законовъ Россійской имперіи повелѣніемъ Государя Императора Николая Перваго.) <https://runivers.ru/bookreader/book388187/#page/1/mode/1up>, (02.03.2020)

Rusya Acil Durumlar Bakanlığı, **Konunun özellikleri**, <https://07.mchs.gov.ru/glavnoe-upravlenie/harakteristika-subekta>, 12.06.2021.

Show Data, **Rapor**, <https://showdata.gks.ru/report/278930/>, (29.09.2020)

Toonsitli, **Dağıstan'ın Fiziksel ve Coğrafi Konumu**, http://toonsitli.ucoz.ru/publ/uroki_po_geografii_dağestana/urok_1_territoriya_granicy_geograficheskoe_polozhenie_dağestana/1-1-0-36 (17.09.2019)

Vikipedia, https://ru.wikipedia.org/wiki/Горный_департамент, (02.03.2021)

Vikipedia, **List of highest mountains on Earth**, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_highest_mountains_on_Earth (11.10.2019)

Vikipedia, Maden Dairesi, <https://bit.ly/3IBWiGd>, (03.03.2021)

WWF, **Ekolojik Bölge Hakkında Daha Fazla Bilgi**, <https://wwf.ru/regions/the-caucasus/read-more-about-ecoregion/>, 12.06.2021.

EKLER

ЕК 1: Dağlık Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Hakkında Model Yasa
(МОДЕЛЬНЫЙ ЗАКОН О развитии и охране горных территорий)
(Tez yazarı tarafından türkçeye çevrilmiştir 2021)

"Dağların Gelişimi ve Korunması Hakkında"⁷⁴ Model Yasa toplam 10 bölümden ve 38 maddeden oluşmaktadır.

Bolum 1. Genel Hükümler olarak adlandırılmaktadır.

Madde 1.de şu tanımlara yer verilmiştir: dağlık bölgeler, yüksek irtifa, yüksek sosyo-ekonomik irtifa, dağların gelişimi, dağlık alanların korunması, dağlık bölgelerin nüfusu (sakinleri), dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanında devlet politikası, dağların kalkınması ve korunması için devlet desteği, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki stratejik planlama.

Madde 2. de bu kanunla düzenlenen ilişkiler yer almaktadır: Dağların kalkınması ve korunması konusunda devlet politikası. Stratejik planlama, güvenlik, çevre korunması, doğal kaynakların kullanımı, mülkiyet ve iş ilişkileri, eğitim, sağlık, sosyal koruma, nüfus göçü alanlarındaki ilişkiler dağlık bölgelerin sınırları içinde yer alan devletin yasalarıyla düzenlenir.

Devletin uygulanması alanındaki ilişkiler de dâhil olmak üzere dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki ilişkilere katılanlar: dağlık alanlarda yaşayan vatandaşlar, dağlık bolgelerde tarımsal ve diğer faaliyetlerle uğrasan tüzel kişiler, devlet organları, yerel makamlar.

Madde 3. Dağlarla ilgili mevzuat. Dağlarla ilgili ulusal mevzuat, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin kanunlar ve buna bağlı olarak kabul edilen yasal düzenlemelerden oluşabilir.

Devletin ulusal yasaları, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması konularında bölgesel yasaların ve belediye yasal düzenlemelerinin kabul edilmesini öngörebilir.

Eğer bu yasa uluslararası anlaşmalarına aykırı ise, uluslararası anlaşma hükümleri üstün kabul edilir.

Madde 4. Dağ kalkınmasının ve korunmasının temel ilkeleri.

Devlet politikalarının uygulanması ve dağlık alanların geliştirilmesinin yasal düzenlemesi aşağıdaki temel ilkelere dayanmaktadır:

- 1) Dağ halkının hak ve meşru çıkarlarının önceliği
- 2) Çevre güvenliği, doğal çevre sistemleri ve peyzajlar;

⁷⁴ <https://iacis.ru/public/upload/files/1/931.pdf> (erisim tarihi 02.01.2021)

- 3) Tarım ve diğer faaliyetler sırasında doğal kaynakların rasyonel kullanım gereksinimlerinin dikkate alınması
- 4) Kamu ve Özel çıkar dengesinin sağlanması
- 5) Cinsiyet eşitliğine uymak, kadın, çocuk, emeklilik yaşı, yoksul ve sosyal açıdan korunmayan kişilerin haklarını korumak
- 6) Dağlarda yaşayan vatandaşlara vergi avantajları dâhil olmak üzere devlet desteğinin sağlanması
- 7) Dağlık alanlar nüfusunun geleneklerine uygun olarak değerlendirme hakkının tanınması, Anayasa ve Kanunlara uymak koşuluyla geleneksel tarım faaliyetleri ve geleneksel yaşam tarzının sürdürülmesi.
- 8) Ulusal ve yerel yönetim sistemlerinin oluşumunda yüksek sosyo-ekonomik irtifa bölgelerinin dikkate alınması.
- 9) Dağlık ve ova kalkınmasında dengenin sağlanması.
- 10) Devletin kanunlarında öngörülen diğer ilkeler.

Madde 5. Devlet otoritelerinin dağlık alanların gelişimini ve korunmasını sağlama yetkisi.

Devletin en yüksek yasama organının yetkileri:

- 1) Dağlık alanların gelişimini ve korunmasını sağlamaya yönelik yasaları ve diğer düzenlemeleri kabul eder;
- 2) Dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki devlet politikasının amaç ve görevlerinin uygulanmasına ilişkin üst düzey devlet yürütme organının raporlarını inceliyor ve onaylıyor. Yüksek devlet yürütme organının dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması konusunda aşağıdaki yetkileri vardır:
- 3) Dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki devlet politikasının amaçlarını ve görevlerini geliştirir ve onaylar;
- 4) Stratejik Planlama Belgelerini ve Devlet Programlarını, Sektördeki Yasal ve Politik Düzenlemeleri Onaylar
- 5) Kalkınma alanında devlet politikaları ve devlet desteği tedbirlerini geliştirir ve onaylar
- 6) Dağlık alanların gelişimi ve korunması amacıyla devletin dağlık bölgelerinin listesini onaylar;
- 7) Dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanlarında devlet politikalarının uygulanması amacıyla devlet otoriteleri ile yerel otoritelerin etkileşimini sağlıyor;
- 8) Bu kanunda, devletin diğer kanunlarında öngörülen diğer yetkileri yerine getirir

Madde 6. Yerel makamların dağlık alanları geliştirme ve koruma yetkisi.

1. Yerel makamlar aşağıdaki yetkilere sahip

- 1) Dağların gelişimi alanında yerel politikaların hedeflerini ve yönlerini geliştirir ve onaylar;
- 2) Yerel stratejik planlama ve önem taşıyan programlar, yerel yasal düzenlemeleri geliştirir ve onaylar
- 3) Dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanında devlet stratejik planlama ve devlet programlarının uygulanmasına katılır;
- 4) Çevre koruma ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı faaliyetlerinin düzenlenmesine katılır, dağlık bölgelerde acil durumların önlenmesini ve giderilmesi faaliyetlerini yürütür;
- 5) Dağlık alanlar için sosyal destek ve istihdam sağlar;
- 6) Kültür, sağlık, eğitim, sosyal koruma, beden eğitimi ve spor kurumlarının faaliyetleri için koşullar sağlar;
- 7) Tarımın yürütülmesine yardım eder, koşullar yaratır, girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesi;
- 8) Turizmin gelişmesi için koşullar yaratır;
- 9) Bölgesel kamu idaresinin kurulmasına ve faaliyetlerine katkıda bulunur;
- 10) Dağlık alandaki nüfusun yaşam tarzının ve geleneklerinin korunması, kutsal yerler ve mezar alanlarının, diğer kültürel mirasların korunması;
- 11) Bu yasaya ve devletin mevzuatına uygun olarak diğer yetkilerini yerine getirir. Yerel yönetimlerin etkileşimini organize etmek, dağlık bölgelerdeki halkın ortak çıkarlarını ifade etmek ve korumak amacıyla yerel yönetimin toprak ve örgütsel temelini özellikleri göz önüne alındığında, gönüllü olarak belediyeler arası ittifaklar (dernekler) şeklinde dernekler, devletin mevzuatına ve yerel yönetimlerin kararlarına uygun olarak diğer dernekler kurulabilir.

Madde 7. Dağlarda Yaşayan Vatandaşların Hakları.

Dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlara şu hakları tanınmıştır:

- 1) Kalkınma alanında devlet politikalarının amaç, görev ve yöntemleriyle ilgili görüşlerini açık ve özgürce ifade etme. Devletin yasalarına uygun olarak dağlık alanların korunması hakkında demokratik yolların kullanılması;
- 2) Katılım hakkı. Kamuoyuna duyuru da dâhil olmak üzere stratejik planlama belgeleri ve dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki programların taslak görüşülmesinde duruşmalar ve (veya) kamuoyu tartışmaları ve toplantılara katılmak;

3) Devlet yetkililerine ve yerel makamlara dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması konusunda önerilerde bulunmak;

4) Dağların korunması için kanunlara uygun birlikler oluşturma.

Dağlık bölgelerin kalkınması ve korunması konusundaki nüfus görüşleri, belirtilen alandaki devlet politikasının hedefleri ve görevleri, stratejik planlama belgelerinin, devlet ve yerel belgelerin tasdiklenmesinde ve desteklenmesinde dikkate alınmalı.

5) Dağlık bölgelerde yaşayan yerli azınlıklar, geleneksel yaşam biçimlerini ve tarımsal faaliyetlerini sürdürme hakkına sahiptirler.

Madde 8. Dağların Kalkınması ve Korunmasında Sınır Ötesi İşbirliği.

1. Dağlık alanların gelişmesini ve korunmasını sağlamak amacıyla dağlık alanların geliştirilmesi için ulusal ve (veya) devletlerarası konseyler kurulabilir.

2. Ulusal Dağlık Kalkınma Konseyleri ulusal bölgelere göre kuruluyor.

3. Devletlerarası Dağlık Kalkınma Konseyleri Devletlerarası anlaşmalara dayalı olarak oluşturulur ve çalışır.

4. Dağların geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin ulusal ve devletlerarası konseyler aşağıdaki işlevleri yerine getirir: 1) Dağlık bölgelerdeki sosyo-ekonomik durumun incelenmesi ve özetlenmesi; 2) Dağlık alanlar hakkındaki mevzuatın ve uygulamanın iyileştirilmesi için öneriler hazırlamak; 3) İki veya daha fazla devletin sınırları dâhilinde bulunan ve dağlık bölgelerde uygulanmakta olan dağlık alanların geliştirilmesine yönelik yatırım projelerini gözden geçirmek, bunların uygulanması için öneriler ve öneriler hazırlamak; 4) Anlaşmazlıkların ve çatışmaların çözümüne ve önlenmesine katılım

Bolum 2. DAĞ BÖLGELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE KORUNMASI ALANINDA DEVLET POLİTİKASI , olarak adlandırılmaktadır.

Madde 9. Devlet politikasının temel hedefleri ve görevleri

1. Dağların Sürdürülebilir Gelişiminin Sağlanması sosyal, ekonomik ve hukuki durumun hizalanması;

2. Dağların yaşam standartlarını yükseltmek ve bunu devletin diğer bölgelerinin yaşam standartlarına göre hizalamak;

3. Eğitimin, sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliği sağlamak;

4. Nüfusun yaşamı için dağlarda enerjinin sağlanması ve sürdürülebilirliği için gerekli kaynakların kullanılması;

5. Dağlık bölgelerin doğal kaynaklarının rasyonel kullanımını sağlamak;

6. Geleneksel yaşam tarzını korumak
7. Yaşam güvenliğinin artırılması.

2. Dağlık alanların gelişimi ve korunmasını sağlamaya yönelik Devlet politikasının ana amaçları şunlardır:

- 1) Halkın Sürdürülebilir Sosyo-Ekonomik Gelişimi İçin hukuki, ekonomik, örgütsel ve diğerlerinin şartların oluşturulması.
- 2) Yatırım ve Diğer Kaynakların Temin Edilmesi.
- 3) Dağlık bölgelerde yaşayan sosyal açıdan korunmasız kişilere ve yoksullara destek;
- 4) Dağların doğal ve sosyal koşullarına uygun olarak tüm faaliyetlerin yürütülebilmesi için koşullarının sağlanması,;
- 5) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Desteği

Madde 10. Dağların Geliştirilmesi ve Korunması için Stratejik Planlama

1. Devlette stratejik planlama, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunması alanındaki devlet politikasının hedefleri ve görevleri göz önünde bulundurularak yürütülmektedir. Dağların kalkınması ve korunması alanında devlet politikasının uygulanması amacıyla devlet ve yerel stratejik planlama belgeleri kabul etmektedir.
2. Stratejik Planlama belgelerini uygulamaya dayalı Yürütme Devletin Yasama Organına yıllık sonuç raporunu sunuyor.
3. Diğer sosyal ve ekonomik kalkınma alanlarında stratejik planlama belgeleri, dağlık alanların geliştirilmesi ve korunmasının amaçları ve görevleri göz önünde bulundurularak kabul edilir.

Madde 11. Dağların kalkınması ve korunması için devlet desteği. Dağlık bölgelere devlet desteğinin tedbirleri ve mekanizmaları şunlardır:

- 1) Dağlık alanların sosyal ve ekonomik gelişimi için devlet programlarının geliştirilmesi ve uygulanması;
- 2) Devletin ulusal mevzuatına uygun olarak dağlık alanların geliştirilmesi için devlet bütçelerinden fon sağlanması;
- 3) Devlet mülkiyetindeki ve dağlık alanların sınırları içinde bulunan dağlık alanlardaki arazi ve mülk ücretlerinin farklılaşması;
- 4) Tescilli İşletme ve Kuruluşlar tarafından çekilen krediler için faiz oranının sübvansede edilmesi
- 5) Rusya Federasyonu yasalarına uygun olarak dağlık bölgelere yönelik diğer devlet desteği tedbirleri.

2. Dağların kalkınması ve korunması için aşağıdaki alanları belirlendi:

- 1) Eğitim sisteminin iyileştirilmesi.
- 2) Devletin ulusal yasalarına uygun olarak dağlık bölgelerde yaşayanlara sosyal yardımın sağlanması;
- 3) Stratejik belgelerin dağlık alanların geliştirilmesinde öncelik olarak öngördüğü faaliyetlerin yürütülmesi için arsaların sağlanması;
- 4) Turizm ve rekreasyon gelişimi;
- 5) Geleneksel tarım faaliyetlerinin ve geleneksel mesleklerin korunması ve geliştirilmesi;
- 6) Çevre Koruma;
- 7) Stratejik planlarının uygulanabilmesi için yatırımların çekilmesi.
- 8) Dijital Teknolojiler ve İletişim Araçlarının Geliştirilmesi.
- 9) Ulaşım ve enerji ağlarının geliştirilmesi;
- 10) Konut ve toplum hizmetlerinin geliştirilmesi;
- 11) Devlet mevzuatına uygun olarak dağlık alanlara yönelik diğer devlet desteği tedbirleri.

Bölüm 3. DAĞLIK ALANLARINDA GİRİŞİMCİLİK VE DİĞER FAALİYETLERİN UYGULANMA ÖZELLİKLERİ.

Madde 12. Dağlık Bölgelerde Girişimcilik Düzenlemeleri

1. Girişimcilik faaliyetlerinin düzenlenmesi devletin ulusal mevzuatına uygun olarak yapılır. Sınırları içinde dağlık alan bulunan bir devlette özel bir yasal rejim oluşturabilir.
2. Girişimcilik faaliyetleri yalnızca, dağlık alanların kalkınması ve korunması ilkelerine aykırı olduğu takdirde, devlet mevzuatının belirlediği gerekçelerle sınırlandırılabilir.
3. Girişimcilik alanında tekelleşme ve haksız rekabet yasaktır.
4. Devlet makamlarının, yerel makamların eylemleri kabul etmeleri ve (veya) eylem (eylemsizlik) yapmaları yasaktır

Madde 13. Dağlık bölgelerde tarım yapmanın özellikleri

1. Devlet yetkilileri tarımsal üreticilere devlet desteği tedbirleri geliştiriyor ve uyguluyor.
2. Devlet yetkilileri ve yerel makamlar, koyun yetiştiriciliği, keçi yetiştiriciliği, at yetiştiriciliği, üzüm yetiştiriciliği, bahçecilik ve diğerleri de dâhil olmak üzere geleneksel tarım türlerini destekliyor.
3. Tarım toprak kirliliğine, erozyona ve toprağın tükenmesine, su kirliliğine yol açmayan yöntemlerle yapılmalıdır. Hayvancılık, otlakların tükenmesine, ormanlık alanların azalmasına ve biyolojik çeşitliliğe yol açmamalıdır.

4. Devlet yetkilileri organik tarımın gelişmesine, dağlık bölgelerde üretilen çevre dostu tarım ürünlerinin üretimine ve pazara tanıtımına destek veriyor.

Madde 14. Şehircilik Özellikleri

1. Şehir planlama faaliyetleri, dağlık alanların sürdürülebilir ve kapsamlı bir şekilde gelişmesini, dağlık alanlardaki nüfusun rahat yaşam koşullarını sağlamalıdır.
2. Şehircilik belgeleri hazırlanırken Dağlık bölgelerin nüfusunun görüşleri, kültürel gelenekleri, dağlık alanların doğal manzarasının özellikleri dikkate alınmalıdır.
3. Devlet yetkilileri yerel makamlara eğitimde metodolojik ve mali yardım sağlıyor
4. Ulusal mevzuat, dağlık alanların kapsamlı bir şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla kentsel düzenlemenin özelliklerini belirleyebilir.
5. Dağlık alanlardaki inşaat faaliyetleri çevre ve bileşenleri olumsuz etkilememeli (atmosferik hava, su tesisleri, toprak, bitki örtüsü, hayvanlar dünyası), doğal çevre sistemleri, kültürel miras, doğal manzaranın bozulması, geleneksel yaşam tarzını olumsuz yönde etkilememeli ve dağlık bölgelerde yaşayan insanların geleneksel tarım faaliyetlerini de olumsuz etkilememeli..

Madde 15. Dağlarda endüstri, ulaşım ve enerji geliştirme özellikleri

1. Sanayi, ulaştırma ve enerji alanlarını geliştirme planları ve programları, uluslararası ve ulusal anlaşmalara göre stratejik çevre değerlendirmesine tabi tutulabilir
2. Endüstri, ulaştırma, enerji tesislerinin yerleştirilirken dağlık bölgelerdeki nüfusun çıkarlarını hesaba katılacaktır.
3. Dağlarda yenilenebilir enerji geliştirme desteği (güneş ve rüzgar enerjisi, su enerjisi) Devlet tarafından yürütülmektedir.
4. Ulaştırma ve enerji ağlarının oluşturulması amacıyla devlet yetkilileri ve yerel makamlar tarafından karayolları, demiryolları, boru hatları, ulusal, bölgesel ve yerel öneme sahip enerji sistemleri geliştirilmesi için kapsamlı planlar geliştiriliyor.

Bolum 4. DAĞLIK BÖLGELERDE SAĞLIK GELİŞİMİNİN SAĞLANMASI, EĞİTİM VE SOSYAL HİZMETLER.

Madde 16. Sağlık Hizmetinin Özellikleri

1. Dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlar tıbbi bakımın kullanılabilirliği ve kalitesini sağlamak için özel önlemler alma hakkına sahipler.
2. Sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliğin ve kalitesinin sağlanması, için sağlık hizmetlerini uzaktan sağlama biçimleri kullanılabilir (tele-tıp hizmetleri) kullanılarak.
3. Hastalıkları önlemek için dağlık bölgelerde tuz ve diğer gıda ürünlerinde iyot kullanılır.

4. Dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlar, geleneksel tıbbi kullanma hakkına sahiptir
5. Devlet, dağlık alanlarda faaliyet gösteren tıp çalışanları için ek sosyal destek önlemleri sağlama hakkına sahiptir.

Madde 17. Dağlık yerleşim yerlerindeki eğitimin özellikleri.

1. Devlet, eğitim kurumları sisteminin işleyişi ve gelişiminin yasal, örgütsel ve finansal temellerini garanti eder.

2. Eğitime erişilebilirlik koşulları oluşturmak amacıyla, devlet ek uygulama garantileri sağlar:

- eğitim biçimlerini seçme hakları (eğitim kurumlarında, eğitim kurumlarının dışında);
- elektronik eğitim ve uzaktan eğitim teknolojilerini kullanarak eğitim programlarının uygulanması; - ulaşım erişilebilirliği.

3. Devlet, dağlık yerleşim yerlerinde faaliyet gösteren küçük ölçekli eğitim kuruluşlarının finansman ve faaliyetlerinin özelliklerini belirleme hakkına sahiptir.

4. Devlet, eğitim çalışanlarına ek sosyal destek tedbirleri sağlama hakkına sahip

5. Devlet, hava, iklim ve diğer doğal koşullarla bağlantılı olarak eğitim kurumlarının faaliyetleri için özel bir rejim ve program oluşturma hakkına sahiptir.

6. Sağlık yetkilileri ile eğitim yetkilileri, sanatoryum ve tatil kurumlarında eğitimle ilgili devlet mevzuatına uygun olarak eğitim faaliyetleri düzenleme hakkına sahiptir.

Kurumlar, ulusal eğitim yasalarına uygun olarak eğitim faaliyetlerini yürütmeliler.

Madde 18. Sosyal Hizmet Özellikleri

Dağlık bölgelerde:

1. Devlet, ulusal sosyal hizmetler sisteminde dağlık alanlarda yaşayan vatandaşlara sosyal hizmetler hakkını garanti eder.

2. Devlet, sosyal hizmetlere ihtiyacı olan ve dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlara ek mali destek sağlama hakkına sahiptir.

3. Devlet, dağlık alanlarda faaliyet gösteren sosyal hizmet uzmanlarına ek sosyal destek önlemleri sağlama hakkına sahiptir.

Bölüm 5. DAĞLARDA TURİZM VE Rekreasyon FAALİYETLERİNİN UYGULANMASI

Madde 19. Dağlarda turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin özellikleri

1. Devlet yetkilileri ve yerel makamlar dağlık bölgelerde turizmin gelişmesine katkıda bulunuyor.

2. Dağlık alanlarda turizmin gelişmesini teşviki, için belediye bütçeleri üzerinden devlet desteğinin sağlanması yoluyla gerçekleştirilir.

3. Doğal ve kültürel mirasın korunması için, dağlık bölgelerin coğrafi, sosyal ve etnografik özelliklerinin dikkate alınarak, devlet otoriteleri ve yerel otoriteler dağlık bölgelerde turizm geliştirme programlarını kabul eder

4. Dağ bölgelerindeki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi programları da dâhil olmak üzere dağ alanlarının geliştirilmesi ve korunmasına yönelik stratejik belgelerde etnografik turizm, kırsal turizm, çevre turizmi, aşırı turizm, balneolojik turizm gibi öncelikli turizm alanları belirlenebilir.

5. Beden eğitimi ve spor alanında devlet politikası geliştirilip uygulanırken, devlet otoriteleri dağlık alanlarda spor tesislerinin geliştirilmesini sağlar, dağlık alanların ulusal ve uluslararası spor müsabakalarını düzenler.

Madde 20. Dağlık bölgelerde turizm faaliyetlerinde güvenliğin sağlanması

1. Devlet yetkilileri ve yerel yetkililer dağlık bölgelerde turistlerin güvenliğini sağlamak için önlemler alacaklar.

2. Turizmin düzenlenmesinde devlet makamları, dağlık alanlardan geçen artan karmaşıklık ve tehlikenin turist güzergâhları için özel gereksinimlerin oluşturulmasını sağlamaktadır.

3. Dağlık alanlardan geçen artan karmaşıklık ve tehlike içeren turist rotaları için özel gereksinimler karşılanmalı. Turist grubunun rotayı tehlikesiz tamamlaması için, tıbbi yardım, donanım gereksinimlerini sağlamak için gerekli niteliklere sahip bir eğitmen zorunluluğu getirilebilir. Turistlerin, ek tıbbi muayenelerden geçme zorunluluğu getirilebilir. Bu gereksinimlerin içeriği, dağlık alanlardan geçen turist yolunun karmaşıklık kategorisine bağlıdır.

4. Devlet yetkilileri dağlık bölgelerde turistlerin güvenliğini sağlayan hizmetler ve kurumlar oluşturabilir.

5. Ulusal yasalarda belirlenen gerekçelerle dağlık bölgelerden geçen yüksek karmaşıklık ve tehlikeli turist güzergâhlarına Devlet yetkilileri yolculuğu yasaklayabilir

Madde 21 Dağlarda yaşayan vatandaşların turizm faaliyetlerinde haklarının garantisi

1. Dağlık bölgelerde turizmin düzenlenmesi ve geliştirilmesi, turizm güzergâhlarının tasarlanması ve dağlık bölgelerde turist faaliyetlerinin yürütülmesinde yerel halkın hak ve meşru çıkarlar göz önünde bulundurulur

2. Devlet yetkilileri ve yerel yetkililer, turistleri dağlık alanların sakinlerinin gelenekleri, yaşam tarzları ve kültürleriyle tanıştırmayı amaçlayan bir turizm ürününün oluşumuna katkıda bulunur.

3. Devlet yetkilileri ve yerel makamlar, dağlık bölgelerde yaşayanları destekliyor ve teşvik ediyor

4. Dağlık alanlarda turizmin geliştirilmesinde, devlet yetkilileri ve yerel yetkililer, ulusal-kültürel özerkliklerle, dağlık bölgelerde yaşayan halkları temsil eden ve yasal hedefleri dağlık bölgelerde yaşayan halkların dilini ve kültürünü korumak olan diğer kamu dernekleriyle işbirliğini sağlayabilir.

5. Dağlık alanlarda bulunan kültürel miras alanlarını korumak, dağlık alanlarda bulunan yerleşimleri iyileştirmek için turist işletmecilerinden veya doğrudan turistlerden turist vergisi alınabilir.

Bölüm 6. DAĞ BÖLGELERİNDE BİLİMSEL FAALİYETLER

Madde 22 Dağlık bölgelerde bilimsel araştırmalar yapmak

1. Devlet dağlarda kültürel ve doğal mirasın, halk el sanatların, geleneksel ekonomik faaliyetlerin, kültürel geleneklerin, iklim değişikliğinin doğal ekolojik sistemler üzerindeki etkisini, dağlık bölgelerin nüfusunun sağlığını ve yaşam alanını incelemeyi ve korumayı amaçlayan bilimsel faaliyetleri desteklemektedir

2. Dağlık alanlarda, devlet ve STK, devlet bütçesi ve bütçe dışı fonları yardımıyla bilimsel araştırmalar yaparlar.

Bölüm 7. DAĞLIK BÖLGELERDE DOĞAL KAYNAKLARIN KULLANIMI VE ÇEVRE KORUMA

Madde 23 Dağlık Arazilerde Toprak Kullanımı

1. Dağlık arazilerde toprak kullanımı, kültürel miras, doğal peyzajlar, geleneksel yaşam tarzı ve geleneksel tarım faaliyetleri çevrenin korunmasını sağlayan yollarla yapılır, bölgelendirme, bölme gibi dağlık alanlarda toprak ve arsalar için yasal rejim oluşturulduğunda çevre, doğal, kültürel ve dağlık alanların diğer özellikleri dikkate alınır

2. Arazi kullanımı, arazinin mevcut yönetimi, özellikle geleneksel yaşam tarzı ve geleneksel arazi kullanımı dikkate alınarak yapılmalıdır.

3. Tarım ve geleneksel ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi ve geleneksel yaşam biçiminin sürdürülmesi amacıyla kullanılan arazi ve arsaların yasal rejimi,

sürekli olarak dağ yerleşimlerinde ve (veya) topluluklarında ikamet eden vatandaşların arazi kullanım geleneklerini ve ayrıca yüksek irtifa sosyo-ekonomik imarını dikkate alarak yapılır.

Madde 24 Dağlık Alanlarda Su Kullanımının Özellikleri

1. Dağlık Bölgelerde su kaynaklarına (ayrımcı olmayan) erişim.
2. Hidroenerji tesislerinin yerleştirilmesinde komşu devletlerin ve dağlık bölgelerin nüfusunun çıkarları dikkate alınmalıdır.
3. Dağlık bölgelerin su kaynaklarının korunması ve rasyonel kullanımı amacıyla devletlerarası su kullanımı anlaşmaları yapılabilir, dağlık bölgelerin nüfusunun görüşleri dikkate alınarak devletlerarası, ulusal, bölgesel, yerel su kullanımı planları geliştirilebilir.

Madde 25. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve dağlık bölgelerde hayvan ve bitki dünyasının kullanılması

1. Devlet yetkilileri, dağlık bölgelerde yaşayan hayvan ve bitki türlerinin biyolojik çeşitliliğini korumak için kapsamlı planlar geliştiriyor ve uyguluyor.
2. Yaban hayatının endemik, nadir ve tehlike altındaki nesnelerinin yaşam alanı olan dağlık alanlar korumaya tabidir ve biyolojik çeşitliliğin korunması aykırı amaçlar için kullanılamaz.
3. Dağlık alanlarda, dağlık alanların nüfusu tarafından gerçekleştirilen vahşi yaşam nesnelerinin geleneksel kullanım türleri teşvik edilmektedir.
4. Avcılık, balıkçılık, dağlık alanlara uygulanan özel limitlere göre yapılır.
5. Dağlık alandaki halkın geleneksel doğa kullanımının gerçekleştirilmesinde avcılık ve hayvanlar dünyasının diğer türlerinin kullanılmasına ilişkin kuralları, dağlık alandaki fauna kullanımı ve korunması alanındaki ilişkileri düzenleyen devlet tarafından belirlenir.

Madde 26. Dağlık alanlarda orman kullanımı

1. Dağlık alanlarda (dağ ormanları) yetişen ormanlar, devletin ulusal yasalarına göre özel korunmaya tabidir.
2. Nesnelerin dağlık ormanlara yerleştirilmesine, işletilmesine istisnai durumlarda izin verilir
3. Devlet, dağ bölgelerinin nüfusuna dağ ormanlarına genel (ayrımcı olmayan) erişim hakkını garanti eder.
4. Dağ ormanlarının öncelikli kullanım türü, dağ bölgelerinin nüfusu tarafından kereste dışı orman kaynaklarının toplanması ve hasat edilmesidir.

Madde 27. Dağlık Arazilerde Toprak Kullanımı

1. Madencilik halkının çıkarları göz önüne alınarak yapılır ve biyolojik çeşitliliğin azalması, su tesislerinin kirlenmesi, tarımsal alanların azalması, doğal manzaraların bozulması, geleneksel tarım faaliyetlerinin ve geleneksel yaşam tarzının zarar görmesine yol açmamalıdır.
2. Katı maden araştırılması ve çıkarılması, dağ topraklarının nüfusunun haklarına ve meşru çıkarlarına uyulması koşuluyla, devlet yasalarının öngördüğü şekilde yürütülmektedir.

Madde 28. Dağlarda Çevrenin Korunması

1. Doğal çevre sistemleri, dağlık doğal peyzajlar, iklim, doğal alanlarda özel koruma altına alınıyor.
2. Önerilen faaliyetin çevre üzerindeki etkisinin çevresel bir değerlendirmesinden sonra ekonomik ve diğer faaliyetlerin nesnelerinin yerleştirilmesine izin verilir.
3. Dağlık bölgelerin nüfusu planlanan ekonomik ve diğer faaliyetlerin, projelerin kamuya açık tartışmalarına katılarak, teklifler ve yorumlar hazırlayarak, projelerin incelenmesine katılarak, referandumlar düzenleyerek ve devletin mevzuatının öngördüğü diğer şekillerde karar verme sürecine katılır
4. Dağlık alanlarda ekonomik ve diğer faaliyetler sonucu çevreye verilen zararlar, çevreye verilen zararın aynı olarak tazmin edilmesinin imkânsız olması durumunda aynı veya parasal olarak tam olarak tazmin edilir.
5. Büyük zarar veren işletmelerin faaliyetleri Devletin ulusal mevzuatıyla sınırlanır veya yasaklanabilir.

Madde 29. Özel Koruma Alanları

1. Eşsiz dağlık çevre sistemlerini, dağlık doğal manzaraları korumak için özel korunan doğal alanlar oluşturuluyor.
2. Devlet yetkilileri ve yerel yetkililer, özel olarak korunan doğal alanlardan oluşan bir ağ oluşturmak için kapsamlı planlar geliştirecekler. Uluslararası arası anlaşmalara dayalı olarak, uluslararası ekolojik ağlar oluşturulabilir.
3. Özel koruma altındaki doğal alanların sınırları içinde, devletin mevzuatına göre özel koruma altındaki doğal alanların yasal rejimine uymayan her türlü ekonomik ve diğer faaliyetler yasaklanır veya kısıtlanır.
4. Biyosfer rezervleri, küresel jeoparklar, dünya doğal ve kültürel miras alanları, uluslararası anlaşmalar ve devlet mevzuatı uyarınca özel korumaya tabidir.

Dağlık bölgelerde bulunan arazileri olumsuz etkileyebilecek, çevreye zarar verebilecek ekonomik faaliyetlerin planlanması, stratejik planlama belgelerinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere, ilgili uluslararası kuruluşların görüşleri dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir.

Madde 30. Küresel iklim değişikliğinin olumsuzluklarına karşı önlemler

1. Küresel iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarına uyum sağlamak amacıyla devlet ve yerel uyum planları ve programları geliştiriliyor, bu tür değişikliklerin tahminleri hazırlanıyor.
2. Devlet yetkilileri yerel plan ve uyum programlarının uygulanmasına finansal destek sağlıyor.
3. Dağdaki iklim değişikliğini gözlemlemek için bölgelerde çevresel izleme yapılıyor.

Bölüm 8. DAĞLIK BÖLGELERDE GÖÇ VE İSTİHDAMIN DÜZENLENMESİ

Madde 31. Devlet makamları ve yerel makamlar, nüfusu dağlık alanlarda yaşamaya çekmeyi amaçlayan devlet destek önlemleri uygular:

- 1) vatandaşların diğer bölgelerden dağlık bölgelere taşınmasında fayda, finansal destek sağlanması;
- 2) dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşlara vergi muafiyeti sağlanması;
- 3) kamu hizmetleri ve diğer hizmetler için ödeme avantajları sağlanması;
- 4) dağlık yerleşim yerlerinde konforlu bir yaşam ortamı oluşturmak;
- 5) diğer devlet desteği tedbirlerinin sağlanması.

Madde 32. Dağlık Bölgelerde İstihdam

Devlet makamları ve yerel makamlar işsizliği azaltmaya ve istihdamı artırmaya yönelik kendi yetkisi dâhilinde devlet politikası tedbirlerini uyguluyorlar.

- 1) devlet ve yerel programlar da dâhil olmak üzere stratejik belgelerin geliştirilmesi ve uygulanması;
- 2) dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşların mesleki eğitimi, yeniden eğitim ve terfi;
- 3) halk el sanatları ve el sanatları dâhil olmak üzere geleneksel ekonomik faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi;
- 4) Turistik faaliyetlerin çeşitli alanlarının desteklenmesi.

Bölüm 9. DAĞ TOPRAKLARINDA ACİL DURUM ÖNLEME VE KURTARMA ÖZELLİKLERİ

Madde 33. Dağlık Bölgelerde Acil Durum Önleme Özellikleri

1. Dağlık alanlarda acil durumların önlenmesi, "Nüfusun ve bölgelerin doğal ve insan kaynaklı acil durumlardan korunmasına ilişkin" model yasanın hükümlerine ve buna uygun olarak kabul edilen devletin yasalarına ve diğer düzenleyici yasal düzenlemelerine uygun olarak gerçekleştirilir.
2. Dağlarda acil durumları önlemek için özel bölgesel alt sistemler oluşturulur. Bu sistemin görevleri:
 - 1) nüfusun ve dağlık bölgelerin yanı sıra bunlara bitişik alanların acil durumlardan korunmasını sağlamak için yasal ve ekonomik önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması;
 - 2) Bina ve yapıların depreme dayanıklı bina ve yapılarla değiştirilmesi, su yönetiminin güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere, acil durumların önlenmesine ve kuruluşların işleyişinin sürdürülebilirliğinin iyileştirilmesine yönelik hedefli ve bilimsel ve teknik programların yanı sıra, acil durumlarda çamur akışı ve toprak kayması önleyici yapılar, kurtarma havacılığı için iniş alanlarının inşası;
 - 3) Acil durumların önlenmesi ve ortadan kaldırılması için amaçlanan ve tahsis edilen komuta ve kontrol organlarının, kuvvetlerinin ve araçlarının eylemlerine hazır olmasını sağlamak;
 - 4) Dağlık alanlarda çalışması amaçlanan gerekli kurtarma ekipmanı da dâhil olmak üzere acil durumların ortadan kaldırılması için mali ve maddi kaynak rezervlerinin yaratılması.
 - 5) Nüfusun ve bölgelerin acil durumlardan korunması için sismik gözlem sistemlerinin oluşturulması, bilginin toplanması, işlenmesi, değişimi ve yayınlanması; nüfusu acil

durumlarda yapılacak eylemlere hazırlamak; sosyo-ekonomik sonuçlarının tahmin edilmesi ve değerlendirilmesi;

6) Nüfusun ve bölgelerin acil durumlardan korunması alanında denetiminin ve kontrolünün uygulanması;

7) Acil durum sonuçlarının giderilmesi.

8) Mühendislik koruma tesislerinin sağlanması;

9) Acil durumlardan etkilenen nüfusun sosyal korunmasına yönelik önlemlerin uygulanması, insani yardım eylemlerinin gerçekleştirilmesi;

10) Nüfusun ve acil durumların ortadan kaldırılmasına doğrudan dâhil olan kişilerin hak ve yükümlülüklerinin uygulanması;

11) Nüfusun ve bölgelerin acil durumlardan korunması alanında uluslararası işbirliği.

3. Nüfusun acil durum bildirimini için bölgelerin sınırları, yetkili yürütme organları, devlet makamlarının ve topraklarında acil bir durumun ortaya çıkabileceği yerel makamlar ve kuruluşlarca belirlenir.

Madde 34. Dağlarda kurtarma operasyonları ve diğer acil durumlar

1. Acil durumların önlenmesi ve giderilmesi için gerekli güçler ve araçlar Dağlarda kurtarma operasyonları yürütülüyor

2. Kurtarma operasyonu komuta merkezi tarafından yürütülüyor.

3. Kurtarma operasyonları, devletin Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler ve askeri birimlerin özel olarak hazırlanmış kuvvet ve araçlarını içerebilir. Çekilme sırası devlet başkanı tarafından devlet yasalarına göre belirlenir.

Madde 35. Dağlık alandaki acil durumlarda uluslararası yardımına başvuru ve yardımın kesilme durumları.

1. Acil durumların tasfiyesi için gerekli fonları çekmek için mali ve maddi kaynak rezervleri önceden oluşturulur. Bu rezervler yetkili devlet organları, yetkili yürütme organları ve yerel makamlar tarafından oluşturulur.

2. Bu maddenin birinci bölümünde belirtilen fonların oluşturulması ve kullanılması prosedürü sırasıyla yüksek devlet yürütme organı, bölgesel yürütme organları, yerel makamlar tarafından belirlenir.

3. Olağanüstü hallerin tasfiyesinde, devletin içişleri organlarının güç ve araçları, kanunlar ve devletin diğer düzenleyici yasal düzenlemeleri ile içişleri organlarına verilen görevlere uygun olarak kullanılır.

4. Kamu dernekleri, devletin mevzuatına ve tüzüklerine uygun olarak, su tesislerindeki insanların güvenliğini sağlamak da dâhil olmak üzere, nüfusu ve bölgeleri acil durumlardan korumaya yönelik önlemlere katılabilir

5. Büyük ölçekli acil durumda, yetkili devlet organı, ilgili devlet makamları ve yerel makamlarla görüştüktan sonra ve ilk hasar değerlendirmesine dayanarak, acil durumun ortadan kaldırılmasında yardım ihtiyacı karşılamak için ülkenin iç kapasitesinin yeterlilik derecesini belirler.

Acil durumun ölçeği dikkate alındığında, bir acil duruma müdahale için dâhili kapasitenin yetersiz olabileceği belirlenirse, uluslararası acil yardım sağlanması için yetkili devlet organı devlet başkanını ve (veya) devletin en yüksek yürütme organının başkanını bilgilendirir ve teklifte bulunur.

Madde 36. Dağlarda Uluslararası Acil Yardım

1. Yetkili devlet organının tavsiyesi üzerine, devlet başkanı veya devlet yürütme gücünün en yüksek organının başkanı, uluslararası acil yardım sağlanması talebinde bulunabilir. Bu tür bir talep, bireysel, belirli uluslararası kuruluşlara yönelik olabileceği gibi, bir bütün olarak uluslararası topluluğa yönelik genel bir talep de olabilir. İkinci durumda, talep, potansiyel uluslararası katkıda bulunanlara iletilmesini sağlamak için ilgili bölgesel kuruluşa ve BM Acil Yardım Koordinatörüne iletilir.

2. Yardım talebi aşağıdakileri içermelidir:

1) Bu tür bilgilerin toplanması talebin yayınlanmasında gereksiz bir gecikmeye yol açmadıkça, yetkili devlet organı tarafından hazırlanan listeye göre gereken yardımın miktarı ve türü hakkında bilgi;

2) Talep, "Acil Durumlarda Uluslararası Yardımın Teşviki ve Düzenlenmesi ve İlk İyileştirme Çalışmalarında Yardıma Dair" model yasa ile oluşturulan, teklif sunma ve uluslararası yardım kuruluşlarından yardım sağlama prosedürü hakkında bilgi içermelidir.

Madde 37. Sınır olan dağlık bölgelerdeki acil durumların giderilmesinin özellikleri iki veya daha fazla devletin bölgesine giren dağlık bölgede acil durum söz konusu olduğunda acil durumlar.

Dağlık bir alanda, iki veya daha fazla devletin topraklarında meydana gelen acil bir durumda, acil durumların sonuçlarını önlemek ve ortadan kaldırmak için acil eylemler, nüfusun tahliyesi sınır devletlerinin kuvvetleri tarafından gerçekleştirilebilir. Bu Kanunun 36 ncı maddesinde öngörülen şartlara uyulmaksızın.

Bölüm 10. DAĞLIK ALANLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE KORUNMASI ALANINDA KAMU POLİTİKALARININ UYGULANMASI İÇİN MALİ DESTEK

Madde 38. Dağların Kalkınması ve Korunması İçin Devlet Politikaları İçin Mali Destek

1. Devlet politikasının uygulanması için mali destek, devletin mevzuatına uygun olarak stratejik planlama belgeleri ile sağlanır.

2. Dağlık bölgelerin geliştirilmesi ve korunması için devlet desteği önlemleri için mali destek kaynakları şunlardır:

- 1) Devlet bütçe fonları;
- 2) Tüzel kişilerin ve bireylerin gelirleri;
- 3) Üretici sendikalarının (derneklerinin) ve girişimcilerin gelirleri;
- 4) Ödünç alınan ve toplanan fonlar;
- 5) Devlet yasalarına aykırı olmayan diğer araçlar.

3. Dağlık bölgeler için mali devlet desteği önlemlerinin sağlanmasına ilişkin karar, kendilerine verilen yetkilere uygun olarak, devlet otoritesinden yetkilendirilmiş yerel bir otorite tarafından verilir.

4. Stratejik planlama belgelerinin finansal teminatı her yıl (ya da kanunla belirlenen başka bir dönemde) devlet bütçesinden ve bu maddenin ikinci bölümünde öngörülen diğer kaynaklar aracılığıyla sağlanmaktadır.

5. Yıllık zorunlu olarak tahsis edilen fonların miktarı, devlet yetkililerinin, yerel yönetimlerin kendilerine verilen yetkilere göre teklifi üzerine devlet bütçe sisteminin bütçelerinin harcama kısmında gösterilir.

6. Kuruluşlar, yasal biçimleri ve mülkiyet biçimleri ne olursa olsun, kamu dernekleri, dağlık alanları desteklemek için bağımsız olarak programlar geliştirme ve uygulama ve ayrıca devlet yetkililerine bireysel projelerin ve faaliyetlerin dağ için devlet destek programlarına dâhil edilmesi konusunda önerilerde bulunma hakkına sahiptir.

*BDT Üye Devletlerinin Parlamentolararası Asamblesi
Elli birinci genel kurul toplantısında kabul edildi
(27 Kasım 2020 tarih ve 51-12 Sayılı).*

EK 2: Kuzey Kafkasya Federe Bölgesinin GZFT Analizi

KKFB BİRİMİ	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	TEHDİTLER	FIRSATLAR
Dağıstan Özerk Cumhuriyeti	Vergi yükü Uzun yaşam süresi göstergeleri Doğum oranı ölüm oranından yüksek GSMH oranı yüksek	Yüksek çatışma reytingi; Memur yetiştirme sisteminin piyasa talebine ve ihtiyaçlarına uygun olmaması; Enformasyon toplumu olma yolunda altyapının eksikliği ve hazır olma oranının düşük olması; Yüksek oranda yıpranmış konutların varlığı; Yüksek sübvansiyon oranı	Karmaşık jeopolitik durum Dağıstan hakkında önyargıların varlığı Dış ve İç Ticaret politikalarının kusurları Uzman göçü Nispeten düşük (Rusya ve SKF bölgelerinin ortalamasına kıyasla) nominal ücret seviyesi Göç Komşu bölgelerden ve devletlerden rekabet Federal merkez ve Dağıstan Cumhuriyeti çıkarlarının uyumsuzlukları Uluslararası İslami köktendincilik merkezlerinin aktif gölge çalışması Sınır bölgesinde risk faktörü ve uluslararası çatışmaların potansiyel tehlikesi varlığı Nispeten düşük yenilik potansiyeli	- Cumhuriyetin transit ve ihracat kapasitesinin geliştirilmesi - Kazan-kazan iş birliğinin genişletilmesi, Hazar Devletleri ile kapsamlı ilişkilerin geliştirilmesi - Federal merkez ve federal büyüme direkleri ile aktif ilişkiler kurmak - KKFB'NİN ana turizm merkezlerinin kendi aralarında karayolu altyapısının yanı sıra Krasnodar bölgesi ve Abhazya'nın tatil köyleri ile bağlantısının oluşturulması - Tüm Rus üretiminde bir dizi ürün pozisyonunun payını artırarak Cumhuriyetin Rusya pazarındaki konumlarının güçlendirilmesi - Mevcut doğal ve iklim koşullarının kullanım kalitesinin artırılması, toprak kullanımının yoğunlaşması

				- Kullanılmayan doğal kaynakların geliştirilmesi imkânı - Komşu bölgeler ve devletlerden enerji ve mineral ve hammadde kaynakları için yüksek talep - Yüksek kaliteli ve çevre dostu ürünler için yüksek talep - Turizm ve eğlence hizmetleri için yüksek talep - Federal ve bölgesel düzeyde özel ekonomik bölgelerin oluşturulması - Cumhuriyetin ekonomik ve transit potansiyelinin gerçekleştirilmesi - Doğu – Batı ve Kuzey – Güney Uluslararası ulaşım koridorlarının yapısında Cumhuriyetin ulaşım ve lojistik merkezinin entegrasyonu - Rekabetçi ulaşım ve lojistik teknolojilerinin geliştirilmesi - Bölgesel gelişimin eşitsizliğinin ortadan kaldırılması - Sosyal altyapının oluşturulması
--	--	--	--	---

İngušetya a Özerk Cumhuriyeti	Yabancı yatırım oranlarının yüksekliği; Havaya zararlı salınım oranlarının düşük olması; Yüksek eğitim görmüş vatandaş oranının yüksekliği.	Yatırım getiri oranlarının düşüklüğü; Zarar eden şirket oranlarının fazla olması; Alım gücünün düşüklüğünden kaynaklanan piyasanın cansızlığı; Yaşam standardından tatmin olmayan vatandaş oranı yüksek ve yüksek çatışma oranı; Yüksek sübvansiyon oranı.		
Kabarday-Balkar Özerk Cumhuriyeti	Yabancı yatırım oranlarının artma eğilimi göstermesi; Hastalık oranlarının ve ölüm oranlarının düşüklüğü; Havaya zararlı salınım oranlarının düşük olması.	Emek verimliliğinin düşük olması; Sabit sermayeye yatırım oranlarının düşük olması; Bölgede asgari ücretin düşük olması; Gençlik arasında işsizlik oranlarının yüksekliği; Sübvansiyon oranlarının yüksekliği.		

Karaçay -Çerkez Özerk Cumhur iyeti	Vergi kaynaklarını arttırma potansiyelin yüksekliği; Yabancı yatırım oranlarının artma eğilimi göstermesi; Hastalık oranlarının düşüklüğü; Özel Koruma altına alınan doğa alanların artması;	Ekonominin ihracat yöneliminin yetersizliği; Taşımacılıkta yolcu cirosunun düşüklüğü; Kanalizasyon ve su taşıma sistemlerinin yıpranmış olması; Rüşvet oranının yüksekliği; Sübvansiyon oranlarının yüksekliği. Genç kalifiye personelin göç kaybı. Nitelikli personel eksikliği ekonominin gelişimine müdahale edecektir. Yetersiz finansman. Teknolojik ve teknik birikim, sanayi alanında ve genel olarak Cumhuriyet ekonomisinde rekabet kaybı. Yenilikçi bir	Bireysel uzmanlık alanlarındaki doktorların eksikliği nedeniyle, nitelikli tıbbi bakım sağlama olasılığı yoktur. Düşük fiziksel uygunluk çocuklarının ve öğrenci gençlerin fiziksel gelişimi, sağlık nedenleriyle askere alınamayan gençlerin sayısında bir artış. Artan çocuk ve ergen suç oranları. Fiziksel uygunluk ve sporla uğraşan insanların sayısının azaltılması.	Kimyasal ve petrokimya endüstrisinde- kapasitelerin genişletilmesi ve teknik yeniden donatılması, modernizasyon. Hafif sanayide-dikiş ürünleri, keçe ürünleri, yün, ahşap, seramik üretiminin geliştirilmesi İhraç edilen mallara karşı korumacı önlemlerin uygulanmasını sağlayan bir organizasyon mekanizmasının oluşturulması; Dünya pazarlarında rekabetçi ürünler üretmek. Organik ürünlerin üretimi ve ihracatı. MSW depolama alanları, geri dönüşüm ve Geri Dönüşüm tesisleri inşaatı, Doğal kaynakların yasal olarak çıkarılması. Mevcut kanalizasyon arıtma tesislerinin, sıhhi tesisatlarına ve kanalizasyonların gerekliklerine, normlarına ve standartlarına uygun hale getirilmesi. Ormansızlaşma azaltmak.
---	---	---	--	---

		ekonomi oluşturmak için umutları eksikliği. Gelişmiş bir ulaşım ve lojistik sisteminin olmaması, Cumhuriyetin sosyo-ekonomik kalkınmasının ana engelleyicilerinden biri olabilir Cumhuriyette üretilen düşük rekabetçi ürünler. İthalatın üstünlüğü. Sosyal hizmet sunumunun kalitesinde azalma.		
Kuzey Osetya-Alanya	Yabancı yatırım oranlarının artma eğilimi göstermesi; Bilimsel araştırma ve Ar-Ge çalışmalarını yürüten uzman sayısının artması; Doktor sayısının yeterli olması,	Küçük ölçekli işyeri sayısının az olması; Asgari ücretlerin düşük olması; Sübvansiyon oranlarının yüksekliği. Düşük verimlilik. 2.Eksiklik (çıkış) ve teknik uzmanların, yönetim personelinin	. Yatırım piyasasında bölgeler arasında yüksek rekabet 3.Enerji ve malzeme (hammadde) fiyatlarındaki artış. 4. Artan doğurganlık nedeniyle eğitim kurumlarının eksikliğinin artması 5. Sabit kıymetlerin değerini artırarak konut ve toplumsal hizmetler için tarifelerin maliyetinin artması. 6. Sınır bölgesinde uluslararası çatışmaların potansiyel tehlikesinin	.Pazarlara bir dizi dinamik bölge (Lipetsk, Sverdlovsk, Çelyabinsk bölgesi, vb.). 2.Yüksek teknoloji ürünleri, elit segmentlerin ürünleri, hizmetlerin tüketiminin artması. 3. Ekonomik kalkınmanın ana itici güçleri olarak insan sermayesinin ve yeniliğin artan rolü. 4. Ulusal projelerin ve programların uygulanması yoluyla kamu altyapı tesislerinin inşaat hacminin büyümesinin sağlanması. 5. Ulaşım, Sanayi ve tarımsal Sanayi komplekslerinde sermaye inşaatı

	Ölüm oranlarının düşüklüğü; Özel Koruma altında olan doğa alanlarının çokluğu.	yetersiz kalifikasyonu. 3.Nüfusun düşük çözücü talebi (düşük ücretler nedeniyle). 4.Yenilik geliştirme için altyapı donanımlı yatırım platformlarının eksikliği. 5.Uzman eğitim kurumlarının eksikliği. 6. Yüksek işsizlik oranı. 7. Yüksek teknoloji sağlık hizmetlerinin düşük kullanılabilirliği. 8.Devlet ve belediye yönetim sisteminde yolsuzluk.	varlığı. 7. Düşük düzeyde devlet desteği APK	için artan talep. 6. Tatil köylerinin gelişimi, turistik bölgeler.
Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti	Genç İnsan Kaynakları; Tüketim pazarının genişliği; Doğal kaynakların zenginliği: temiz hava, yumuşak iklim, zengin rekreasyonel ve turistik potansiyel.	Yüksek sübvansiyon oranı; Uzman memur eksikliği; Yabancı yatırım oranlarının düşüklüğü.	Bölgedeki siyasi durumun bozulması. Rusya'da yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik tehdidinin güçlendirilmesi, Cumhuriyet ekonomisinin ham odağının güçlendirilmesi. Ekolojik durumun bozulması Azalan devlet kontrolü	Geleneksel Vainakh yaşamının ve folklorun canlanması Yerel doğal potansiyelin kullanımına dayalı ekonomik faaliyetlerin yeniden canlandırılması, rekabetçi ve benzersiz markalar temelinde yaratılması (örneğin, soğuk çelik üretimi, balık yetiştiriciliği ve avcılık))

			İşsizlik sorunu Yetenekli uman göçü Ekonomi zayıflığı Düşük rekabet gücü Turizmin gelişmesini tehdit eden dış etkenler Rusya’da ksenofobinin nasyonalimin güçlenmesi Ekolojik durumun kötüleşmesi Yatırım eksikliği	Bölgenin ulusal, kültürel, doğal ve tarihi özelliklerine göre markanın oluşumu ve tanıtımı. Turizm ve hizmet sektörlerinde rekabetçi özel yerel markaların ve imaj unsurlarının oluşumu Çeçen Cumhuriyeti’nde turizm için bilgi desteğinin geliştirilmesi (bilgi materyallerinin hazırlanması ve yayınlanması- turist rotalarının haritaları, şemaları ve açıklamaları, bunların kontrol noktalarında, seyahat acenteleri aracılığıyla dağıtımı Turizm altyapısı geliştirme Mevcut ve gelecek vaat eden turizm ürünleri sistemlerine dâhil edilmesi ve tur operatörü faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ile satışa sunulan ulusal yerel ürün yelpazesinin genişletilmesi Vize rejimlerinin basitleştirilmesi Bilim ve teknolojinin gelişimi, bilimsel ve teknolojik ilerleme Kuzey Kafkasya'daki turist kümesine Çeçen Cumhuriyeti topraklarındaki turistik yerlerin dâhil edilmesi
Stavrop ol Krayı	Toplam 4 iklim bölgesi burada bulunmakta;	Üretilen malların rekabet gücü düşük;		

	Tarımı geliştirme ve değişimlerden koruma imkânlarının varlığı; Yüksek turistik potansiyel; Sanayi altyapısı gelişmiş; Yüksek bilimsel potansiyel ve uzman potansiyeli; Kaliteli uzman varlığı; KKFB’de bulunan en büyük elektrik enerjisi üreten tesislerin burada yoğunlaşmış olması; Gelişmiş teknolojik altyapı, iletişim ve enformasyon altyapısı günümüz standartlarına uygun.	Yatırım projelerin düşük oranda uygulamaya konulması; Nüfus sayısına göre üretilen mal hacmi düşük; Düşük yatırım çekiciliği; Sabit sermayenin yorgunluğu; İşgücünün düşük oranda kalifiye olması; Yüksek oranda fakir ve yoksul nüfusun varlığı; Tarım alanlarının kalitesi ve verimliliği düşüyor; Ekonominin ihracat yöneliminin yetersizliği.		
--	---	---	--	--